

Forvaringsstraff mot barn

Når kan et barn idømmes forvaring?

Kandidatnummer: 95 og 191

Antall ord: 26 189

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

7. juni 2021

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Introduksjon	3
1.1 Tema, aktualitet og problemstilling	3
1.2 Metode, rettskildemateriale og forskning	4
1.2.1 Metode	4
1.2.2 Rettskildemateriale	6
1.2.3 Forskning	7
1.3 Fremstillingen videre	9
Kapittel 2 Forvaringsinstituttet	11
2.1 Innledning	11
2.2 Den historiske utviklingen	11
2.3 Forvaringens innhold og lengde.....	15
2.4 Hensynene bak forvaring	18
Kapittel 3 Særlige hensyn ved forvaring av barn	21
3.1 Innledning	21
3.2 Hensynet til barnets beste	21
3.3 Skyld- og forholdsmessighetsprinsippet når lovbrøyteren er et barn	23
3.4 Barns sårbarhet mot straff.....	25
Kapittel 4 Hvilke barn begår alvorlige lovbrudd	27
4.1 Innledning	27
4.2 Utviklingen i ungdomsårene	27
4.3 Risikofaktorer for at barn begår drap og andre alvorlige lovbrudd	28
4.4 Psykiske lidelser som risikofaktor for å begå alvorlige lovbrudd.....	31
Kapittel 5 De alminnelige vilkårene for å idømme forvaring	36
5.1 Innledning	36
5.2 Lovbruddet.....	36
5.3 Gjentakelsesfaren	37

5.4 Samfunnsvernet.....	38
5.5 Personundersøkelse.....	39
5.6 Fakultativ adgang.....	39
Kapittel 6 Særvilkåret for å idømme barn forvaring.....	41
6.1 Innledning.....	41
6.2 Hovedregelen: «kan forvaring ikke idømmes».....	41
6.3 Alderskravet: «Er siktede under 18 år».....	42
6.4 Vilkåret «helt ekstraordinære omstendigheter».....	44
6.5 Helt ekstraordinære omstendigheter ved det begåtte lovbruddet.....	46
6.6 Helt ekstraordinære omstendigheter ved gjentakelsesfaren.....	49
6.6.1 Generelt.....	49
6.6.2 Det begåtte lovbruddet.....	50
6.6.3 Tidligere begåtte eller forsøkt begåtte alvorlig lovbrudd.....	57
6.6.4 Lovbryterens atferd.....	61
6.6.5 Lovbryterens sosiale og personlige funksjonsevne.....	63
6.7 Helt ekstraordinære omstendigheter knyttet til samfunnsvernet.....	69
6.8 Betydningen av gjerningspersonens alder.....	71
6.8.1 Alderen på gjerningstidspunktet.....	71
6.8.2 Alderen på domstidspunktet.....	72
6.8.3 Alderen på soningstidspunktet.....	73
Kapittel 7 Våre betraktninger.....	74

Kapittel 1

Introduksjon

1.1 Tema, aktualitet og problemstilling

Temaet for denne masteroppgaven er *forvaringsstraff mot barn*.¹ Verken ved innføringen av forvaringsordningen ved straffeloven 1902 § 39 c i 2002, eller ved videreføringen i straffeloven 2005 § 40, var det gitt noen særskilt begrensning i adgangen til å bruke forvaring som straff mot barn.² På samme vilkår som voksne, kunne altså barn over 15 år frihetsberøves på ubestemt tid.³ Ti år senere, i 2012, ble adgangen til å idømme barn forvaring skjerpet ved vedtakelsen av særvilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter».⁴

Før skjerpelsen hadde ingen barn noensinne blitt idømt forvaring i norske domstoler. Selv om straffelovgivningen åpnet for det, var det flere som tvilte på at det kunne bli aktuelt å benytte «lovens strengeste straff» mot et barn.⁵ Så sent som i 2015 skrev tidligere politimester og riksadvokatfullmektig Rolf B. Wegner at «[s]annsynligheten for at dette ville skje i fremtiden er nokså liten».⁶ I årene 2017 frem til i dag foreligger det likevel fem rettskraftige forvaringsdommer mot personer som var barn da de begikk de straffbare handlingene.⁷

Utviklingen de fire siste årene har vekket oppsikt, både i det juridiske fagmiljøet og blant befolkningen for øvrig.⁸ At dommene er avsagt først etter at adgangen til å idømme barn forvaring

---

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 40; lov 22. mai 1902 nr. 10 (Almindelig borgerlig Straffeloven – straffeloven 1902) § 39 c (opph.).

² NOU 2002: 4 s. 252–253; Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 281–282; Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 70.

³ Straffeloven § 20 første ledd, jf. § 43 første ledd fjerde punktum.

⁴ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104; straffeloven § 40 første ledd annet punktum; straffeloven 1902 § 39 c annet ledd.

⁵ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104, hvor departementet omtaler forvaring som «lovens strengeste reaksjon».

⁶ Wegner (2015) s. 137.

⁷ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁸ Bl.a. Hanssen, Inge D. «Skal et barn dømmes til forvaring, bør dommen ha Høyesteretts stempel», *Aftenposten*, 07.10.2016 (lest 05.05.2021), leder i Stavanger Aftenblad, «Forvaring er ikke for barn», *Stavanger Aftenblad*, 05.07.2017 (lest 05.05.2021) og Fraser, Sofie og Fjellanger, Runa, «Forsker ut mot forvaringsdommer mot mindreårige: – Bekymringsverdig», *Verdens Gang*, 19.07.2019 (lest 05.05.2021).

ble skjerpet, har fått mange til å klø seg i hodet.⁹ Den ferske rettspraksisen etterlater seg usikkerhet knyttet til hva som er gjeldende rett med hensyn til bruk av forvaring overfor barn. Vi har derfor valgt å fordype oss i *når et barn kan idømmes forvaring*.

Problemstillingen retter seg i utgangspunktet mot innholdet i alle vilkårene som må være innfridd for at forvaring skal kunne benyttes overfor barn. Vi ønsker imidlertid å foreta en dybdebehandling av det som skaper størst tvil om rettsstilstanden på området, nemlig særvilkåret om at det må foreligge «helt ekstraordinære omstendigheter».¹⁰ For å kunne gjøre dette, må gjennomgangen av de øvrige, alminnelige vilkårene for forvaring bli nokså kortfattet og overfladisk, mens straffbarhetsvilkårene helt utelates fra denne fremstillingen.¹¹

1.2 Metode, rettskildemateriale og forskning

1.2.1 Metode

Den problemstillingen vi har valgt å fordype oss i, faller innenfor rettsdogmatikken, og er følgelig i hovedsak behandlet ved bruk av rettskildelæren.¹² Vi har sett hen til alle legitime rettskilder, og de rettskildene som fikk særlig stor betydning i arbeidet med denne oppgaven, er lov, lovforarbeid, rettspraksis, juridisk teori, reelle hensyn og folkerett.¹³

Det primære rettsgrunnlaget for når et barn kan idømmes forvaring, er straffeloven § 40, se særlig første ledd annet punktum, noe som setter lov i en særstilling. De øvrige rettskildene som er brukt knytter seg hovedsakelig til straffeloven § 40, men også straffeloven 1902 § 39 c, da vilkårene i den gamle bestemmelsen ble videreført med minimale endringer.¹⁴

Videre har vi benyttet alminnelige tolkningsprinsipper, samt et mer spesielt. Fordi bruk av forvaring utgjør inngrep i den rammedes rettssfære, kommer det strafferettslige legalitetsprinsippet inn som tolkningsprinsipp.¹⁵ Dette omtales gjerne som det relative klarhetskravet, og innebærer at det kreves klarere lovhjemmel dess mer tyngende og alvorlig det aktuelle inngrepet

---

⁹ F.eks. sistnevnte artikkel i fotnoten ovenfor.

¹⁰ Straffeloven § 40 første ledd annet punktum.

¹¹ For fremstilling av straffbarhetsvilkårene, se f.eks. Gröning mfl. (2019) del II–V.

¹² F.eks. Eckhoff og Helgesen (2001).

¹³ Monsen (2012) s. 30–31.

¹⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 275 og HR-2017-290-A avsnitt 34.

¹⁵ Monsen (2012) s. 141.

er.¹⁶ For straff generelt er dette hjemlet i Grunnloven § 96, og for frihetsberøvelser overfor barn, er det hjemlet i barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b.

Vi presiserer at selv om den tolkningsprosessen vi foretar ved behandling av problemstillingen ikke faktisk leder opp til noe *inngrep*, er poenget med tolkingen nettopp å finne ut *når det kan* gjøres inngrep (i form av forvaring overfor barn). Det er derfor nødvendig at oss vi forholder oss til legalitetsprinsippet, og for øvrig andre prinsipper som springer ut av rettskildelæren.

Fordi straff er samfunnets sterkeste reaksjon,¹⁷ og forvaring regnes som «lovens strengeste straff»,¹⁸ er det utfra det relative klarhetskravet ingen inngrep i norsk rett som krever så klar lovhjemmel som det forvaring gjør. Som vi kommer inn på i punkt 3.4, er straff, særlig frihetsberøvende straff, mer tyngende og alvorlig for barn enn for voksne. Bruk av forvaring overfor barn bør derfor ha enda klarere lovhjemmel enn det som er nødvendig for å bruke forvaring overfor voksne.

Som retningslinje for den aktuelle tolkingen av vilkårene for å idømme barn forvaring, især uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter», betyr dette at det som et klart utgangspunkt kreves at enhver bruk av forvaring overfor barn må fanges opp av klar lovhjemmel som tolkes bokstavelig, eventuelt presiserende.¹⁹ Som vi skal se i punkt 6.4, er uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter» av skjønnsmessig karakter. Det vil si at en bokstavelig tolkning er utelukket, og vi må etterstrebe en presiserende tolkning.

Vi presiserer videre at klarhetskravet og for øvrig andre tolkningsprinsipper ikke nødvendigvis brukes uttrykkelig i teksten, men bruken ligger latent i argumentasjonen ved at vi aktivt og underforstått forholder oss til dem. Eksempelvis vil vi ved analysen av rettspraksis knyttet til uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter» iakttå om argumentene som kan utledes derfra trekker i retning av presiserende eller utvidende tolkning, og som utgangspunkt tillegge argumenter som faller innenfor ordlyden størst vekt.

Som følge av at barn er særskilt vernet av rettsapparatet, finnes det ytterligere bestemmelser som får betydning for tolkingen. Dette gjelder bestemmelsene i barnekonvensjonen, som er inkorporert i norsk rett, jf. menneskerettsloven § 2 nr. 4. Barnekomitéen har uttalt at konvensjonen i seg selv utgjør en ramme for tolkingen.²⁰ Dette innebærer for eksempel at man ikke

---

¹⁶ Monsen (2012) s. 141–142.

¹⁷ NOU 2020: 4 s. 55.

¹⁸ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104.

¹⁹ Monsen (2012) s. 142.

²⁰ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6 (b).

kan komme frem til et tolkningsresultat som foreskriver livsvarig fengsling av et barn, idet barnekonvensjonen eksplisitt forbyr det.²¹

Bestemmelsene i konvensjonen har videre forrang i tilfelle motstrid med bestemmelser i annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Dersom bestemmelsen i straffeloven § 40 kolliderer med en bestemmelse i konvensjonen, betyr dette at bestemmelsen i straffeloven § 40 må vike, eventuelt tolkes innskrenkende, så langt at den kolliderende bestemmelsen i konvensjonen ikke lenger er overtrådt.

En spesiell bestemmelse i barnekonvensjonen finnes i artikkel 3 nr. 1 om at «barnets beste» skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet om barnets beste er dessuten gitt grunnlovs rang, jf. Grunnloven § 104.

Barnekomitéen har uttalt at prinsippet om barnets beste blant annet har funksjon som et grunnleggende tolkningsprinsipp.²² Dersom en rettslig norm er åpen for flere tolkninger, skal den tolkningen som best samsvarer med barnets beste interesser legges til grunn.²³

Hva prinsippet om barnets beste som tolkningsprinsipp og, som vi kommer inn på senere, selvstendig rettighet og prosedyreregulering har å si for den konkrete tolkningsprosessen i denne oppgaven, blir drøftet nærmere i blant annet punkt 3.2 og 6.7.2.²⁴

1.2.2 Rettskildemateriale

Rettskildematerialet knyttet til de alminnelige vilkårene for forvaring har økt jevnlig i de nesten to tiårene forvaringsordningen har vært i bruk. Rettskildematerialet som er relevant for det nyere særvilkåret er derimot relativt tynt. Lovtekstens ordlyd er vag, og heller ikke sett i sammenheng med forarbeidene, får vi utpenslet en tilstrekkelig klar rettsregel. Store deler av tolkningsprosessen vil derfor konsentrere seg om en analyse av rettspraksis.

Det foreligger i alt åtte rettskraftige dommer hvor særvilkåret har vært vurdert.²⁵ I fem av dem ble straffen forvaring, hvorav to ble avsagt i Høyesterett.²⁶ Utgangspunktet for analysen er dommene fra Høyesterett, HR-2017-290-A (*Vollen*) og HR-2019-832-A (*Vulkan*).

---

²¹ Barnekonvensjonen artikkel 37 (a).

²² General comment No. 14 (2013) avsnitt 6.

²³ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6 (b).

²⁴ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6.

²⁵ HR-2017-290-A, LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

²⁶ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

På bakgrunn av den sparsommelige høyesterettspraksisen, som attpåtil er konkret begrunnet med begrenset overføringsverdi, vil også underrettspraksis omfattes der disse kan gi bidrag: LG-2019-105200 (*Varhaug*), LE-2019-122942 (*Vinstra*) og LB-2020-34882 (*Voldtekt*). Selv om dommer fra lagmannsretten ikke har prejudikatsvirkning i samme forstand som dommer fra Høyesterett, har Høyesterett uttalt at lagmannsrettspraksis har en sentral posisjon når det gjelder straffutmåling med hensyn til å sikre en enhetlig straffutmåling.²⁷

De tre underrettsdommene hvor forvaring ikke ble idømt, LA-2017-112563 (*Lund*), TKISA-2017-90977 (*Internatskole*) og LA-2018-112662 (*Sørlandssenter*), vil bare omfattes så langt de bidrar til å kaste lys over grensdragninger.

1.2.3 *Forskning*

I kapittel 4 undersøker vi hvilke barn som begår alvorlige lovbrudd, og vi er da strengt tatt utenfor rettsvitenskapen. Rettskildelæren er ikke er aktuelt å anvende der, og det er særlig forskning fra kriminologien, biologien og nevropsykologien som presenteres og anvendes. Vi har bevisst forsøkt å benytte metastudier og andre større studier av godt vitenskapelig hold.

Studiene vi har utforsket er i stor grad hentet fra psykologspesialist og forsker ved Kompetansesenter for sikkerhets- fengsels- og rettspsykiatri ved Oslo universitetssykehus Pål Grøndahls bok «Om drap»²⁸ og postdoktor ved det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen og forsker ved Kompetansesenter for sikkerhets-, retts- og fengselspsykiatri ved Haukeland universitetssykehus Ingun Fornes' bok «Straff av barn. Frihetsstraffene og alternativene».²⁹

I forbindelse med behandlingen av punkt 4.4 om psykiske lidelser som risikofaktor for å begå alvorlige lovbrudd, har vi i tillegg til å ha undersøkt eksisterende forskningslitteratur, foretatt en selvstendig undersøkelse av forekomsten av psykisk lidelse generelt, samt komorbiditet, personlighetsforstyrrelse, atferdsforstyrrelse og ruslidelse spesielt, hos forvaringsdømte.

Undersøkelsen ble gjort ved bruk av Lovdata Pro, hvor vi gjorde søk på «straffeloven § 40» og «straffeloven 1902 § 39 c». Ovenfor hver paragraf er det en rekke ikoner. Ved å trykke på ikonet for avgjørelser, fikk vi opp alle rettsavgjørelser som inneholdt henvisning til den aktuelle

---

²⁷ HR-2016-1803-A avsnitt 15.

²⁸ Grøndahl (2019).

²⁹ Fornes (2021).

paragrafen. Vi fikk treff på 199 straffeavgjørelser som hadde henvisning til straffeloven § 40 og 598 straffeavgjørelser som hadde henvisning til straffeloven 1902 § 39 c.

For å unngå at samme gjerningsperson ble telt med mer enn én gang, inkluderte vi ikke avgjørelser som gjaldt prøveløslatelse, gjeninnsettelse, forlengelse eller konvertering fra dom på sikring til forvaring. Bare rettskraftige avgjørelser som innebærer dom eller stadfestelse av dom på forvaring, ble inkludert i undersøkelsen. Samtidig er det tatt hensyn til gjenopptakelse; rettskraftige avgjørelser som er blitt gjenopptatt, ble ikke inkludert. Videre ble det tatt hensyn til felles straffesaker; bare gjerningspersonen(e) som ble idømt forvaring ble telt med. Da vi var ferdige med å finne de avgjørelsene som skulle inngå i undersøkelsen, laget vi en tabell over avgjørelser som gjaldt gjerningspersoner som

- 1) ble idømt forvaring,
- 2) hadde påvist psykisk lidelse,
- 3) hadde påvist komorbiditet,
- 4) hadde påvist personlighetsforstyrrelse,
- 5) hadde påvist dyssosial personlighetsforstyrrelse,
- 6) hadde påvist atferdsforstyrrelse,
- 7) hadde påvist ruslidelse, og
- 8) ikke hadde påvist psykisk lidelse

Tabellen er inntatt i vedlegg 1. For å finne opplysningene som var nødvendige for å plassere avgjørelsene i de riktige listene i tabellen, ble det i hver avgjørelse gjort søk på «diagnose», «psykisk», «lidelse», «avvik», «forstyrrelse», «rettspsykiatrisk» og «sakkyndig», for effektivt å finne frem til relevant tekst. På den måten var det ikke nødvendig å lese gjennom hele avgjørelsen, en fordel vi fant mer tungtveiende enn fordelene ved den ekstra grundighet vi ville ha oppnådd ved å lese alt. Vi regner med at søkeordene fanget opp alle relevante opplysninger, slik at grundigheten av undersøkelsen er tilstrekkelig ivaretatt.

Bare avgjørelser der domstolen eksplisitt eller underforstått la til grunn at det forelå psykisk lidelse hos gjerningspersonen, ble ført opp på liste 2. Tilsvarende gjelder liste 3, 4, 5, 6 og 7. I nesten alle sakene var dette basert på de rettspsykiatriske sakkyndiges vurdering. I et fåtall av sakene var det basert på andre ansvarlige behandleres vurdering. Eventuelle diagnoser fastsatt i etterkant av rettskraftig domfellelse, ble ikke inkludert. Ei heller eventuelle etterfølgende frafall eller endringer av diagnoser.

Undersøkelsen ble avsluttet 31.03.2021, slik at rettskraftige avgjørelser om dom på forvaring som er kommet *etter* undersøkelsens avslutning, ikke er inkludert. Det tas forbehold om at heller ikke alle rettskraftige avgjørelser om dom på forvaring som er kommet *før* undersøkelsens avslutning, er inkludert i undersøkelsen. Begrunnelsen for dette kan være at noen dommer ikke ble vist under «avgjørelser» tilknyttet straffeloven 1902 § 39 c og straffeloven § 40 i Lovdata Pro. Det kan i så fall tenkes å ha bakgrunn i at dommer av nyere dato ikke ennå hadde blitt publisert i undersøkelsesperioden. I undersøkelsen inngår 233 forvaringsdømte, og vi anslår at disse er tilstrekkelig representative.

Til slutt informerer vi om at TOSLO-2011-188627-24 (22. juli-dommen) er inkludert i antallet forvaringsdømte, men *ikke* i resten av undersøkelsen. Det vil si at gjerningspersonen verken inngår i antallet forvaringsdømte *med* påvist psykisk lidelse, eller i antallet forvaringsdømte *uten* påvist psykisk lidelse. Dette er grunnet store uenigheter blant de rettsoppnevnte sakkyn-dige, den rettsmedisinske kommisjonen og tingretten, i spørsmålet om gjerningspersonen hadde psykisk lidelse, og i så fall hvilke.³⁰ Det ville derfor ikke ha vært riktig av oss å plassere vedkommende i tabellen.

1.3 Fremstillingen videre

I kapittel 2 behandles ulike aspekter ved forvaringsinstituttet, med et særlig fokus på hvordan det forholder seg til barn som lovbrøtere. Her undersøker vi den historiske utviklingen av bruk av tidsubestemte frihetsstraffer (punkt 2.2), forvaringens innhold og lengde (punkt 2.3) og hensynene bak forvaring (punkt 2.4).

Særlige hensyn ved forvaring av barn behandles særskilt i kapittel 3. Vi analyserer hensynet til barnets beste (punkt 3.2), skyld- og forholdsmessighetsprinsippet når lovbrøteren er et barn (punkt 3.3) og barns sårbarhet mot straff (punkt 3.4).

Kapittel 4 tar for seg hvilke barn som begår alvorlige lovbrudd. Her ser vi på barns utvikling i ungdomsårene (punkt 4.2), risikofaktorer for at barn begår alvorlige lovbrudd (punkt 4.3), og psykiske lidelser som risikofaktor (4.4).

Kapittel 2, 3 og 4 plasserer problemstillingen om når et barn kan idømmes forvaring i et større rettslig, kriminologisk og nevropsykologisk landskap, og danner et kunnskapsmessig bakteppe

---

³⁰ «Rettsmedisinske vurderinger av Anders Behring Breivik», *Wikipedia*, oppdatert 22.05.2021 (lest 03.06.2021).

for drøftelsen i kapittel 5, 6 og 7. Under drøftelsen vil det fortløpende vises tilbake til de foregående kapitlene.

Behandlingen av problemstillingen om når et barn kan idømmes forvaring begynner med en tolking av de alminnelige vilkårene for å idømme forvaring i kapittel 5. Her tolkes kravet til lovbrudd (punkt 5.2), kravet til gjentakelsesfaren (punkt 5.3), kravet til samfunnsvern (punkt 5.4), kravet om personundersøkelse (punkt 5.5), og den fakultative adgang til å idømme forvaring (punkt 5.6).

Vi går så i kapittel 6 videre til en tolking av særvilkåret for å idømme barn forvaring. Vi analyserer lovens hovedregel om forvaring av barn (punkt 6.2) og alderskravet som forutsetning for at særvilkåret gjør seg gjeldende (punkt 6.3), før vi tolker særvilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter» (punkt 6.4 flg.).

Helt til slutt, i kapittel 7, presenterer vi våre egne betraktninger rundt ulike aspekter, særlig aspekter som blir vi anser mer problematiske, ved bruken av forvaring overfor barn.

Kapittel 2

Forvaringsinstituttet

2.1 Innledning

I dette kapittelet skal vi presentere ulike sentrale aspekter ved forvaringsinstituttet, med særlig fokus på hvordan dette instituttet forholder seg til mindreårige lovbyggere.

Først undersøker vi den historiske utviklingen av bruk av tidsbestemte frihetsstraffer (punkt 2.2). Her går vi helt tilbake til bestemmelsen om sikkerhetsforvaring i Norske Lov 1687,³¹ og frem til innføringen av særvilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter» i straffeloven 2005.³² Deretter behandles forvaringens innhold og lengde (punkt 2.3). Her kommer vi blant annet inn på hva lovverket sier om oppholdets konkrete formål.

Til slutt behandler vi hensynene bak forvaringsinstituttet (punkt 2.4), hvor det innledes med straffens generelle begrunnelser, rettferdighetsbetraktninger og kriminalitetsforebygging.³³ Etter det går vi over til forvaringens mer spesielle hensyn, samfunnsvern og rehabilitering.³⁴ Vi drøfter også forvaringens forhold til skyld- og forholdsmessighetsprinsippet, samt kritikken mot forvaring. Her fokuseres det på hensynene ved forvaring generelt, mens særlige hensyn ved forvaring av *barn* får en egen behandling i kapittel 3.

2.2 Den historiske utviklingen

Selv om den forvaringsordningen som gjelder i dag ble innført i 2002, finner vi spor etter tidsbestemte frihetsstraffer flere århundrer tilbake i tid.³⁵ Utviklingen av tidsbestemte frihetsstraffer overfor barn er ikke tidligere blitt særskilt undersøkt i norsk rett. Vi er av den oppfat-

---

³¹ Lov 15. april 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov (Norske Lov) 1. bok 21. kap. art. 1.

³² Straffeloven § 40 første ledd annet punktum.

³³ NOU 2002: 4 s. 82.

³⁴ NOU 2002: 4 s. 252; Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 første ledd.

³⁵ Ot.prp. nr. 46 (2000–2001) s. 81.

ning at det å se på forvaring av barn i et historisk perspektiv kan bidra til å forklare, og forhåpentligvis være med på å avklare rettstilstanden i dag. Vi vil derfor ta dere gjennom de sentrale historiske utviklingslinjene som har ledet til dagens ordning.

Allerede Norske Lov 1687 ga anvisning på en form for tidsubestemt frihetsstraff, senere omtalt som *sikkerhetsforvaring*.³⁶ Den som truet noen med «Fejde, Brand, eller i andre Maader» kunne settes i arrest «indtil hand stiller Borgen», jf. NL-1-21-1.³⁷ Bestemmelsen ga hjemmel for øvrigheten til å beslutte arrest uten rettsavgjørelse, men ble også brukt som hjemmel for domstolene til å idømme sikkerhetsforvaring som straff.³⁸ Det kunne bestå i innesperring i private gårder, fattighus, arresthus, arbeidsanstalter, dårekister eller dollhus.³⁹

Lovboken hadde ikke noen generell bestemmelse om kriminell lavalder.⁴⁰ Det var heller ingen særskilt aldersgrense for bruk av sikkerhetsforvaring i selve bestemmelsen.⁴¹ Det var imidlertid enkelte andre særbestemmelser for straff av barn, og ut fra dem antok Skeie at barn under 10 år ikke fikk straff og at barn i alderen 10–14 år kunne få arbitrær straff, såfremt ikke loven fastsatte annen straffen.⁴² Vi har ikke funnet praksis på at noen under 18 år ble idømt sikkerhetsforvaring. Antageligvis ble det reservert for personer over 14 år, og i all hovedsak ikke benyttet for andre enn voksne personer.

Straffebestemmelsene i Norske Lov 1867 ble senere avløst av Kriminalloven 1842, som verken videreførte bestemmelsen om sikkerhetsforvaring, eller inneholdt andre bestemmelser om tidsubestemt straff.⁴³ Likevel finnes det eksempler på at domstoler, etter at den nye loven trådte i kraft, idømte sikkerhetsforvaring med hjemmel i NL-1-21-1.⁴⁴ En viktig forskjell når det gjaldt barn, var at Kriminalloven innførte en kriminell lavalder på 10 år, som i 1896 ble hevet til 14 år, slik at iallfall barn yngre enn dette ikke kunne sikkerhetsforvares.⁴⁵ Loven hadde i tillegg

---

³⁶ Norske Lov; Røstad (1974) s. 188.

³⁷ Norske Lov 1-21-1.

³⁸ NOU 1974: 17 s. 188. I Rt. 1840 s. 130 på s. 132 omtales en sak hvor det ble gitt dom på forvaring overfor en mann som hadde legemsformærmet en av fattigkommissjonens medhjelpere, samt fremsatt trusler om vold overfor kommissjonens medlemmer.

³⁹ NOU 1974: 17 s. 187.

⁴⁰ Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) s. 3.

⁴¹ Norske Lov 1-21-1.

⁴² Skeie (1937) s. 350. Videre skriver Skeie på samme side at for drap kunne barn under 10 år «ej paa livet at straffis», men av den formue som det har eller får, skulle det gi den dødes arvinger full mannebot (NL 5-6-18, jf. 17) og barn mellom 10-14 år kunne bli idømt tap av boeslodd og ris (NL-6-6-19).

⁴³ Lov 20. august 1842 nr. 12 om Forbrydelser (Kriminalloven) (opph.).

⁴⁴ I Rt. 1885 s. 421 fant Høyesterett den tiltalte sinnstilstand tvilsom, men dømte ham til forvaring etter NL-1-21-1 som skulle utholdes når hans opphold på sinnssykeasyl ikke lenger var nødvendig, og skulle vare så lenge fornærmede levde eller inntil han stilte den tilstrekkelige borgen.

⁴⁵ Kriminalloven kap. 7 § 1; Skeie (1937) s. 350; Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) s. 3.

spesielle bestemmelser som foreskrev mildere straffer for barn,⁴⁶ og heller ikke fra Kriminallovens tid har vi funnet praksis på at noen under 18 år fikk sikkerhetsforvaring.

Da straffeloven 1902 ble vedtatt inneholdt den en bestemmelse om *etterforvaring* i § 65.⁴⁷ Etterforvaring kunne bare idømmes personer som hadde «gjort sig skyldig i flere fuldbyrdede eller forsøgte forbrydelser» som var kategorisk opplistet, og som var «særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd».⁴⁸ Straffen gikk ut på at den domfelte kunne «beholdes i Fængsel, saalænge det findes fornødent, dog ikke længere ud over den fastsatte Straffetid end det tredobbelte af denne og i intet Tilfælde længere end 15 Aar ud over samme».⁴⁹ Det var altså en tilleggsstraff for fengselsdømte, i form av et tidsubestemt element begrenset oppad til tre ganger maksimumsstraffen for det aktuelle straffebudet. Det var ingen særskilte begrensninger for å idømme barn etterforvaring, slik at lavalderen på 14 år, som ble videreført i den nye straffeloven, utgjorde den eneste skranken.⁵⁰

Bestemmelsen om etterforvaring ble ansett som nyskapende innen strafferetten, og ble møtt med begeistring fra vitenskapelig hold i inn- og utland.⁵¹ Likevel ble etterforvaring etter 20 år bare brukt to ganger, og fikk ikke den betydning lovgiver hadde ventet.⁵² Dette førte til en revisjon i 1929, som erstattet etterforvaring med *forvaring* i en ny § 39 a. Forvaring var en særreaksjon som kunne idømmes tilregnelige personer som hadde «gjort sig skyldig i flere forsøkte eller fullbyrdede forbrytelser» som var kategorisk opplistet, og som retten fant «grunn til å anta at han på ny vil begå noen forbrytelse» av samme slag.⁵³ Forvaring skulle være «så lenge det finnes påkrevet».⁵⁴ Det skulle imidlertid fastsettes en «lengstetid», men denne kunne med rettens samtykke forlenges.⁵⁵ Spørsmål om særskilte begrensninger for barn ble ikke på noe tidspunkt under lovarbeidet reist, og lavalderen på 14 år utgjorde igjen den eneste begrensningen for å dømme barn til forvaring.⁵⁶

---

⁴⁶ Se Skeie (1937) s. 350–351 for en fremstilling av disse bestemmelsene.

⁴⁷ NOU 1974: 17 s. 199; straffeloven 1902 § 65.

⁴⁸ Straffeloven 1902 § 65 første ledd.

⁴⁹ Straffeloven 1902 § 65 annet ledd.

⁵⁰ Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) s. 10.

⁵¹ NOU 1974: 17 s. 201.

⁵² NOU 1974: 17 s. 77.

⁵³ Straffeloven 1902 § 39 a nr. 1 første ledd.

⁵⁴ Straffeloven 1902 § 39 a nr. 1 første ledd.

⁵⁵ Straffeloven 1902 § 39 a nr. 1 annet ledd.

⁵⁶ Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) s. 10.

Kort tid etter revisjonen oppstod det kritikk mot forvaring. Noen mente ordningen fremstod som vilkårlig, idet det var svært vanskelig å forutsi gjentagelsesfare.⁵⁷ Det ble også påpekt at den var uforholdsmessig, da den særlig ble brukt overfor lovbrutere som gjentatte ganger hadde blitt dømt for grovt tyveri; relativt lite alvorlige lovbrudd.⁵⁸ Kritikken ledet til en ny revisjon i 2002.⁵⁹ Med tilslutning fra halvparten av høringsinstansene foreslo et flertall i Straffelovkomisjonen et absolutt forbud mot forvaring av barn, men departementet fulgte ikke forslaget «fordi det også i denne aldersgruppen kan finnes lovbrutere som utgjør en slik fare for andres liv, helse eller frihet at en tidsbestemt fengselsstraff ikke er tilstrekkelig».⁶⁰ Forvaring ble videreført i § 39 c som særreaksjon overfor tilregnelige gjerningspersoner over lavalderen, som i 1987 ble hevet fra 14 til 15 år, men med betydelige endringer.

Forvaringsordningen slik den lød etter straffeloven 1902 §§ 39 c–39 h, ble i all hovedsak videreført i straffeloven av 2005 §§ 40–47. Ifølge § 40 kan forvaring bare idømmes når «fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet», lovbruteren finnes skyldig i «lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet», og lovbestemte krav til gjentakelsesfare, herunder at faren er «nærliggende» når det begåtte lovbrudd er av alvorlig art, og «særlig nærliggende» når det begåtte lovbruddet er av mindre alvorlig art, er oppfylt.

I 2008, tre år etter vedtakelsen av den nye straffeloven, kom det på ny forslag om totalforbud mot forvaring av barn, denne gangen fra Barn og straff-utvalget.⁶¹ I høringsrunden før departementets proposisjon til Stortinget ble fremmet, gikk ti av høringsinstansene inn for at barn aldri skulle kunne dømmes til forvaring, mens fire mente at det burde være en adgang i ekstreme tilfeller.⁶² Departementet var enig med mindretallet, «fordi det unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller hvor forvaring vil være riktig reaksjon», og foreslo i sin proposisjon at det måtte foreligge «helt ekstraordinære omstendigheter».⁶³ Stortinget sluttet seg til forslaget, og straffeloven 1902 § 39 c fikk et nytt annet ledd, mens straffeloven 2005 § 40 første ledd fikk et nytt annet punktum.⁶⁴

---

⁵⁷ Mathiesen (1990) s. 23–29.

⁵⁸ Røstad (1974) s. 250, hvor han skriver at «[h]ele 90 % av de forvaringsdømte var domfelt for grovt tyveri».

⁵⁹ Straffeloven 1902 §§ 39 c til h.

⁶⁰ NOU 2002: 4 s. 252–253; Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 281–282; Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 70.

⁶¹ NOU 2008: 15 s. 147–148.

⁶² Prop. 135 L (2010–2011) s. 103–104.

⁶³ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104; straffeloven 1902 § 39 c annet ledd; straffeloven § 40 første ledd første punktum.

⁶⁴ Endringslov 20. januar 2012 nr. 6 til straffeloven mv. hhv. del I og X.

2.3 Forvaringens innhold og lengde

Forvaring er en *frihetsstraff*, noe som kjennetegnes ved at den domfelte berøves bevegelsesfriheten.⁶⁵ Ved forvaring plasseres den forvaringsdømte i en anstalt under kriminalomsorgen.⁶⁶ Soningen kan skje i fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket fengsel), fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpent fengsel), overgangsbolig, utenfor fengsel med særlige vilkår, eller som prøveløslatt med vilkår.⁶⁷ Avdeling i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan tilrettelegges med særlig høyt sikkerhetsnivå.⁶⁸

Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav c annet punktum slår fast at ethvert barn som er berøvet sin frihet, holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet. Dette er fulgt opp i norsk rett gjennom forskrift om straffegjennomføring § 3-4 fjerde ledd som sier at barn som innsettes i fengsel, innsettes i ungdomsenhet, med mindre barnets behov blir bedre ivaretatt i en annen avdeling og slik plassering er til barnets beste.

I et offentlig dokument fra 2020 skrev justisminister Monica Mæland at Kriminalomsorgen «ikke [har] noen egne forvaringsplasser for mindreårige forvaringsdømte» og at de «sitter normalt i ungdomsenhetene til de er 18 år», før de blir «overført til ordinære forvaringsplasser».⁶⁹ Videre skrev hun at kriminalomsorgen har laget et «tilrettelagt tilbud» for mindreårige forvaringsdømte, men går ikke inn på hva dette tilbudet innebærer.⁷⁰

Når noen under 18 år innsettes i fengsel, skal oppholdet tilrettelegges etter deres individuelle behov.⁷¹ Enheter som opprettes spesielt for innsatte under 18 år skal ha et tverretatlig team som skal ivareta de unges behov under straffegjennomføringen og forberede tiden etter løslatelse.⁷² Da Vollen-saken var oppe for tingretten i 2015, ble det opprettet en egen enhet for henne ved Bjørgvin fengsel.⁷³

---

⁶⁵ Gröning mfl. (2019) s. 613.

⁶⁶ Straffeloven § 40 første ledd første punktum.

⁶⁷ Lov 18. mai 2001 nr. 21 om straffegjennomføring (straffegjennomføringsloven.) § 10 første ledd.

⁶⁸ Straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

⁶⁹ Dokument nr. 15: 1208 (2019-2020).

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Straffegjennomføringsloven § 10 a første ledd første punktum.

⁷² Straffegjennomføringsloven § 10 a første ledd annet punktum.

⁷³ Dommerud, Tine, «Høyesterett forkaster anken til jente som er dømt for Vollen-drapet», *Aftenposten* 09.02.2017 (lest 09.05.2021).

Det er en klar forutsetning at forvaring skal ha et annet innhold enn ubetinget fengselsstraff.⁷⁴ Innholdet i forvaringen tar utgangspunkt i domfeltes kriminalitet og tilpasses den enkeltes særlige forutsetninger og behov.⁷⁵ Aktuelle tiltak skal utformes med sikte på å påvirke og endre domfeltes atferd og gi vedkommende mulighet for å utvikle sin sosiale tilpasningsevne og motvirke ny kriminalitet.⁷⁶ Innholdet i forvaringen skal søkes tilrettelagt slik at domfelte oppnår en gradvis progresjon i gjennomføringen frem mot full frihet.⁷⁷

I 2015 ga Wegner uttrykk for at «i praksis er nok soningsforholdene for de forvaringsdømte langt på vei like de forhold som de fengselsdømte fanger soner under i fengsler med høyt sikkerhetsnivå».⁷⁸ Det samme kan synes lagt til grunn av Høyesterett i *Vollen-dommen*: «Men etter det som er opplyst for Høyesterett, kan det ikke legges til grunn at det vil være særlig forskjell i soningsforholdene for A enten hun dømmes til fengselsstraff eller forvaring».⁷⁹ Formuleringen er ikke utformet generelt, men retter seg mot den aktuelle gjerningspersonen i saken. Hun hadde et svært alvorlig diagnosebilde, og har under store deler av soningstiden vært innlagt på psykiatrisk avdeling, noe som kan være det retten siktet til.⁸⁰

Forvaring er videre *tidsbestemt*, hvilket innebærer at det ikke fastsettes noen sluttid; den forvaringsdømte får ikke vite når vedkommende vil løslates.⁸¹ Det er altså tale om å berøve noen friheten på ubestemt tid, noe som gjør forvaring til det som gjerne omtales som «lovens strenge straff».⁸² Selv om den forvaringsdømte får liten forutberegnelighet med hensyn til forvaringens faktiske varighet, får vedkommende likevel en tidsramme og normalt også en minstetid å forholde seg til.⁸³ Tidsrammen sier noe om når domfelte i utgangspunktet senest skal løslates, mens minstetiden sier noe om når domfelte tidligst kan prøveløslates.

Tidsrammen er regulert i straffeloven § 43 første ledd. Der heter det at tidsramme «fastsettes», noe som innebærer en plikt for domstolene.⁸⁴ Tidsrammen bør vanligvis ikke overstige 15 år,

---

⁷⁴ Wegner (2015) s. 138.

⁷⁵ Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 første ledd.

⁷⁶ Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 annet ledd første punktum.

⁷⁷ Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 annet ledd annet punktum.

⁷⁸ Wegner (2015) s. 138.

⁷⁹ HR-2017-290-A avsnitt 74.

⁸⁰ Nettavisen, «Riksadvokaten mer enn dobler foretaksboten til barnevernsenhet etter Vollen-drapet», 06.06.2018 (lest 19.05.2021).

⁸¹ Straffeloven § 43.

⁸² Prop. 135 L (2010–2011) s. 104.

⁸³ Straffeloven § 43.

⁸⁴ Straffeloven § 43 første ledd første punktum.

og kan ikke overstige 21 år.⁸⁵ For domfelte som var under 18 år på gjerningstidspunkter er det gjort unntak i mildere retning; for disse kan tidsrammen vanligvis ikke overstige 10 år, og den kan ikke overstige 15 år.⁸⁶

Formålet med tidsrammen var opprinnelig å redusere uvissheten knyttet til forvaringens varighet, og graden av gjentagelsesfare skulle være avgjørende for hvor høy tidsrammen skulle være. Ganske snart fikk hensynet til likevekt mellom lovbrudd og reaksjon innvirkning på vurderingen, noe som har ført til at i «høyesterettspraksis de senere årene – fra 2010 – har tidsrammen gjennomgående vært satt lik den alternative fengselsstraff», jf. 2013 s. 963 avsnitt 26.

Minstetid er regulert i § 43 annet ledd. Det angis at minstetid «bør» fastsettes. Dette gir ikke domstolene noen plikt, men i praksis gjøres det «nærmest unntaksfritt».⁸⁷ I tilfeller der tidsrammen er kort, har retten i enkelte tilfeller valgt ikke å fastsette noen minstetid.⁸⁸ Begrunnelsen for å skulle fastsette en minstetid, er at «en dom på forvaring ikke skal være kortere enn det en dom på ubetinget fengsel ville vært».⁸⁹ Utgangspunktet er at minstetiden ikke må overstige 10 år. Unntak gjelder der retten fastsetter en tidsramme som overstiger 15 eller 21 år, der minstetiden ikke kan overstige henholdsvis 14 og 20 år. Minstetiden «bør fastsettes ut fra en vurdering av når det ville vært aktuelt med prøveløslatelse dersom domfelte var blitt idømt en ordinær fengselsstraff».⁹⁰

Etter begjæring fra påtalemyndigheten kan retten ved dom forlenge den fastsatte tidsrammen med inntil 5 år om gangen, jf. § 43 første ledd fjerde punktum. Det er etter vår mening derfor misvisende når tidsrammen omtales som «lengstetiden». Loven setter ingen begrensning for hvor mange ganger tidsrammen kan forlenges. Tidsrammen kan forlenges med inntil 5 år om gangen et ubegrenset antall ganger, forutsatt at vilkårene for forlengelse er innfridd. Dette innebærer at forvaring i realiteten kan være livsvarig, selv for en svært ung forvaringsdømt.

Den forvaringsdømte kan løslates på prøve før utløpet av forvaringstiden, jf. § 44 første ledd første punktum. Er det derimot fastsatt minstetid, kan det ikke skje før minstetiden er utløpt, jf. annet punktum. Prøvetiden skal være fra mellom 1 og 5 år, jf. tredje punktum.

---

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Straffeloven § 43 første ledd tredje punktum.

⁸⁷ Matningsdal, Magnus, lovkommentar, Straffeloven § 43, avsnitt 7.2. Juridika.no (lest 02.06.2021).

⁸⁸ F.eks. TNHER-2015-125190, hvor retten hensett til tidsrammens lengde på 2 år ikke anså det nødvendig å fastsette en minstetid.

⁸⁹ Innst. O. nr. 34 (1996–1997) s. 22.

⁹⁰ Rt. 2003 s. 312 avsnitt 17.

2.4 Hensynene bak forvaring

Straff blir gjerne definert som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertreddelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde».⁹¹ Begrunnelsen for at staten kan ilegge lovbrøtere et tilsiktet onde, kan søkes i betraktninger om rettferdighet og nytte for samfunnet.⁹² Selv om synet på straff som *gjengjeldelse* i nyere tid har trådt mer i bakgrunnen, er gjengjeldessynspunktet opprettholdt som del av begrunnelsen, fordi straff er nødvendig for den sosiale ro og for tilliten til at rettsapparatet verner individer mot lovbrøterne.⁹³

For at straffen skal være *rettferdig*, kreves det at skyld- og forholdsmessighetsprinsippet ivaretas. Skyldprinsippet angir at det bare er den som kunne og burde ha handlet annerledes, og derfor kan klandres, som kan holdes ansvarlig og straffes.⁹⁴ En side ved skyldprinsippet er uskyldspresumsjonen, som er slått fast i Grunnloven § 96 annet ledd.

Forholdsmessighetsprinsippet sier på sin side at det skal være likevekt mellom forbrytelse og straff.⁹⁵ Som Nils Christie uttrykte i en særuttalelse som medlem i Straffelovrådet: «Ved den vanlige, tilbakeskuende straffeutmåling setter rettferdighetshensyn grenser for hvor lenge man kan frata mennesker friheten».⁹⁶

I tillegg til straffens virkning som rettferdig gjengjeldelse, skal straff forhindre folk i å begå straffbare handlinger.⁹⁷ Som ledd i dette skal straff virke *individual- og allmennpreventivt*.⁹⁸ Individualprevensjon handler om å hindre *enkeltmennesket* i å begå straffbare handlinger gjennom inkapasitering, avskrekking og forbedring.⁹⁹ Med allmennprevensjon menes det å hindre *mennesker i alminnelighet* i å begå straffbare handlinger gjennom avskrekking, kost- og nytteverdier og moral- og vanedanning.¹⁰⁰

Det at forvaring regnes som straff, kan forstås slik at forvaring utleder sin begrunnelse fra straffens generelle begrunnelser, rettferdig gjengjeldelse og kriminalitetsforebygging. Dog er

---

⁹¹ Andenæs (2016) s. 7; NOU 2003: 15 s. 54; Rt. 1977 s. 1207.

⁹² NOU 2002: 4 s. 82.

⁹³ NOU 1983: 57 s. 50.

⁹⁴ NOU 2014: 10 s. 407; NOU 2020: 4 s. 50.

⁹⁵ Gröning mfl. (2019) s. 695–696..

⁹⁶ NOU 1974: 17 s. 140.

⁹⁷ NOU 1983: 57 s. 50.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 79–80.

det bare forvaringens frihetsberøvende element, *anstaltoppholdet*, som er ment som straff i form av et tilsiktet onde. Forvaringens tidsubestemte element, *adgangen til forlengelse*, er ikke ment slik. Som Høyesterett uttalte i *NOKAS-dommen*, «formålet med forvaring [er] ikke [...] å ramme de mest alvorlige forbrytelsene med en særlig streng straff. Forvaring er en særforholdsregel overfor spesielt farlige lovbrøttere for å beskytte samfunnet mot at de begår nye forbrytelser i fremtiden».¹⁰¹

Formålet med forvaring kan utledes direkte av lovteksten i straffeloven § 40 første ledd første punktum: «å verne andres liv, helse eller frihet». Hensynet til å verne andres liv, helse eller frihet er mer kjent som *hensynet til samfunnsvernet*, eller hensynet til «å verne samfunnet», slik det lød etter straffeloven 1902 § 39 c. Omformuleringen skyldtes et ønske om å gjøre klart at det er *enkeltpersoner* forvaringsstraffen skal beskytte; det kreves ikke at selve samfunnsordenen er truet, ei heller at noen *bestemt* enkeltperson er truet.¹⁰²

Vi ser at det ved idømmelse av forvaring ikke er tale om «den vanlige, tilbakeskuende straffeutmåling» hvor rettferdighetshensyn setter grenser for varigheten. Forvaringsdømte straffes ikke (bare) for et lovbrudd vedkommende har begått, men (også) lovbrudd domstolene frykter vedkommende vil begå.¹⁰³ Nils Christie sa også at «det strider ganske enkelt mot helt sentrale normer om hva som er riktig å gjøre mot folk at man skal sperre dem inne, ikke på grunn av det de har gjort, men på grunn av det de kanskje kan komme til å gjøre. De foreslåtte særreaksjoner betyr soning av ugjorte gjerninger. Et slikt straffesystem står i hvert fall i motstrid til mine verdier, og jeg tror til mange andres».¹⁰⁴

Forvaringsinstituttet bryter med både skyldprinsippet og forholdsmessighetsprinsippet, to helt sentrale prinsipper i strafferettspleien.¹⁰⁵ Man kan likevel argumentere for at hensynet til å verne enkeltpersoner fra potensielt å bli ofre for den forvaringsdømtes alvorlige kriminalitet, veier tyngre enn hensynet til å etterstrebe en straff som best reflekterer graden av klander hos en som har begått alvorlig kriminalitet, i de tilfeller faren for gjentakelse er nærliggende.

Mens hensynet til samfunnsvernet *begrunner* forvaringsinstituttet, er det også et annet hensyn som søkes ivaretatt ved soningen av forvaring: *rehabilitering*. Høyesterett har lagt til grunn at

---

¹⁰¹ Rt. 2007 s. 1056 avsnitt 110.

¹⁰² NOU 2002: 4 s. 252.

¹⁰³ Se f.eks. NOU 1974: 17 s. 140–142.

¹⁰⁴ NOU 1974: 17 s. 141.

¹⁰⁵ Gröning mfl. (2019) s. 620–621; punkt 3.3.

forvaring er «ment å ha et sterkere innslag av behandling og rehabilitering enn vanlig fengselsstraff.»¹⁰⁶ De innsatte skal få rehabiliteringstilbud og anstaltene preges av høy personaltetthet.¹⁰⁷ Aktuelle tiltak utformes med sikte på å påvirke og endre den forvaringsdømtes atferd og gi vedkommende mulighet for å utvikle sin sosiale tilpasningsevne og motvirke ny kriminalitet.¹⁰⁸ Det skal tilrettelegges for at forvaringsdømte oppnår en gradvis progresjon i gjennomføringen frem mot full frihet.¹⁰⁹

Lovgiver har undersøkt behovet for tidsubestemt frihetsstraff. Særreaksjonsutvalget fremla et alternativ, som gikk ut på å «utnytte gjeldende, vide strafferammer langt bedre, og eventuelt åpne for skjerpede strafferammer når visse vilkår er oppfylt, samtidig som spørsmålet om løslatelse innenfor ytterammene skal bero på en løpende farlighetsvurdering».¹¹⁰ Utvalget påpekte at den eneste fordelene med en slik ordning, er at straffen er tidsbestemt.¹¹¹ Ellers hadde den betenkelige sider. For det første må den domfelte løslates på et bestemt tidspunkt, uavhengig av den gjentakelsesfaren som vurderes å foreligge, og gir ikke inngrepsmulighet før vedkommende eventuelt begår ny kriminalitet.¹¹² For det andre kan dette føre til at domstolene garderer seg ved en svært streng straffutmåling, selv om den begåtte kriminalitet ikke er så alvorlig.¹¹³ Utvalget mente altså at alternativet ikke like effektivt kunne ivareta samfunnsvernet, og dessuten ikke nødvendigvis ville gjort straffen mer forholdsmessig.

---

¹⁰⁶ HR-2017-290-A (avsnitt 74).

¹⁰⁷ Henum (2002) s. 38.

¹⁰⁸ Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 annet ledd første punktum.

¹⁰⁹ Forskrift om særreaksjonen forvaring § 3 annet ledd annet punktum.

¹¹⁰ NOU 1990: 5 s. 109–110; Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 74–75.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

Kapittel 3

Særlige hensyn ved forvaring av barn

3.1 Innledning

Det er en rekke forskjeller mellom barn og voksne som begår lovbrudd¹¹⁴, og de formål og hensyn bak strafferettssystemet får ikke nødvendigvis samme utslag når lovbrøteren er et barn. Dette gjelder i høyeste grad også når det kommer til forvaring av barn, som i seg selv står i et spenningsforhold med flere av strafferettsinstituttets sentrale formål, hensyn og prinsipper.¹¹⁵

I dette kapittelet vil vi se på særlige hensyn som gjør seg gjeldende ved forvaringsstraff av barn, herunder hensynet til barnets beste (punkt 3.2), skyld- og forholdsmessighetsprinsippet når lovbrøteren er et barn (punkt 3.3) og barns sårbarhet mot straff (punkt 3.4).

3.2 Hensynet til barnets beste

Det følger av Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 at barnets beste skal være et «grunnleggende hensyn» ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Dette gjelder også når barnet har begått kriminelle handlinger og det skal utmåles straff.¹¹⁶

Bestemmelsen i Grunnloven § 104 annet ledd er utformet med barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 som forbilde. Høyesterett har i Rt. 2015 s. 93 uttalt at grunnlovsbestemmelsene skal tolkes i lys av sine folkerettslige forbilder, og at det barnekomitéen gir uttrykk for i General comment No. 14 utgjør et naturlig utgangspunkt ved tolkingen av artikkel 3 nr. 1, og dermed også ved tolkingen av Grunnloven § 104 annet ledd.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Kapittel 4

¹¹⁵ Punkt 2.4.

¹¹⁶ Rt. 2010 s. 1313 avsnitt 13.

¹¹⁷ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 64.

Barnekomitéen har uttalt at prinsippet om barnets beste er et tredelt konsept: Det er en selvstendig rettighet, et grunnleggende tolkningsprinsipp og en prosedyreregulering.¹¹⁸ Prinsippet om barnets beste som tolkningsprinsipp, er behandlet i punkt 1.2.1.

Som selvstendig rettighet gjelder hensynet ikke bare i avgjørelser som gjelder konkrete barn, men også i avgjørelser som berører barn generelt.¹¹⁹ Det vil si at hensynet til barnets beste skal vektlegges både ved utforming av straffebestemmelser som kan brukes overfor barn, og ved konkrete avgjørelser, herunder ved straffutmåling.

Hensynet til barnets beste som prosedyreregulering krever at det foretas en vurdering av mulige positive og negative konsekvenser avgjørelsen kan ha for barnet.¹²⁰ Vurderingen skal fremgå av avgjørelsens begrunnelse, og her skal det også forklares hvordan barnets beste har blitt avveid mot motstående hensyn.¹²¹ Når det gjelder forvaring, er det hensynet til samfunnsvern som er det motstående hensyn.¹²² Det kreves således at det fremgår av dommens premisser hvordan hensynet til barnets beste har blitt vurdert opp mot hensynet til samfunnsvern.

Det at barnets beste skal være «et grunnleggende hensyn» innebærer at det skal tillegges betydelig vekt. Som det følger av ordlyden innebærer det imidlertid ikke at det skal være *det avgjørende* hensynet. Ved utarbeidelsen av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 ble flere formuleringer vurdert, herunder «the paramount consideration» og «the primary consideration». Begge forslagene ble forkastet av hensyn til behovet for fleksibilitet.¹²³ Det er dermed klart at andre hensyn etter en konkret avveining kan bli det avgjørende hensynet, slik tilfellet er i forvaringsaker.

Barnekomitéen har gitt en ikke-uttømmende liste over momenter som skal tas i betraktning i barnets beste-vurderingen.¹²⁴ Momentene er barnets synspunkter, barnets identitet, bevaring av familiemiljøet og opprettholdelse av relasjoner, omsorg, beskyttelse og sikkerhet for barnet, sårbarhetssituasjon, barnets rett til helse og barnets rett til utdanning.¹²⁵

---

¹¹⁸ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6.

¹¹⁹ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6 (a).

¹²⁰ General comment No. 14 (2013) avsnitt 6.

¹²¹ Ibid.

¹²² Punkt 2.4.

¹²³ Haugli (2020) s. 61.

¹²⁴ General comment No. 14 (2013) avsnitt 52–79.

¹²⁵ Ibid.

En avgjørelse om å sette et barn i forvaring kan komme i konflikt med flere av disse, og frihetsberøvende straff er generelt antatt ikke å være til barnets beste.¹²⁶ Samfunnsinteresser kan etter omstendighet tillegges større vekt enn hensynet til barnets beste.¹²⁷ I så fall må de være svært tungtveiende, idet hensynet til barnets beste er «grunnleggende».¹²⁸ Frihetsberøvende straff kan kun benyttes dersom det er «særlig påkrevd», mens forvaring krever «helt ekstraordinære omstendigheter».¹²⁹ Er de strenge vilkårene oppfylt, må frihetsberøvelsen skje i kombinasjon med rehabilitering; barnet skal få tilbud om hjelp til endring eller en oppstart med nye muligheter.¹³⁰

3.3 Skyld- og forholdsmessighetsprinsippet når lovbrøyteren er et barn

En forutsetning for å kunne idømme straff, er at gjerningspersonen har skyldevne, det vil si strafferettslig ansvarskapasitet.¹³¹ Dette er en side av skyldprinsippet, som vi var inne på i punkt 2.4. Bare personer som har fylt 15 år har skyldevne, jf. straffeloven § 20 første ledd.¹³² Lovgivers begrunnelse er at barn under den strafferettslige lavalder «ikke har den modenhet som straffens begrunnelser forutsetter».¹³³ Det vises til at det «verken er rimelig eller rettferdig» å møte barn uten skyldevne med straff, og at det er et spørsmål om «hvem som har evne til å motiveres av en trussel om straff» og om «det kan ha noen positiv virkning på den alminnelige lovlydigheten».¹³⁴

Lovgiver erkjenner at det vil «varierte i hvilken alder» barn utvikles og modnes, og at det «ikke kan utelukkes at det finnes 14-åringer som faktisk har ansvarskapasitet og 17-åringer som ikke har det».¹³⁵ Likevel er det valgt en absolutt aldersgrense, fordi 15 år fremstår som «et rimelig treffsikkert utgangspunkt og en praktisk og rettssikker lovteknisk løsning».¹³⁶

---

¹²⁶ NOU 2008: 15 s. 138.

¹²⁷ NOU 2008: 15 s. 103 og 138.

¹²⁸ NOU 2008: 15 s. 103.

¹²⁹ Straffeloven §§ 33 og 40 første ledd siste punktum.

¹³⁰ NOU 2008: 15 s. 138.

¹³¹ Straffeloven § 20; NOU 2014: 10 s. 404.

¹³² Prop. 154 L (2016–2017) s. 288

¹³³ NOU 2014: 10 s. 53.

¹³⁴ NOU 2014: 10 s. 85–86.

¹³⁵ NOU 2014: 10 s. 53 og 417.

¹³⁶ NOU 2014: 10 s. 417.

Selv om barnet har fylt 15 år på gjerningstidspunktet, har både lovgiver og domstolene erkjent at skyldenvnen likevel er redusert sammenlignet med voksne.¹³⁷ Dette er fordi selv barn over lavalderen ikke er ferdig utviklet, og har «begrenset evne til å se konsekvensene av sine handlinger».¹³⁸ Skyldenvnen «øker med barnets modenhetsnivå» og barn «modnes gradvis».¹³⁹ I straffeloven gjenspeiles dette for eksempel i § 78 bokstav i, som sier at det ved straffutmåling i formildende retning skal tas i betraktning at lovbrøyteren var under 18 år.

Når man først er over 15 år og ikke er uten skyldenvne ut fra tilregnelighetsgrunner,¹⁴⁰ setter forholdsmessighetsprinsippet ytterligere grenser for hvor streng straff som kan utmåles ved krav om likevekt mellom forbrytelse og straff.¹⁴¹ I litteraturen fremheves prinsippet som «den sentrale retningslinjen for straffutmålingen».¹⁴² FN's barnekomité har fremhevet flere momenter som inngår i forholdsmessighetsvurderingen ved straffutmåling overfor barn:

«the reaction to an offence should always be proportionate not only to the circumstances and the gravity of the offence, but also to the personal circumstances (age, lesser culpability, circumstances and needs, including, if appropriate, the mental health needs of the child), as well as to the various and particularly long-term needs of the society.»¹⁴³

I tillegg til momenter knyttet til den konkrete gjerningen og gjerningspersonen, peker barnekomitéen på samfunnets behov. I vurderingen av om forvaring skal idømmes, er faren vedkommende utgjør for samfunnet av sentral betydning. Dette medfører at barnets lavere skyldenvne og kravet om forholdsmessig straff ikke vil måtte bli vektlagt i samme grad som i vurderingen av om fengselsstraff skal idømmes.

Barnets lavere skyldenvne og forholdsmessighetsprinsippet får likevel betydning, ved at disse er med på å fastsette rammen for den alternative fengselsstraffen. Når man skal vurdere om hensynet til samfunnsvern gjør det nødvendig å idømme forvaring, tas det utgangspunkt i lengden på den alternative fengselsstraffen.¹⁴⁴ Som vi kommer inn på i punkt 6.7 og kapittel 7, vil

---

¹³⁷ NOU 2008: 15 s. 23; HR-2017-290-A avsnitt 77, HR-2019-832-A avsnitt 67 mv.

¹³⁸ NOU 2008: 15 s. 23.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Straffeloven § 20 annet ledd.

¹⁴¹ Gröning mfl. (2019) s. 695–696.

¹⁴² Gröning mfl. (2019) s. 696. Se også Mæland (2012) s. 247 («det dominerende prinsipp»).

¹⁴³ General comment No. 24 (2019) avsnitt 76.

¹⁴⁴ Punkt 5.4 og 6.7.

det at barn generelt blir idømt mildere fengselsstraffer paradoksalt nok kunne medføre at samfunnsvernet i større grad tilsier at forvaring er nødvendig.

3.4 Barns sårbarhet mot straff

Det at straff er et tilsiktet onde,¹⁴⁵ innebærer at straff er, og er ment som, en belastning for den som blir utsatt for det. Straff, især frihetsberøvende straff, er enda mer tyngende for barn enn for voksne.¹⁴⁶ Barnekomitéen har nokså nylig uttalt at «[e]xposure to the criminal justice system has been demonstrated to cause harm to children», og dessuten «limiting their chances of becoming responsible adults».¹⁴⁷ Dette erkjente Høyesteretts allerede i 2004, da retten ved straffutmålingen for en 15 år gammel gutt uttalte at:

«I denne alderen er sinnet ytterst sårbart og lite egnet til å motstå uheldige virkninger av fengselsstraffen. Det bør derfor skulle svært mye til før så unge mennesker sperres inne».¹⁴⁸

Ved frihetsberøvende straff tas barnet ut fra sine lærings- og sosialiseringsarenaer, og fratras dermed en normal oppvekst og utvikling.¹⁴⁹ Ettersom opplevelser i ungdomsårene former menneskets syn på verden, den mentale helsen og sannsynligheten for å lykkes i voksen alder, vil en forvaringsdom ha stor innvirkning på barnets fremtid som individ og samfunnsborger.¹⁵⁰ Å resosialisere barnet for å komme tilbake til samfunnet ved løslatelse, blir derfor en større utfordring.¹⁵¹

Én side av dette er at omgangskretsen barnet får i fengsel består av andre kriminelle som gjerne har havnet litt utenfor. Dette kan føre til at barnet får dårligere forutsetninger for å fungere godt utenfor fengselet etter endt soning.¹⁵² Dette vil kunne stå i et spenningsforhold til statens plikt til å legge forholdene til rette for barnets utvikling, jf. Grunnloven § 104 tredje ledd annet punktum og barnekonvensjonen artikkel 6 nr. 2.

---

¹⁴⁵ Punkt 2.4.

¹⁴⁶ NOU 2008: 15 s. 23.

¹⁴⁷ General comment No. 24 (2019) avsnitt 2.

¹⁴⁸ Rt. 2004 s. 804 avsnitt 25.

¹⁴⁹ NOU 2008: 15 s. 23 og s. 137.

¹⁵⁰ Persson (2017) s. 71–72.

¹⁵¹ NOU 2008:15 s. 137, hvor dette ble anført som en av hovedårsakene til at man ønsket å redusere bruk av fengsel for barn.

¹⁵² Persson (2017) s. 72.

En annen side er at det, som lovgiver har påpekt, «kan være vanskelig å motivere til endring når barnet stemples som farlig. En forvaringsdom vil dessuten kunne bidra til å stigmatisere barnet som farlig også etter at dommen er ferdig sonet».¹⁵³

Barn har i tillegg en annen tidsopfatning enn voksne, noe som medfører at straffen oppleves lengre.¹⁵⁴ Når straffen i tillegg er tidsubestemt, som ved forvaringsstraff, vil den være ekstra belastende for den mindreårige lovbyteren.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104.

¹⁵⁴ Persson (2017) s. 71.

¹⁵⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 281; Prop. 135 L (2010–2011) s. 104.

Kapittel 4

Hvilke barn begår alvorlige lovbrudd?

4.1 Innledning

Det kan være vanskelig å forstå hvordan barn kan være i stand til å begå drap og andre så alvorlige straffbare handlinger at det gir grunnlag for forvaring. For å gi en bedre forståelse av dette spørsmålet, og ikke minst for spørsmålet om når barn kan idømmes forvaring, skal vi i dette kapitlet gi en oversikt over barns utvikling i ungdomsårene (punkt 4.2), risikofaktorer for at barn begår drap og andre alvorlige lovbrudd (punkt 4.3) og psykiske lidelser som risikofaktor for å begå alvorlige lovbrudd (punkt 4.4). Denne oversikten har relevans som bakgrunnsinformasjon for problemstillingen vi tar for oss i neste kapittel, og i behandlingen av den vil vi underveis vise tilbake hit.

4.2 Utviklingen i ungdomsårene

Ungdomsårene er en tid kjennetegnet av at barnet løsriver seg fra sine foreldrene og andre voksnes autoritet, blir mer selvstendig og tester grenser.¹⁵⁶ Dette medfører også at det er en tid hvor barnet vil gjøre feilvurderinger.¹⁵⁷ For å bli en selvstendig og ansvarlig samfunnsborger, må barnet lære seg å ta egne valg. Som von Hirsch og Ashworth påpeker: «Learning to make choices carries with the risk of making bad choices».¹⁵⁸ Især når barn har mindre livserfaring enn voksne, er barns evne til å ta gode valg redusert. Selv om barnet har gode intellektuelle evner, er det derfor ikke i stand til å anvende de intellektuelle evnene like godt som personer med mer livserfaring.¹⁵⁹

Samtidig som barnet løsriver seg fra de voksnes autoritet, blir det mer mottakelig for påvirkning fra sine jevnaldrende.¹⁶⁰ Behovet for å høre til og føle seg som en del av en gruppe virker

---

¹⁵⁶ Hirsch/Ashworth (2005) s. 44.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Hirsch/Ashworth (2005) s. 46.

¹⁵⁹ Fornes (2018) s. 49.

¹⁶⁰ Persson (2017) s. 65–67.

inn på barnets evne til å ta de «rette» valgene. Dette kan føre til at barnet for eksempel velger å delta i kriminell aktivitet, i frykt for å føle seg utenfor dersom han eller hun ikke deltar, til tross for at vedkommende ellers er i stand til å ta bedre valg.¹⁶¹

Den følelsesmessige drivkraften og belønningssystemet i hjernen er sterkere i ungdomsårene enn senere i voksenlivet.¹⁶² Samtidig som følelser og impulser lettere tar overhånd hos ungdommer, er frontallappen, den delen av hjernen som er ansvarlig for oppmerksomhet, planlegging, beslutningsprosesser, impuls kontroll, logisk tenkning, organisert tenkning, risikovurdering, konsekvensforståelse, motorikk, språk, hukommelse og empati, ikke ferdig utviklet før midten av 20-årene.¹⁶³

Som følge av at ungdommer får nye ansvarsområder, samtidig som frontallappen ikke er ferdig utviklet, utviser ungdommer mer risikoatferd enn ferdigutviklede voksne, og er en høyrisikogruppe for å begå straffbare handlinger.¹⁶⁴ Ungdommer utgjør den aldersgruppen som begår flest lovbrudd.¹⁶⁵ Det er altså ikke uvanlig at ungdom begår lovbrudd, men det store flertallet av lovbruddene er imidlertid av mindre alvorlig art. Det er typisk tale om trafikkovertrедelser, rusmiddelbruk, tyveri og hærverk.¹⁶⁶

4.3 Risikofaktorer for at barn begår drap og andre alvorlige lovbrudd

Statistisk sett er det sjeldent barn begår drap. I perioden 2011–2020 var det seks barn i aldersgruppen 15–17 år og to barn under den strafferettslige lavalderen som begikk drap, slik at barn utgjorde 2,6 % av drapspersoner i denne perioden. I det følgende skal vi se på risikofaktorer for at barn begår drap og andre alvorlige lovbrudd.

I en engelsk metastudie fra 2014 kalt «An exploration of the current knowledge on young people who kill: a systematic review»¹⁶⁷ benyttet forskere 16 av de studiene de mente hadde høyest vitenskapelig standard, og identifiserte fellesnevnerne av hva studiene hadde funnet av

---

¹⁶¹ Persson (2017) s. 65–67.

¹⁶² Moe, Dagfinn, «Unge bilister mangler selvkontroll», SINTEF, 31.03.2014.

¹⁶³ Grøndahl (2019) s. 197; Erlandsen, Rune, «Frontallappen», lommelegen.no, 09.10.2020 (lest 22.02.2021)

¹⁶⁴ Grøndahl (2019) s. 198.

¹⁶⁵ Fornes (2018) s. 57–58.

¹⁶⁶ SSB, tabell 10632 og 10624; Fornes (2021) s. 61–64; Bakken, Anders, Ungdata 2020 s. 39–40.

¹⁶⁷ Gerard, F. Jeane m.fl., «An exploration of the current knowledge on young people who kill: a systematic review», *Aggression and violent behaviour*, 2014, vol. 19, nr. 3, s. 559–571.

risikofaktorer for at unge mennesker tar liv.¹⁶⁸ En risikofaktor er noe som medfører eller innebærer økt sannsynlighet for at noe vil skje. Som Grøndahl har uttrykt er risikofaktorer «predisposisjoner, ikke forutbestemmelser», de sier noe om «hva man kan være tilbøyelig til å gjøre, ikke hva man nødvendigvis kommer til å gjøre».¹⁶⁹

Forskerne fant at risikofaktorene var at utøveren 1) var gutt (eller ung mann), 2) hadde lave eksekutive funksjoner, 3) hadde redusert helse, 4) hadde vokst opp med voldelige familiemedlemmer, 5) hadde vokst opp med kriminelle familiemedlemmer, 6) tidligere hadde vært i retten (som familiemedlem til en som hadde blitt domfelt eller på grunn av egen kriminalitet), 7) hadde dårlige skoleprestasjoner 8) var medlem i en ungdomsgjeng, og 9) hadde tilgang til våpen.¹⁷⁰

Det at det er en risikofaktor at utøveren er en gutt, har solid støtte i statistikk som viser at bare én av ti unge drapspersoner er jenter.¹⁷¹ Ser vi på de forvaringsdømte barna som ble dømt for drap eller drapsforsøk, er kun én av de fire jente.¹⁷² Inkluderer vi de barna forvaring ble vurdert for, men ikke idømt, var to av syv jenter.¹⁷³

Eksekutive funksjoner er en persons evne til problemløsning, planlegging, gjennomføring av oppgaver og regulering av atferd, og er nært knyttet til hjernens frontallapp.¹⁷⁴ En persons eksekutive funksjoner er svekket ved mange former for psykiske lidelser, blant annet avhengighet, atferdsforstyrrelser, ADHD, depresjon, OCD og schizofreni.¹⁷⁵ Lave eksekutive funksjoner øker ikke bare risikoen for å begå drap, men også annen kriminalitet, vold, hensynsløs eller uforsvarlig atferd og følelsesmessige utagering.¹⁷⁶ Vi kommer nærmere inn på psykiske lidelser som en risikofaktor i punkt 4.4.

En av de største risikofaktorene for at barn vil begå lovbrudd er at det har begått lovbrudd tidligere.¹⁷⁷ Videre er en av de mest sentrale risikofaktorene for at barn vil begå *drap* at det

---

¹⁶⁸ Gerard m.fl. (2014) s. 2. Studiene var fra USA, Storbritannia og Finland, se s. 16–22. Begrepene «youth», «adolescent» og «juvenile» ble brukt om hverandre på tvers av studiene, og aldersgruppen varierte noe, se s. 15.

¹⁶⁹ Grøndahl (2019) s. 57.

¹⁷⁰ Gerard m.fl. (2014) s. 31; Grøndahl (2019) s. 201.

¹⁷¹ Grøndahl (2019) s. 202.

¹⁷² HR-2017-290-A.

¹⁷³ HR-2017-290-A og LA-2018-112662.

¹⁷⁴ Malt, Ulrik og Aslaksen, Per, «Eksekutive funksjoner», *Store Norske Leksikon*, sist oppdatert 28.05.2020 (lest 25.05.2021)

¹⁷⁵ Diamond (2013) s. 137.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Fornes (2021) s. 68, med videre henvisninger.

har begått lovbrudd før fylte 14 år.¹⁷⁸ Det er særlig tidligere begåtte voldslovbrudd som øker risikoen for å begå drap.¹⁷⁹ Videre er det en klar forbindelse mellom å utvise antisosial atferd i barndommen og å begå lovbrudd i ungdomstiden.¹⁸⁰ Dette bringer oss inn på skillet mellom «tidligstartere» og «senstartere», som man gjerne skiller mellom i kriminologisk forskning.¹⁸¹ Senstarterne begår normalt lovbrudd i en begrenset periode, som regel i ungdomstiden, og har en atferd i ungdomsårene som kan anses som mer normal.¹⁸² Tidligstarterne er de barna som tidlig utviser antisosial atferd, som begår lovbrudd hyppigst og som også begår de mest alvorlig lovbruddene.¹⁸³ Den kriminelle atferden endrer seg gjerne over tid i takt med at barnet blir eldre.¹⁸⁴ Grøndahl viser eksempelvis til at endringen over tid kan vise seg ved at man utøver sadisme mot dyr i fem–seksårsalderen, stjeler fra butikker i tiårsalderen, begår ran i 20-årene og senere utvikler alvorlig voldsproblematikk.¹⁸⁵ Antisosial atferd i barndommen kan være et tegn på at barnet vil begå kriminelle handlinger i fremtiden, og videre: en tidlig start på den kriminelle karrieren er en risikofaktor for at barnet etterhvert vil begå mer alvorlige lovbrudd.¹⁸⁶ Det er likevel ikke slik at alle barn med antisosial atferd vil begå kriminelle handlinger, eller at de som starter tidlig med kriminelle handlinger nødvendigvis vil begå alvorlige kriminelle handlinger. De fleste som har begått lovbrudd som ungdommer blir lovlidige samfunnsborgere, og det er bare en liten gruppe av de barna som begår kriminalitet i tidlig alder som forblir kriminelle livet ut.¹⁸⁷

Også oppvekst- og familieforhold har vist seg å ha sammenheng med å begå voldelige handlinger. Studier av unge personer som har begått drap viser at de ofte har vokst opp i dysfunksjonelle og voldelige familier.¹⁸⁸ Dette er også en faktor som går igjen blant barna i forvarings-sakene. Domfelte i *Vollen-dommen* hadde en oppvekst som var preget av «grov og langvarig omsorgssvikt», hvor hun og søsknene ble utsatt for «psykisk og fysisk mishandling fra morens side».¹⁸⁹ Også domfelte i *Voldtekt-dommen*, som riktignok ikke gjaldt drap, men voldtekt og

---

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Fornes (2021) s. 60.

¹⁸¹ Fornes (2021) s. 65–66.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Grøndahl (2019) s. 47.

¹⁸⁶ Fornes (2021) s. 60.

¹⁸⁷ Fornes (2021) s. 60–61 og Grøndahl (2019) s. 47.

¹⁸⁸ Grøndahl (2019) s. 44, med videre henvisninger.

¹⁸⁹ HR-2017-290-A avsnitt 7.

mishandling i nære relasjoner, hadde vært utsatt for vold hjemme, og forklarte selv at han «fikk bank hjemme fra han var tre år til han ble 13».¹⁹⁰ Domfelte i *Sørlandssenter-dommen*, som begikk drap, men ikke ble idømt forvaring, vokste også opp i et hjem med fysisk og psykisk vold, og hadde en far som ble dømt for familievold.¹⁹¹

4.4 Psykiske lidelser som risikofaktor for å begå alvorlige lovbrudd

Da vi begynte å fordype oss i temaet forvaring av barn, bemerket vi oss at en gjentakende faktor i dommene om forvaring av barn var psykiske lidelser hos gjerningspersonen. Samtlige av de fem forvaringsdømte barna ble av de rettspsykiatriske sakkyndige diagnostisert med én eller flere psykiske lidelser, og vurdert til å ha dårlige prognoser med behov for langvarig behandling.¹⁹²

Forskningslitteraturen på området for psykiske lidelser hos personer som har begått alvorlig kriminalitet er relativt omfattende, men det finnes ingen undersøkelser av forekomsten av psykiske lidelser hos forvaringsdømte i Norge. For å klargjøre omfanget av psykiske lidelser hos forvaringsdømte, har vi derfor selv foretatt en undersøkelse av dette, som presenteres fortløpende i dette kapittelet som et supplement til den forskning som foreligger på området for psykiske lidelser hos personer som har begått alvorlige lovbrudd.

På bakgrunn av en rekke nasjonale og internasjonale undersøkelser knyttet til forekomsten av psykiske lidelser hos personer som har begått drap og annen alvorlig kriminalitet, er det solid grunnlag for å si at psykiske lidelser er overrepresentert blant slike personer.¹⁹³ Som eksempel vises det til en sammenligning av folkehelseinstituttets første omfattende rapport om psykiske lidelser i Norge (2009), som viser at om lag halvparten av den norske befolkningen rammes av minst én psykisk lidelse i løpet av livet¹⁹⁴, og Olsen-utvalgets rapport om drap i Norge (2010), hvor det ble funnet at 92 (71 %) av de 132 personene som begikk drap i perioden 2004–2009 hadde en psykisk lidelse på gjerningstidspunktet og 97 (75 %) hadde en psykisk lidelse i løpet av livet.¹⁹⁵

---

¹⁹⁰ HR-2019-832-A.

¹⁹¹ TKISA-2018-53940.

¹⁹² HR-2017-290-A avsnitt 56-65, HR-2019-832-A avsnitt 55-64, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

¹⁹³ NOU 2010: 3 s. 42.

¹⁹⁴ Mykletun, Arnstein, Knudsen, Ann Kristin og Mathiesen, Kristin Schjelderup, «Rapport 2009: 8 Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv», Folkehelseinstituttet, 06.10.2009 s. 17 (lest 06.04.2021).

¹⁹⁵ NOU 2010: 3 s. 31.

Vår egen undersøkelse av psykiske lidelser hos *forvaringsdømte*, viser en enda større uoverensstemmelse med normalbefolkningen: Av 233 forvaringsdømte i perioden 2002–2021, hadde minst¹⁹⁶ 186 (80 %) én eller flere psykiske lidelser på domstidspunktet.¹⁹⁷ Psykiske lidelser, iallfall enkelte psykiske lidelser, er dermed risikofaktorer for å begå alvorlige lovbrudd som kan gi grunnlag for forvaring, noe som for øvrig synes lagt til grunn i rettspraksis om forvaring gjennom rettens vektlegging av psykisk lidelse i favør av forvaring.

ICD-10, som er det diagnosesystemet Norge har forpliktet seg til å benytte, og som de rettspsykiatriske sakkyndige har tatt utgangspunkt i, definerer psykisk lidelse som «et klinisk betydningsfullt atferdsmessig eller psykologisk syndrom eller mønster som opptrer hos et individ, og som er ledsaget av nåværende ubehag, det vil si et ubehagelig symptom eller funksjonssvikt, det vil si svikt på ett eller flere viktige funksjonsområder, eller med vesentlig økt risiko for død, smerte, invaliditet eller tap av frihet.» En psykisk lidelse regnes altså som en tilstand som er ubehagelig eller som medfører en funksjonssvikt eller økt risiko for død, smerte eller invaliditet.»

Selv om enkelte psykiske lidelser er risikofaktorer, er det grunn til å minne om at risikofaktorer er predisposisjoner, ikke forutbestemmelser.¹⁹⁸ I tillegg kommer det at det finnes flere ulike psykiske lidelser, med et sprikende spekter av symptomer, og det er ikke grunnlag for å si at *alle* psykiske lidelser er risikofaktorer for alvorlig kriminalitet. Tvert imot kan det tenkes at enkelte psykiske lidelser kan ha symptomer som medfører *lavere* risiko for å begå alvorlig kriminalitet, uten at vi går nærmere inn på det her.

Flere undersøkelser utpeker enkelte kategorier psykisk lidelse for å utgjøre høyere risiko for drap og annen alvorlig kriminalitet. I det følgende følger en presentasjon av hvilke kategorier av psykiske lidelser det er grunnlag for å si at utgjør risikofaktorer for alvorlig kriminalitet.

Av innenlands studier vises det igjen til Olsen-utvalgets rapport (2009), hvor det blant de 132 drapspersonene i perioden 2004–2009 fant at 49 (38 %) hadde rusrelaterte diagnoser, 38 (30 %) hadde personlighets- eller atferdsforstyrrelser (mot 6–13 % i normalbefolkningen) og 23 (18 %) hadde schizofreni, paranoid psykose (mot <1 % i normalbefolkningen), på gjerningstidspunktet.¹⁹⁹ Det kan også vises til en større svensk studie (2004), hvor det forelå opplysninger om psykiatrisk diagnose hos 81 % av de 2 000 drapspersonene som ble studert. Blant

---

¹⁹⁶ Ikke alle forvaringsdømte lot seg underlegge rettspsykiatrisk undersøkelse i forbindelse med rettsaken. I tillegg ble det hos flere av gjerningspersonene som ble underlagt rettspsykiatrisk undersøkelse, funnet karaktertrekk forenlig med ulike psykiske lidelser, uten at de sakkyndige fant tilstrekkelig tid eller grunnlag til å fastsette noen diagnose. Vi antar derfor at forekomsten av psykiske lidelser hos forvaringsdømte er større enn det som fremgår av de sakkyndiges diagnostiseringer i disse sakene.

¹⁹⁷ Se vedlegg 1.

¹⁹⁸ Grøndahl (2019) s. 57

¹⁹⁹ NOU 2010: 3 s. 32.

disse var de tre hovedkategoriene ruslidelser, personlighetsforstyrrelser og psykoselidelser, i den rekkefølgen.²⁰⁰

Vår egen undersøkelse av psykiske lidelser hos 233 forvaringsdømte i perioden 2002–2021, viser at personlighetsforstyrrelser var den vanligste, og forekom hos minst 133 (57 %) av de forvaringsdømte. Ruslidelser var den nest vanligste lidelsen, som forekom hos 63 (27 %) av de forvaringsdømte. Atferdsforstyrrelser (som ikke skyldtes rus) ble bare funnet hos 4 (< 2 %) av dem.²⁰¹

Dyssosial personlighetsforstyrrelse den typen personlighetsforstyrrelse som oftest er assosiert med kriminelle handlinger.²⁰² En metastudie hvor man undersøkte 62 internasjonale studier om psykiske lidelser hos fengselsinnsatte viste at forekomsten av personlighetsforstyrrelser i fengslene var ti ganger høyere enn i normalbefolkningen.²⁰³ Av mennene hadde 47 % dyssosial personlighetsforstyrrelse, mens det tilsvarende tallet hos kvinnene var 21 %.²⁰⁴ I vår egen undersøkelse av psykiske lidelser hos 233 forvaringsdømte i perioden 2002-2021, fant vi at minst 104 (46 %) hadde dyssosial personlighetsforstyrrelse.²⁰⁵ Det er altså grunnlag for å si at dyssosial personlighetsforstyrrelse er sterkt assosiert med alvorlig kriminalitet.²⁰⁶

Når det gjelder risikoen for å begå drap, viser de fleste undersøkelser av sammenhengen mellom personlighetsforstyrrelser og drap at personer med dyssosial personlighetsforstyrrelse har større risiko for å begå drap enn personer uten slik lidelse.²⁰⁷ En av årsakene til dette kan være at definisjonen av dyssosial personlighetsforstyrrelse inkluderer voldsbruk.²⁰⁸ I tillegg inkluderer den likegyldighet for sosiale forpliktelser, uttalt mangel på forståelse av andres følelser, diskrepans mellom atferd og sosiale normer, at atferden ikke er særlig påvirkelig av negative erfaringer, herunder straff, lav frustrasjonstoleranse, lav terskel for aggresjonsutbrudd, herunder voldshandlinger og tendens til å bebreide andre.²⁰⁹ Dette er forhold som i seg selv kan tenkes å øke risiko for voldshandlinger og annen kriminalitet.

---

²⁰⁰ Grøndahl (2019) s. 62; Fazel og Grann (2004) s. 2129–2131.

²⁰¹ Vedlegg 1.

²⁰² Grøndahl (2019) s. 71.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Vedlegg 1.

²⁰⁶ Grøndahl (2019) s. 71.

²⁰⁷ Grøndahl (2019) s. 72. med videre henvisninger.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ ICD-10, F60.2 Dyssosial personlighetsforstyrrelse.

Den lidelsen som rangerer som nummer to på listen av personlighetsforstyrrelser som utgjør høyest risiko for kriminalitet er emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse.²¹⁰ Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse kjennetegnes ved:

«en klar tendens til å handle impulsivt, uten å tenke på konsekvensene. Stemningsleiet er uforutsigbart og svingende. Pasienten har en tendens til sterke følelsesutbrudd og manglende evne til å kontrollere eksplosiv atferd. Det foreligger også en tendens til kringlete oppførsel og konfliktsøkende atferd, særlig hvis impulsive handlinger blir hindret eller kritisert».²¹¹

Atferdsforstyrrelser ble i vår undersøkelse bare funnet hos mindre enn 2 % av 233 forvaringsdømte.²¹² Vi velger likevel å inkludere den, ettersom det var til stede hos to av de fem forvaringsdømte barna.²¹³ Atferdsforstyrrelser kjennetegnes ved:

«gjentatt og vedvarende dyssosial, aggressiv eller utfordrende atferd med klare brudd på sosiale forventninger og normer i forhold til alderen. Atferdsforstyrrelsen er mer alvorlig enn vanlige barnestreker eller opprørstrang i ungdomsårene. Atferdsmønsteret varer ved over tid (seks måneder eller mer). Symptomer på atferdsforstyrrelser kan også være symptomatiske for andre psykiatriske tilstander, som i så fall får diagnostisk forrang. Eksempler på atferd som diagnosen baseres på, omfatter uttalt slåssing eller tyrannisering, grusomhet overfor andre mennesker eller dyr, alvorlig ødeleggelsestrang, ildspåsettelse, stjeling, gjentatt lyving, skoleskulking eller rømming, uvanlig hyppige eller alvorlige raserianfall og ulydighet.»²¹⁴

Som nevnt ble samtlige fem forvaringsdømte barn av med mer enn én psykisk lidelse.²¹⁵ Når noen har to eller flere psykiske lidelser, kan disse forverre hverandre og gjøre det vanskeligere å behandle.²¹⁶ Dette kalles samsykelighet eller komorbiditet.²¹⁷

I enkelte tilfeller kan komorbiditet medføre så sterke symptomer at det øker risikoen for vold sammenlignet med tilfeller der det bare er tale om én psykisk lidelse.²¹⁸ Et eksempel på dette er kombinasjonen av dyssosial personlighetsforstyrrelse og ruslidelse, som utgjør en betydelig

---

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ ICD-10, F60.3 Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse.

²¹² Vedlegg 1.

²¹³ HR-2017-290-A og LB-2020-34882.

²¹⁴ ICD-10, F91 Atferdsforstyrrelser.

²¹⁵ HR-2017-290-A avsnitt 56-65, HR-2019-832-A avsnitt 55-64, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

²¹⁶ Grøndahl (2019) s. 67.

²¹⁷ Grøndahl (2019) s. 67.

²¹⁸ Grøndahl (2019) s. 68.

risikofaktor for vold.²¹⁹ Ruslidelser, personlighetsforstyrrelser, atferdsforstyrrelser og psykoselidelser de typer psykiske lidelser som utgjør en særlig høy risikofaktor for alvorlig kriminalitet.²²⁰ Det kan således tenkes at ulike kombinasjoner av disse generelt øker risikoen ytterligere.

---

²¹⁹ Grøndahl (2019) s. 68.

²²⁰ NOU 2010: 3 s. 31–34; Grøndahl (2019) s. 62 og 82.

Kapittel 5

De alminnelige vilkårene for å idømme forvaring

5.1 Innledning

Straffeloven § 40 oppstiller i alminnelighet fire kumulative vilkår for å kunne dømme en lov- bryter til forvaring. For det første kreves det at vedkommende finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd av nærmere bestemt integritetskrenkende karakter, jf. første ledd første punktum. For det andre kreves det at det er nærliggende eller særlig nærliggende fare for at han eller hun vil på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd, jf. annet og tredje ledd. For det tredje kreves det at fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet, jf. første ledd første punktum. For det fjerde kreves det at det foretas personundersøkelse, eventuelt rettspsykiatrisk undersøkelse i stedet for eller i tillegg, jf. femte ledd.

I det følgende skal vi se nærmere på de alminnelige vilkårene for å idømme forvaring i § 40. De alminnelige vilkårene i § 40 er i hovedsak like vilkårene i straffeloven 1902 § 39 c, slik at lovforarbeider og rettspraksis knyttet til den gamle bestemmelsen, er relevant i tolkingen av den nye.²²¹

5.2 Lovbruddet

Det første vilkåret for forvaring, er at «lovbryteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå et voldslovbrudd, et seksuallovbrudd, en frihetsberøvelse, en ildspåsettelse eller et annet lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare», jf. § 40 første ledd første punktum. Dette vilkåret omtales gjerne som «inngangsvilkåret».²²²

Bare lovbrudd som «krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgode for fare», kan gi grunnlag for forvaring. Fire lovbruddskategorier er særskilt angitt; «voldslovbrudd», «seksuallovbrudd», «frihetsberøvelse» og «ildspåsettelse», da disse er særlig aktuelle.²²³ Det

---

²²¹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 275; HR-2017-290-A avsnitt 34.

²²² Fornes (2020) s. 364.

²²³ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 110.

avgjørende er ikke at lovbruddet faller inn under en av disse kategoriene, men at lovbruddet «krenket [...] eller utsatte [...] rettsgodene [andres liv, helse eller frihet] for fare». De særskilt angitte kategoriene, sammenholdt med samlekategoriene «annet lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet» viser at forvaringsstraffen er ment å beskytte borgerne mot «de alvorlige, personlige integritetskrenkelser».²²⁴

Lovteksten skiller mellom lovbrudd av «alvorlig art» og av «mindre alvorlig art», jf. henholdsvis annet og tredje ledd. Mens det ved lovbrudd av «alvorlig art» må være «nærliggende fare» for at lovbrøtteren på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd, oppstilles det ved lovbrudd av «mindre alvorlig art» strengere krav til gjentakelsesfaren, ved at det må være «særlig nærliggende» fare for nye lovbrudd.²²⁵

Ved lovbrudd av «mindre alvorlig art» stilles det videre to tilleggskrav. For det første må lovbrøtteren «tidligere» ha begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd. «Tidligere» betyr forut for det forhold tiltalen omfatter.²²⁶ Det er med andre ord krav om gjentakelse.²²⁷ For det andre må det antas å være en «nær sammenheng» mellom det tidligere og det nå begåtte lovbruddet.²²⁸

Lovbrudd av mindre alvorlig art må også være rettet mot andres liv, helse eller frihet, men til forskjell fra første ledd, hvor det kreves en konkret fare (jf. «utsatte [...] for fare»), er det etter tredje ledd tilstrekkelig at det foreligger abstrakt farefremkallelse.²²⁹ Terskelen for å idømme barn forvaring er, svært høy, og det kan derfor vanskelig tenkes at forvaring vil komme på tale for barn som har begått lovbrudd av «mindre alvorlig art».²³⁰ Vi vil derfor ikke gå nærmere inn på § 40 tredje ledd.

5.3 Gjentakelsesfaren

Det andre vilkåret for forvaring i tilfeller lovbrøtteren har begått lovbrudd av «alvorlig art», er at det er «nærliggende fare» for at vedkommende på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd, jf. § 40 annet ledd.

---

²²⁴ Andenæs (2016) s. 529.

²²⁵ Straffeloven § 40 annet og tredje ledd; Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 108 .

²²⁶ NOU 1990: 5 s. 114, Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111, Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 443 og Rt. 2004 s. 209.

²²⁷ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111.

²²⁸ Straffeloven § 40 tredje ledd bokstav b

²²⁹ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111.

²³⁰ Også Fornes (2020) s. 363.

Etter ordlyden stilles det krav til faregraden. I forarbeidene er det presisert at gjentakelsesfaren må være kvalifisert og reell på domstidspunktet.²³¹ Dette er blitt lagt til grunn i rettspraksis.²³² Det uttales videre at kravet til faregraden kan «varierte etter hvor alvorlig den begåtte handlingen er, og etter hvor alvorlige handlinger det er fare for».²³³ Også dette har fått tilslutning i rettspraksis.²³⁴ Gjentakelsesfaren må avgjøres ut fra en skjønnsmessig helhetsvurdering.²³⁵

I vurderingen skal det legges vekt på det begåtte lovbruddet sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne, jf. § 40 fjerde ledd første punktum. Videre skal det særlig legges vekt på om lovbryteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd, jf. § 40 fjerde ledd annet punktum. Det er lagt til grunn i både forarbeider og rettspraksis at vurderingen av gjentakelsesfaren vil være mer usikker dess yngre barnet er.²³⁶

5.4 Samfunnsvernet

Det tredje vilkåret for forvaring er at «fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet», jf. § 40 første ledd første punktum. Dette omtales ofte som grunnvilkåret,²³⁷ og bygger på hensynet til samfunnsvern.²³⁸ Straffeloven 1902 § 39 c hadde formuleringen «tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet». Omformuleringen var ikke ment som noen realitetsendring.²³⁹ Justisdepartementet erstattet «samfunnet» med «andres liv, helse og frihet» for å få tydeligere frem at det ikke var samfunnsordenen som sådan som krevde vern, men at det siktes til borgernes behov for vern mot farlige lovbrutere.²⁴⁰

I vurderingen skal det ses hen til lengden av den alternative fengselsstraffen sonet fullt ut.²⁴¹ Høyesterett har i HR-2020-976-A også uttalt at «selv om det ikke kreves, slik som etter annet ledd, at faren for nye alvorlige lovbrudd etter endt soning skal være «nærliggende», må det

---

²³¹ NOU 1990: 5 s. 86, Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111 og Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 443.

²³² HR-2018-2339-A avsnitt 26, HR-2019-832-A avsnitt 33 mv.

²³³ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111.

²³⁴ Rt. 2002 s. 1677 på s. 1681, Rt. 2014 s. 934 avsnitt 49 og 60 og HR-2017-290-A avsnitt 43.

²³⁵ Bl.a. Rt. 2005 s. 149 der en nærmere vurdering tilsa at det ikke forelå tilstrekkelig gjentakelsesfare.

²³⁶ NOU 2002: 4 s. 253, HR-2017-290-A avsnitt 78, Rt. 2002 s. 1677 og Rt. 2006 s. 641 avsnitt 12.

²³⁷ Omtalen som «grunnvilkår» fremgår bl.a. av HR-2019-832-A avsnitt 65, og HR-2020-2137-A avsnitt 89..

²³⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 277 og 442.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ HR-2020-976-A avsnitt 57, Rt. 2007 s. 183 avsnitt 22 og Rt. 2007 s. 1056.

vurderes om domfelte vil utgjøre en fare for de nevnte verdier på dette senere stadiet». ²⁴² Videre ble det påpekt at «[j]o lengre den alternative fengselsstraffen er, jo vanskeligere vil bedømmelsen være, og desto høyere må terskelen for forvaring bli». ²⁴³

Vurderingen har således likhetstrekk med vurderingen av gjentakelsesfaren, og momentene som er aktuelle for å vurdere gjentakelsesfare er også aktuelle når man skal vurdere om fengselsstraff er tilstrekkelig til å verne samfunnet. ²⁴⁴ Forskjellen ligger i tidspunktet for vurderingen av faren for nye lovbrudd. ²⁴⁵ Mens det i vurderingen av gjentakelsesfare er faren på domstidspunktet som er avgjørende, er det ved vurderingen av samfunnsvernet gjentakelsesfaren på tidspunktet for evt. løslatelse fra fengsel som er avgjørende. ²⁴⁶

5.5 Personundersøkelse

Det fjerde vilkåret for forvaring er at det før dom på forvaring avsies, «skal foretas personundersøkelse av den siktede», jf. § 40 femte ledd. Personundersøkelsen skal gi en grundig beskrivelse av gjerningspersonens oppvekst, atferd, forhold til alkohol og narkotika og seksualitet. ²⁴⁷ Undersøkelsen danner grunnlaget for farevurderingen. ²⁴⁸

Retten kan bestemme at den siktede skal underkastes «rettspsykiatrisk undersøkelse» i stedet for eller i tillegg til personundersøkelsen. Slik undersøkelse vil i noen tilfeller være nødvendig allerede etter straffeprosessloven § 165 første ledd. ²⁴⁹ I de fleste saker som har dreid seg om forvaring har det blitt foretatt rettspsykiatrisk undersøkelse, inkludert alle sakene som har omhandlet forvaring av barn. ²⁵⁰

5.6 Fakultativ adgang

Forvaring «kan» idømmes når vilkårene er oppfylt, jf. § 40 første ledd første punktum. Etter ordlyden er domstolene ikke forpliktet til å idømme forvaring i tilfeller vilkårene er oppfylt;

---

²⁴² Også Rt. 2011 s. 1717 avsnitt 35 og HR-2019-832-A avsnitt 65.

²⁴³ Også f.eks. Rt. 2007 s. 183 avsnitt 22, Rt. 2007 s. 187 avsnitt 23 og Rt. 2007 s. 1056 avsnitt 113.

²⁴⁴ F.eks. Rt. 2008 s. 1403 avsnitt 21.

²⁴⁵ Fornes (2021) s. 364.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 112.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662, HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

domstolene er gitt en fakultativ adgang. I Rt. 2002 s. 1673 på s. 1676 uttalte imidlertid Høyesterett at dersom først vilkårene for forvaring oppfylt, må det foreligge «spesielle omstendigheter» hvis forvaring likevel ikke skal idømmes.²⁵¹

I Rt. 2002 s. 1677, som gjaldt en lovbrøyer som var under 18 år på gjerningstidspunktet, uttaler retten at «særlig når den konkrete rettsanvendelsen skaper tvil, og det dreier seg om en så ung lovbrøyer, kunne en slik skjønnsmessig vurdering likevel ha en realitetsbetydning».²⁵² På domstidspunktet var ikke særvilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter» lovfestet, og det var tilstrekkelig at de alminnelige vilkårene var oppfylt. Som vi kommer til i punkt 6.2, synes lovens hovedregel å være at barn ikke skal idømmes forvaring. I så fall kan det tenkes at domstolenes adgang til å unnlate å idømme forvaring til tross for at vilkårene er innfridd, er særlig aktuell med hensyn til barn nå, forutsatt at rettsanvendelsen skaper tvil.

---

²⁵¹ Også Grønning mfl. (2019) s. 624; Rt. 2003 s. 1778 avsnitt 20; HR-2020-1218-A avsnitt 55 hvor Høyesterett uttaler at det bare «helt unntaksvis» kan være grunnlag for å unnlate å idømme forvaring når vilkårene først er oppfylt.

²⁵² Rt. 2002 s. 1677 s. 1682.

Kapittel 6

Særvilkåret for å idømme barn forvaring

6.1 Innledning

Straffeloven § 40 første ledd annet punktum angir at dersom «siktete [er] under 18 år, kan forvaring ikke idømmes, med mindre det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter». Bestemmelsen gir uttrykk for et kumulativt særvilkår, som må være oppfylt for å kunne dømme mindreårige lovbrøttere til forvaring.

I dette kapittelet skal vi foreta en nærmere tolking av bestemmelsen. Vi begynner med formuleringen «kan forvaring ikke idømmes», som gir uttrykk for en hovedregel (punkt 6.2). Deretter går vi over til formuleringen «[e]r siktete under 18 år», som angir et alderskrav for anvendelse av særvilkåret (punkt 6.3). Til slutt behandles uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter», som vi går særlig i dybden på (punkt 6.4–6.8).

Etter å ha sett på hvilke bidrag lovtekstens ordlyd og forarbeider gir (punkt 6.4.), går vi over til en analyse av rettspraksis, hvor vi ser på helt ekstraordinære omstendigheter ved det begåtte lovbruddet (punkt 6.5), gjentakelsesfaren (punkt 6.6) og samfunnsvernet (punkt 6.7), samt betydningen av gjerningspersonens alder (punkt 6.8).

6.2 Hovedregelen: «kan forvaring ikke idømmes»

Formuleringen «kan forvaring ikke idømmes», særlig i lys av det etterfølgende «med mindre», tyder på at lovens hovedregel er at forvaring ikke skal idømmes barn, og at adgangen til å dømme barn til forvaring bygger på en *unntaksregel*. En slik forståelse synes å ha støtte i Prop. 135 L (2010-2011) på side 104, hvor departementet uttaler:

«Det er uomtvistet at lovbrøtters unge alder er et tungtveiende moment ved valg av reaksjon, noe som tilsier at forvaring, som må kunne sies å være lovens strengeste reaksjon, ikke skal anvendes. Likevel ønsker ikke departementet helt å stenge adgangen til bruk av forvaring overfor barn, nettopp fordi det unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller [...]»

I *Vinstra-dommen* forstod lagmannsretten uttalelsen slik at «[u]tgangspunktet etter lovens forarbeider, Prop.135 L (2010-2011), er at forvaring ikke skal anvendes overfor lovbrøyttere under 18 år».²⁵³ Betydningen av dette er imidlertid begrenset. Til tross for den prinsipielle påminnelsen om barns særstilling som ligger i en hovedregel om forbud, har det ingen betydning med hensyn til særvilkårets materielle innhold.

6.3 Alderskravet: «Er siktede under 18 år»

En forutsetning for at vilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter» gjør seg gjeldende, er at gjerningspersonen oppfyller alderskravet om at «siktede [er] under 18 år».²⁵⁴ Bestemmelsen sier ikke uttrykkelig på hvilket tidspunkt den siktede må være under 18 år. Ordlyden åpner dermed for flere tolkninger.

Ordet «siktede» kan indikere at særvilkåret bare får anvendelse i saker der gjerningspersonen er mindreårig på *siktelsestidspunktet*, mens formuleringen «[e]r siktede under 18 år, kan forvaring ikke idømmes» kan antyde at det er alderen på *domstidspunktet* som er avgjørende. Den tilsvarende bestemmelsen i straffeloven 1902 § 39 c annet ledd hadde formuleringen «[d]er siktede var under 18 år på *handlingstidspunktet*».²⁵⁵

At formuleringen «på handlingstidspunktet» ikke ble videreført i straffeloven 2005 § 40 kan forstås slik at lovgiver har ment at det skal være et annet tidspunkt som gjør seg gjeldende i den nye straffeloven. Særvilkåret i den nye og gamle straffeloven bygger imidlertid på det samme lovforslaget og har felles forarbeider, noe som indikerer det motsatte.²⁵⁶ Ulikheten er ikke forklart i forarbeidene, noe som underbygger at den ikke har vært tilsiktet. I merknaden til § 40 vises det til merknaden til § 39 c, og merknaden til § 39 c har tittelen «Til § 39 c [og strl 2005 § 40]», noe som også taler for at ulikheten har vært resultatet av en inkurie.

Tvilen knyttet til hvilket tidspunkt 18-årsgrensen gjelder, må i dag anses avklart i rettspraksis. I *Vulkan-dommen* anvendte Høyesterett særvilkåret overfor en gjerningsperson som var 18 år på domstidspunktet, og forklarte at «særvilkåret kommer til anvendelse fordi A på gjerningstiden var 17 år og tre måneder».²⁵⁷ Det samme gjorde lagmannsretten i *Varhaug-, Vinstra- og*

---

²⁵³ LE-2019-122942.

²⁵⁴ Straffeloven § 40 første ledd annet punktum.

²⁵⁵ Vår kursivering.

²⁵⁶ Prop. 135 L (2010-2011) s. 104 og 167.

²⁵⁷ HR-2019-832-A avsnitt 82.

Voldtekt-dommen, hvor alle hadde fylt 18 år, og i førstnevnte dom uttalte retten at «[d]et er alderen på gjerningstidspunktet som er avgjørende».²⁵⁸

Det kreves således helt ekstraordinære omstendigheter for å idømme en person forvaring, uavhengig av alderen på domstidspunktet, så lenge vedkommende var under 18 år på det tidspunktet han eller hun begikk eller forsøkte å begå det lovbruddet som omfattes av tiltalebeslutningen. Gjerningspersonens alder på domstidspunktet er derimot et moment som domstolene vektlegger i vurderingen av om særvilkåret er oppfylt, se punkt 6.8.2.

Selv om tolkningstvilen regnes som avklart, er det uheldig at lovgiver, det samme organet som har grunnlovsfestet legalitetsprinsippet og fremhevet at det ved straff og frihetsberøvelse gjelder særlige strenge lovskrav, ikke har foretatt noen presiserende lovendring på et område som åpner for bruk av Norges mest inngripende frihetsberøvelse overfor en av samfunnets mest sårbare grupper.²⁵⁹ Videre er legalitetsprinsippetets funksjon nettopp å verne borgerne mot vilkårlig og ulovlig maktutøvelse fra myndighetenes side.²⁶⁰

Foruten legalitetsprinsippet ved frihetsberøvelse og straff etter Grunnloven § 96, følger legalitetsprinsippet ved frihetsberøvelse av barn også av barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b første punktum om at «[i]ntet barn ulovlig eller vilkårlig berøves sin frihet». Barnekomitéen har ikke forklart hvilket klarhetskrav som gjelder.²⁶¹ Bestemmelsen bygger imidlertid på SP artikkel 9 nr. 1, slik at menneskerettighetskomitéens tolkningsuttalelser har relevans.²⁶² Menneskerettighetskomitéen har uttalt at frihetsberøvelse «*should be defined with sufficient precision to avoid overly broad or arbitrary interpretation and application*».²⁶³

Klarhetskravet etter barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b første punktum bør være enda strengere enn det etter SP artikkel 9 nr. 1, se kapittel 3 om særlige hensyn ved forvaring av barn, især punkt 3.4 om barns sårbarhet for straff. I alle tilfeller bør det være et minimumskrav at lovteksten er utformet tilstrekkelig presist til å unngå vilkårlig tolking og anvendelse.²⁶⁴ Tolkningstvilen knyttet til alderskravet har ikke medført vilkårlig anvendelse i domstolene.

---

²⁵⁸ LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

²⁵⁹ Grunnloven §§ 94, 96 og 113; Dok. nr. 16 (2011–2012) s. 250.

²⁶⁰ Dok. nr. 16 (2011–2012) s. 246.

²⁶¹ General comment No. 10 (2007); General comment No. 24 (2019).

²⁶² Detrick (1999) s. 629; Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

²⁶³ General Comment No. 35 (2014), avsnitt 22; vår kursivering.

²⁶⁴ General Comment No. 35 (2014), avsnitt 22; vår kursivering.

Tvert imot har alderskravet konsekvent vært anvendt med samme forståelse til grunn.²⁶⁵ Likevel må det anses klart at en formulering som åpner for tre ulike, og etter ordlyden tilnærmet likeverdige tolkninger, ikke i tilstrekkelig grad ivaretar klarhetskravet.

I *Vollen-dommen*, ble ikke tolkningstvilen adressert overhodet.²⁶⁶ Den domfelte var riktignok under 18 år på alle de tre aktuelle tidspunktene.²⁶⁷ Etter vår oppfatning kan dette til en viss grad forsvare Høyesteretts taushet i dette tilfellet, idet uttalelser om forståelsen ville ha vært obiter dicta. Ut ifra at Høyesteretts hovedoppgave er å bidra til rettsenhet og rettsavklaring,²⁶⁸ kan det sies at den likevel burde ha gjort mer for å avklare tvilen.

I *Vulkan-dommen* var domfelte «snart 19 år» da saken var oppe i Høyesterett.²⁶⁹ Vår mening er at retten i dette tilfellet burde ha gjort mer enn å legge til grunn at særvilkåret kom til anvendelse fordi tiltalte var et barn på handlingstidspunktet.²⁷⁰ Høyesterett burde ha utnyttet muligheten til å løfte frem tolkningsproblematikken, drøftet formuleringens forhold til legalitetsprinsippet og kanskje også oppfordret lovgiver om å komme på bane igjen.

6.4 Vilkåret «helt ekstraordinære omstendigheter»

Dersom de alminnelige vilkårene er oppfylt, og gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet, kreves det «helt ekstraordinære omstendigheter» for at forvaring kan idømmes.²⁷¹ I det følgende skal innholdet av uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter» fastlegges, så langt det lar seg gjøre ut fra det rettskildebildet som foreligger i dag.

En naturlig språklig forståelse tilsier at det må foreligge forhold knyttet til en gitt hendelse, situasjon eller begivenhet, som betydelig avviker fra det som vanligvis eller ikke så sjeldent forekommer i lignende tilfeller. Dette tilsier i sin tur at det må foretas en konkret og helhetlig vurdering, samt at terskelen er høy. Ordlyden gir imidlertid ingen veiledning med hensyn til *hvilken hendelse mv.* som trekker opp rammene for hvilke forhold som er relevante, *hvilke forhold* ved den gitte hendelsen mv. som er relevante «omstendigheter», og hva som kreves for at omstendighetene er så betydelig avvikende at de er «helt ekstraordinære».

---

²⁶⁵ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

²⁶⁶ HR-2017-290-A.

²⁶⁷ HR-2017-290-A avsnitt 7.

²⁶⁸ Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) s. 302–303.

²⁶⁹ HR-2019-832-A avsnitt 70.

²⁷⁰ HR-2019-832-A avsnitt 82.

²⁷¹ Straffeloven § 40.

Til tross for de hensyn departementet fant å tale mot forvaring av barn, at forvaring er særlig uheldig for barn, at det kan være vanskelig å motivere til endring dersom barnet stemples som farlig ved en forvaringsdom, og at en forvaringsdom kan bidra til å stigmatisere barnet også etter soning, ønsket ikke departementet helt å stenge adgangen til bruk av forvaring overfor barn, «fordi det unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller hvor forvaring vil være riktig reaksjon».²⁷² Det ble understreket at forvaring «tilnærmet aldri» bør benyttes overfor barn, og at adgangen bør gjøres «meget snever».²⁷³

Departementets uttalelser er forenlig med lovtekstens ordlyd, og underbygger at vurderingen må være konkret og helhetlig, og at terskelen er svært høy. Ut over dette, er det heller ikke i forarbeidene gitt noen nærmere veiledning med hensyn til hvilken hendelse mv. som trekker opp rammene for hvilke forhold som er relevante, hvilke forhold ved den gitte hendelsen mv. som er relevante «omstendigheter», og hva som kreves for at omstendighetene er så betydelig avvikende at de er «helt ekstraordinære». Den nærmere grensedragningen er således overlatt til rettspraksis. Før vi går over til en analyse av rettspraksis, undersøker vi om juridisk teori kan gi bidrag til tolkingen.

Drake har argumentert for at særvilkåret «ikke har noen selvstendig betydning som et objektivt straffutmålingsvilkår for barn», at vilkåret kun «kvalifiserer [...] hvordan de generelle, objektive vilkårene skal forstås», og at det må fastslås at det foreligger noe ekstraordinært «ved ett eller flere av de ordinære vilkårene».²⁷⁴

Fornes argumenterer på sin side for at det er naturlig å «ta utgangspunkt i at både omstendigheter ved det lovbruddet barnet domfelles for, og omstendigheter for øvrig som har betydning for farevurderingen, kan vurderes som «helt ekstraordinære»», og videre at kravet om ekstraordinære omstendigheter også må «påvirke vurderingen av om hensynet til samfunnsvern tilsier at en ubetinget fengselsstraff ikke er tilstrekkelig».²⁷⁵

Både Drake og Fornes knytter særvilkåret opp mot de alminnelige vilkårene, men Drake går hakket lengre, idet hun oppfatter at særvilkåret ikke har noen funksjon utover å kvalifisere de alminnelige vilkårene. Et naturlig utgangspunkt synes etter dette å være at det er *saksforholdet* som trekker opp rammene for hvilke forhold som er relevante, og at de samme forholdene som

---

²⁷² Prop. 135 L (2010–2011) s. 104.

²⁷³ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104 og 167.

²⁷⁴ Drake (2019) s. 288–312.

²⁷⁵ Fornes (2021) s. 368 .

er relevante for vurderingen av de alminnelige vilkårene, også er relevante «omstendigheter» for vurderingen av særvilkåret.

I det følgende foretas en analyse av rettspraksis knyttet til særvilkåret.²⁷⁶ Vi vil her undersøke det begåtte lovbruddets forhold til særvilkåret (punkt 6.5), gjentakelsesfarens forhold til særvilkåret (punkt 6.6), hensynet til samfunnsvernets forhold til særvilkåret (punkt 6.7), og betydningen av domfeltes alder (punkt 6.8).

6.5 Helt ekstraordinære omstendigheter ved det begåtte lovbruddet

Det begåtte lovbruddet har relevans for spørsmålet om forvaring i to relasjoner, foruten relevansen for særvilkåret. For det første er det avgjørende for om inngangsvilkåret etter § 40 første ledd er oppfylt. Her ser man på lovbruddet isolert sett, det vil si lovbruddstypen (ran, voldtekt mv.). Dette blir omtalt som det begåtte lovbruddet i *snever forstand*, og det er dette vi behandler her. For det andre inngår det i vurderingen av farevilkåret etter § 40 annet og tredje ledd, jf. fjerde ledd. Her ser man ikke bare på lovbruddstypen, men også forholdene rundt lovbruddet (metode, motiv mv.). Dette blir omtalt som det begåtte lovbruddet i *vid forstand*, og behandles i punkt 4.6.2.

Når det gjelder det begåtte lovbruddet i *snever forstand*, i relasjon til inngangsvilkåret, reises det to spørsmål knyttet til særvilkåret. Det første spørsmålet er om særvilkåret *krever noe mer* enn at det begåtte lovbruddet oppfyller inngangsvilkåret, i den forstand at den nedre grensen for hvilke lovbrudd som kan medføre forvaring, er hevet for barn.

Samtlige av de åtte dommene hvor særvilkåret har vært vurdert har dreid seg om enten drap (strl. § 275), drapsforsøk (strl. § 275, jf. § 16) eller voldtekt til samleie (strl. § 291, jf. § 292), de alvorligste lovbruddene innen volds- og seksuallovbruddene.²⁷⁷ At forvaring ikke har vært vurdert i saker hvor barn har begått andre, mindre alvorlige lovbrudd som har vært tilstrekkelig til å idømme voksne forvaring, antyder at den nedre grensen for lovbrudd som kan medføre forvaring er hevet for barn. Men dette alene er ikke tilstrekkelig for å slå fast at den nedre grensen er hevet.

---

²⁷⁶ HR-2017-290-A, LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

²⁷⁷ HR-2017-290-A, LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

I rettens samlede vurdering av om det forelå helt ekstraordinære omstendigheter, ble det lagt avgjørende vekt på blant annet «[d]et overlagte drapet» i *Vollen-dommen* og «As handlinger» i *Vulkan-dommen*.²⁷⁸ Det er uklart om formuleringene er slik å forstå at det var *omstendighetene ved* lovbruddet som ble tillagt vekt eller om det var *selve lovbruddet* som var den omstendighet som ble tillagt vekt.

Da *Vollen-dommen* var den eneste rettskraftige dommen hvor et barn hadde blitt idømt forvaring, ble det i litteraturen antatt at det kun var drap som kunne være tilstrekkelig alvorlig til at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter.²⁷⁹ Når dommene i ettertid tilnærmet utelukkende har omhandlet drap/drapsforsøk, og det ene unntaket gjaldt gjentatte tilfeller av alvorlige seksuallovbrudd, styrker det synet om at særvilkåret hever den nedre grensen for hvilke lovbrudd som kan medføre forvaring av barn.

Uttalelsen i lovforarbeidene om at forvaring av barn «tilnærmet aldri» skal skje knytter seg ikke spesifikt til det begåtte lovbruddet, men kan likevel trekke i retning av at den nedre grensen er hevet.²⁸⁰ Det er nemlig ikke slik at barn «tilnærmet aldri» begår voldslovbrudd, seksuallovbrudd, frihetsberøvelser og ildspåsettelse.²⁸¹

Et slikt syn er også i tråd med forholdsmessighetsprinsippet.²⁸² Lovens strengeste straff bør etter dette prinsippet bare benyttes for de mest alvorlige lovbruddene. Når barn i tillegg har lavere skyld og høyere sårbarhet for straff, tilsier prinsippet at lovbruddene som kan medføre forvaring, skal være mer alvorlige for barn enn for voksne.²⁸³ Det at forvaring ikke først og fremst forklares i gjerningspersonens skyld, men faren vedkommende utgjør for samfunnet, svekker imidlertid dette argumentet.²⁸⁴

Samlet sett er det nærliggende å anta at særvilkåret hever den nedre grensen for hvilke lovbrudd som etter straffeloven § 40 første ledd første punktum i alminnelighet kan medføre forvaring for barn.

---

²⁷⁸ HR-2017-290-A avsnitt 80 og HR-2019-832-A avsnitt 83.

²⁷⁹ Fornes (2018) s. 422.

²⁸⁰ Prop. 135 L (2010–2011) s. 104 og 167.

²⁸¹ Fornes (2021) s. 369 og 61-63

²⁸² Punkt 2.4 og 3.3.

²⁸³ Punkt 3.3 og 3.4.

²⁸⁴ Ibid.

Dersom dette er tilfellet, er det uklart hvor den nedre grensen går. Etter at *Voldtekt-dommen* ble avsagt, hvor (flere tilfeller av) voldtekt til samleie var det mest alvorlige lovbruddet, må det anses klart at den nedre grensen iallfall er lavere enn drapsforsøk.²⁸⁵

At voldtekt etter omstendighetene kan medføre forvaring av barn, innebærer ikke uten videre at forvaringsspørsmålet like hyppig som ved drap vil bli reist ved voldtekt. Når forekomsten av voldtekt begått av barn er betydelig høyere enn forekomsten av drap begått av barn, men drapssakene i større utstrekning enn voldtektssakene har medført forvaring, kan det tilsi at voldtekt ligger i den nedre grensen. Ialffall kan det vanskelig tenkes at noen «lovbrudd av mindre alvorlig art» etter § 40 tredje ledd kan medføre forvaring av barn.

Det andre spørsmålet er om lovbruddet *i seg selv* kan være tilstrekkelig for å konstatere at det foreligger helt ekstraordinær omstendighet, eller om det bare er en medvirkende faktor ved siden av forhold knyttet til faren. Da ser vi på de lovbruddene som var aktuelle i rettspraksis. Spørsmålet er om det at barn begår drap, drapsforsøk og voldtekt til samleie er så spesielt at det uten videre er tilstrekkelig for å oppfylle særvilkåret.

I perioden 2011 til 2020 ble det registrert totalt 286 drapssaker, noe som viser at drap i Norge er sjeldent.²⁸⁶ Bare 8 av de som begikk drapene var mindreårige, hvorav 2 var under den strafferettslige lavalderen, hvilket viser at drap i Norge begått av barn er langt sjeldnere.²⁸⁷

I *Lund-*, *Internatskole-* eller *Sørlandssenter-dommen*, som gjaldt dobbeltdrap, drapsforsøk og drap/drapsforsøk, var særvilkåret ikke oppfylt.²⁸⁸ I *Lund-dommen* fant ikke lagmannsretten at dobbeltdrapet verken i seg selv eller sammen med andre forhold var helt ekstraordinære omstendigheter, til tross for at dobbeltdrap er langt sjeldnere enn drap av ett offer.²⁸⁹ I *Vollen-*, *Vulkan-* og *Varhaug-dommen*, som gjaldt drap, drapsforsøk og drap, var det hovedsakelig forhold knyttet til gjentakelsesfare og samfunnsvern som gjorde at særvilkåret var oppfylt.²⁹⁰

---

²⁸⁵ LB-2020-34882.

²⁸⁶ Kripos, Nasjonal drapsoversikt 2020 s. 5.

²⁸⁷ Kripos, Nasjonal drapsoversikt 2020 s. 8

²⁸⁸ LA-2017-112563, TKISA-2017-90977 og LA-2018-112662.

²⁸⁹ NOU 2010: 3 s. 29, hvor Olsen-utvalget fant at bare 8 av 132 gjerningspersoner hadde tatt livet av to ofre. På samme sted fremgår det at bare tre av de 132 gjerningspersonene hadde begått trippeldrap, og ingen hadde tatt livet av mer enn tre mennesker.

²⁹⁰ Bl.a. HR-2017-290-A avsnitt 80, HR-2019-832-A avsnitt 83 og LG-2019-105200.

Selv om barn sjeldent begår drap og drapsforsøk, er det altså ikke så spesielt at det uten videre er tilstrekkelig for å konstatere at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Ikke engang når det er begått *flere* drap og/eller drapsforsøk, er det uten videre tilstrekkelig for å konstatere at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter.²⁹¹

Når det gjelder voldtekt til samleie, er det å frata et annet menneske livet ansett som mer alvorlig. Dette gjenspeiles i strafferammene på henholdsvis fengsel fra 3 til 15 år og fengsel fra 8 til 21 år, jf. straffeloven § 292 og § 275. Og selv om de færreste barn begår voldtekt, er forekomsten av drap begått av barn betydelig lavere.

Når drap ikke uten videre er tilstrekkelig for å oppfylle særvilkåret, kan heller ikke voldtekt til samleie være det. Når flertallet i *Voldtekt-dommen* kom til at særvilkåret var oppfylt, var det først og fremst begrunnet i omstendigheter knyttet til gjentakelsesfare og samfunnsvern, sammenholdt med domfeltes alder på domstidspunktet.²⁹²

6.6 Helt ekstraordinære omstendigheter ved gjentakelsesfaren

6.6.1 Generelt

For å kunne idømme noen som har begått et svært alvorlig lovbrudd forvaring, kreves det i alminnelighet «nærliggende fare» for gjentakelse av nye alvorlige lovbrudd som kan gi grunnlag for forvaring, jf. straffeloven § 40 annet ledd. I det følgende undersøker vi hvilken betydning forhold knyttet til gjentakelsesfaren har for spørsmålet om det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter.

I *Vollen-dommen* uttalte Høyesterett at faren generelt vil være «mer usikker jo yngre barnet er».²⁹³ Begrunnelsen for dette kan søkes i «[u]sikkerheten rundt barnets utvikling», se punkt 4.2.²⁹⁴ Fordi barn ikke er ferdig utviklet, har barn større potensial for modning og endret livsførsel enn voksne.²⁹⁵ På den måten er det vanskeligere å konstatere fare når det gjelder barn, enn når det gjelder voksne.

I *Vulkan-dommen* foretok Høyesterett en presisering av den hevede terskelen for forvaring av barn, hvor det ble lagt til grunn at det kreves «*meget stor fare* for at samfunnsvernet ikke

---

²⁹¹ LA-2017-112563 og LA-2018-112662.

²⁹² LB-2020-34882.

²⁹³ HR-2017-290-A avsnitt 78; også Rt. 2002 s. 1677 s. 1682 og Rt. 2006 s. 641 avsnitt 12.

²⁹⁴ HR-2017-290-A avsnitt 78.

²⁹⁵ NOU 2002: 4 s. 253.

vil ivaretas ved en alternativ fengselsstraff – *større enn det skal til for å idømme forvaring for voksne*».²⁹⁶ I den konkrete farevurderingen kom retten til at faren for gjentakelse av alvorlige voldslovbrudd var «særlig nærliggende».²⁹⁷

De forholdene som inngår i farevurderingen, er dermed også relevante i vurderingen av om det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Når det kreves at faren er større enn det som kreves for å idømme voksne forvaring, er det, sett i lys av at barn trolig ikke kan idømmes forvaring for lovbrudd av mindre alvorlig art etter § 40 tredje ledd, naturlig å forstå det slik at faren må være større enn «nærliggende» ved lovbrudd av alvorlig art, jf. § 40 annet ledd.

Når det er vanskeligere å konstatere fare når det gjelder barn, og det i tillegg kreves større grad av fare enn det som kreves i alminnelighet, er det mye som skal til for å konstatere at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. I det følgende undersøker vi hva som nærmere bestemt må til for at et barn kan sies å utgjøre en fare som er «større enn det [som] skal til for å idømme forvaring for voksne».²⁹⁸

Dette gjør vi ved å analysere domstolenes vurderinger av de momenter som etter § 40 fjerde ledd skal tillegges vekt i farevurderingen; det begåtte lovbruddet (punkt 6.6.2), tidligere begåtte eller forsøkt begåtte lovbrudd (punkt 6.6.3), lovbrysterens atferd (punkt 6.6.4) og lovbrysterens sosiale og personlige funksjonsevne (punkt 6.6.5).

6.6.2 *Det begåtte lovbruddet*

Mens vi i punkt 6.5 om helt ekstraordinære omstendigheter ved det begåtte lovbruddet undersøkte lovbruddet *i snever forstand*, lovbruddets relasjon til inngangsvilkåret etter § 40 første ledd, undersøker vi altså her lovbruddet *i vid forstand*, lovbruddets relasjon til farevilkåret etter § 40 annet ledd, jf. fjerde ledd første punktum.

Det første momentet er *lovbruddets art og omfang*.²⁹⁹ Selv om det kreves større fare for å dømme barn til forvaring enn det som i alminnelighet kreves,³⁰⁰ er det fortsatt slik at kravet til faregraden, som uttrykt av Høyesterett i *Vollen-dommen*, kan «varierte alt etter hvor alvorlige

---

²⁹⁶ HR-2019-832-A avsnitt 79; vår kursivering.

²⁹⁷ HR-2019-832-A avsnitt 83.

²⁹⁸ HR-2019-832-A avsnitt 79.

²⁹⁹ Matningsdal, Magnus, «Norsk lovkommentar», Straffeloven, note 283, Rettsdata.no (lest 06.06.2021).

³⁰⁰ HR-2019-832-A avsnitt 79; vår kursivering.

straffbare handlinger det er snakk om».³⁰¹ Det har betydning hvor alvorlig lovbruddet er, og hvorvidt det er en sammenhengende forbrytelse, eller en enkeltstående impulshandling.³⁰²

Ettersom vi allerede har undersøkt lovbruddets art i de åtte dommene hvor særvilkåret har vært vurdert, se punt 6.5, går vi ikke nærmere inn på det her. Når det gjelder lovbruddets omfang, kan *Voldtekt-dommen* tjene som eksempel.³⁰³ Det ble avsagt fellesdom for en rekke volds- og seksual- og vinningslovbrudd, herunder fire tilfeller av voldtekt til samleie, seksuell omgang med mindreårig, ran, ransforsøk, trusler, mishandling i nære relasjoner, skremmende og plag-som opptreden og brudd på besøksforbud.³⁰⁴ Lagmannsretten uttalte at de begåtte lovbruddene understreket at det var en «høyst reell og kvalifisert fare for gjentakelse».

Et annet moment som går i igjen i rettspraksis er at *lovbruddet er planlagt*, se for eksempel *Vollen-dommen*, hvor blant annet «planleggingen» av drapet tilsa at det forelå fare.³⁰⁵ I samme dom pekte retten på at drapet var «godt planlagt og iverksatt på en utspekulert måte», og at gjerningspersonen måtte ha «tenkt nøye gjennom hva hun skulle foreta seg».³⁰⁶

Det ble lagt til grunn at drapet var overlagt, som er motstykket til drap begått i affekt.³⁰⁷ Selv om forsett også kan være tilstede ved affektdrevne lovbrudd, forutsetter overlagte lovbrudd at det var tid til overveielse, at personen faktisk overveide handlingen, og at overveielsen ledet til en fast beslutning om å utføre den.³⁰⁸ Det er altså tid for å reflektere over konsekvensene ved å begå lovbruddet, og å akseptere disse.

Selv om det i de fleste tilfeller av overlagte lovbrudd vil foreligge planlegging, er planlegging ikke nødvendig for å fastslå overlegg.³⁰⁹ Planlegging går mer ut på hvordan handlingen rent praktisk skal utføres. Når planlegging i denne saken kom *i tillegg* til overlegg, og planen attpåtil ble iverksatt på en «utspekulert måte», fikk dette tyngde vekt i den samlede farevurderingen.

---

³⁰¹ HR-2017-290-A avsnitt 43.

³⁰² Matningsdal, Straffeloven, note 283.

³⁰³ LB-2020-34882.

³⁰⁴ Straffeloven §§ 292, jf. 291, § 302, §§ 327, jf. 16, § 263, § 282, § 266 og § 168.

³⁰⁵ HR-2017-290-A avsnitt 47.

³⁰⁶ HR-2017-290-A avsnitt 45.

³⁰⁷ Straffeloven 1902 § 233 annet ledd. HR-2017-290-A er den eneste av de fem forvaringsdommene som er vurdert etter straffeloven 1902. Ettersom overlegg – som er en kvalifisert form for forsett – ble avskaffet ved straffeloven 2005, er overlegg ikke vurdert i de andre sakene.

³⁰⁸ Rt-1948-1042, Rt-1949-402 og Rt-1959-991.

³⁰⁹ Rt-1990-1297.

Det vises for øvrig til at også lovbruddene i *Varhaug-*, *Vinstra-* og *Voldtekt-dommen* var planlagte.³¹⁰ At en stor andel av dommene har dreid seg om planlagte lovbrudd, kan tyde på at planlegging er av stor betydning for spørsmålet om det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Når lovbruddet er planlagt, kan det dessuten argumenteres for at farevurderingen blir *mindre* usikker, ettersom lovbruddet ikke kan forklares i barnets dårligere evne til å planlegge og kontrollere impuls.³¹¹

Drapsforsøket i *Vulkan-dommen* var derimot ikke planlagt.³¹² Likevel la tingretten til grunn at knivstikkingen heller «ikke skjedde i et øyeblikks impuls», noe Høyesterett sluttet seg til.³¹³ Det ble utdypet at handlingen «pågikk over tid hvor tiltalte flere ganger *hadde mulighet til å reflektere over hva han gjorde*», hvilket tilsa «fare for gjentakelse av liknende handlinger».³¹⁴ Ettersom saken ble vurdert etter straffeloven 2005, som ikke viderefører overlegg som en kvalifisert form for forsett, ble overlegg ikke vurdert. Uavhengig av om han *faktisk* overveiet hva han gjorde, ble *muligheten* for slik overveielse fremhevet som et argument.

Planlegging er altså et moment som *i seg selv* trekker i retning av at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter.³¹⁵ Samtidig synes også *graden* av planlegging å være av betydning: I *Vinstra-dommen* ble det lagt vekt på «[d]en langvarige planleggingen».³¹⁶

Selv om planlegging er et forhold som trekker i retning av at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter, er *Vulkan-dommen* et eksempel på at det *ikke er nødvendig* for å konstatere at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter.³¹⁷ Videre tilsier det at lovbruddene i *Lund-*, *Sørlandssenter-* og *Internatskole-dommen* var planlagte, men ingen av gjerningspersonene fikk forvaring, at planlegging heller *ikke uten videre er tilstrekkelig* for å oppfylle særvilkåret.³¹⁸

Et tredje moment som er blitt vektlagt alle de fem forvaringsdommene mot barn, er sterk *gjennomføringsevne og/eller -vilje*.³¹⁹ I *Vollen-dommen* pekte retten på at domfelte «viste sterk gjennomføringsevne og -vilje», og utdypet at hun kunne ha avbrutt handlingen da offeret mistet

---

³¹⁰ LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

³¹¹ Punkt 4.2.

³¹² HR-2019-832-A.

³¹³ HR-2019-832-A avsnitt 36.

³¹⁴ Ibid.; vår kursivering.

³¹⁵ Bl.a. HR-2017-290-A avsnitt 47, LG-2019-105200 Straff, LE-2019-122942 og TKISA-2017-90977.

³¹⁶ LE-2019-122942.

³¹⁷ HR-2019-832-A.

³¹⁸ LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662

³¹⁹ HR-2017-290-A avsnitt 45 og 47, HR-2019-832-A avsnitt 35, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

bevisstheten, men i stedet valgte å fullføre drapsforsettet.³²⁰ Etter hun hadde kvalt offeret med et belte til hun ble bevisstløs, hadde hun hengt henne fast i et håndtak, låst seg inn i et rom hvor hun visste det lå kniver, kommet tilbake med en kniv, startet knivstikkingen og fullført drapet.³²¹

Også domfelte i *Vulkan-dommen* «viste sterk vilje til å gjennomføre drapet».³²² Drapsforsøket pågikk over tid, han byttet kniv, tok pauser underveis og stanset ikke før han ble avbrutt. Fornærmede hadde tryglet for sitt litt og ropt «[v]ær så snill og stopp» mens knivstikkingen pågikk, og gjerningspersonen hadde svart «[h]old kjeft. Ligg i ro. Jeg skal drepe deg», og fortsatte å knivstikke fornærmede i ryggen.³²³

Sterk gjennomføringsevne og/eller -vilje er et forhold som også går igjen forvaringsdommene fra lagmannsretten.³²⁴ Som et eksempel vises det til *Voldtekt-dommen*, hvor retten uttalte at gjerningspersonen «over tid [hadde] vist en sterk gjennomføringsevne og vilje», der han benyttet «manipulasjon», «tvang, trusler og utnyttelse», samt «betydelig vold» for å få det som han ville.³²⁵

Planlegging og gjennomføringsevne og -vilje må ses i sammenheng. En plan om å begå en gitt handling øker naturligvis sannsynligheten for at en slik handling vil bli gjennomført, men uten evne og vilje til å gjennomføre den, vil ikke handlingen kunne bli iverksatt. Samtidig er det slik at jo sterkere evnen og viljen til å gjennomføre er, desto større er sannsynligheten for at planen blir iverksatt og handlingen vellykket.

Et fjerde moment som har fått stor betydning i farevurderingen av barn er lovbruddet har et *uvanlig motiv*. I *Vollen-dommen* talte «det spesielle motivet» for drapet i retning av at det forelå gjentakelsesfare,³²⁶ og senere i dommen ble den «spesielle motivasjon for sin voldelige atferd» fremhevet som en av grunnene til at retten anså det for å foreligge helt ekstraordinære omstendigheter i saken.³²⁷

---

³²⁰ HR-2017-290-A avsnitt 45.

³²¹ HR-2017-290-A avsnitt 27–28.

³²² HR-2019-832-A avsnitt 35.

³²³ HR-2019-832-A avsnitt 14.

³²⁴ LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

³²⁵ LB-2020-34882.

³²⁶ HR-2017-290-A avsnitt 47.

³²⁷ HR-2017-290-A avsnitt 80.

Om motivet i den konkrete saken uttalte retten at domfelte «synes ikke å ha hatt noe motiv for drapet som knyttet seg til avdøde personlig».³²⁸ Domfelte hadde over tid uttrykt ønske om å drepe noen.³²⁹ Ifølge domfeltes egen forklaring hadde hun samme kveld som drapet ble begått mislykkes i å ta sitt eget liv, noe som gjorde at hun ikke hadde noe annet valg enn å drepe nattevakten.³³⁰ Disse forholdene sammenholdt, tyder på at *ønsket om å drepe*, uten forankring i noen spesiell grunn, var motivet for det begåtte drapet.

Et lignende tilfelle finner vi i *Vinstra-dommen*, hvor «den spesielle motivasjonen for drapet» var et av forholdene som tilsa at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter, sammen med blant annet planleggingen.³³¹ Drapsmotivet var også her et ønske om å drepe og erfare hvordan det var å ta livet av et menneske.³³² Domfelte hadde heller ikke her et motiv som knyttet seg til offeret personlig, og hadde sagt at han likte henne godt, men at det var «bedre å drepe en person han likte i stedet for en av hundre som han ikke likte».³³³

Også i *Varhaug-dommen* hadde den domfelte ytret et ønske om å drepe. Dagen før drapet hadde han overfor en kamerat gitt uttrykk for at det hadde vært «løye» å drepe noen.³³⁴ For retten forklarte han imidlertid at han begikk drapet fordi han ønsket å få flytte hjemmefra. Skal man sette lit til forklaringen, fremstår motivet i beste fall som svært uforholdsmessig. Vår oppfatning er at motivet var todelt, hvor et ønske om å drepe ble realisert ved et drap som også skulle gi ham frihet fra faren. I likhet med *Vollen-dommen*, var valg av offer tilfeldig, og et resultat av at offeret var fysisk mindre enn domfelte og dermed et lettere offer.

I *Vulkan-dommen* var motivet bak drapsforsøket noe uklart. Retten påpekte at angrepet skjedde «uten foranledning» og mot et «ukjent og tilfeldig offer» som hadde invitert ham inn i sitt hjem.³³⁵ Det ble vist til tingrettens vurdering, hvor det fremgikk at handlingen måtte ses i sammenheng med domfeltes «manglende fungering», hvor han «lett misoppfatter situasjonen han er i som en krenkelse, for deretter å reagere eksplosivt og voldelig».³³⁶ I forkant av angrepet hadde domfelte fått avslag fra fornærmede på spørsmål om å få sove over, slik at motivet for

---

³²⁸ HR-2017-290-A avsnitt 46.

³²⁹ HR-2017-290-A avsnitt 8.

³³⁰ HR-2017-290-A avsnitt 25.

³³¹ LE-2019-122942.

³³² Ibid.

³³³ Ibid.

³³⁴ LG-2019-105200.

³³⁵ HR-2019-832-A avsnitt 35.

³³⁶ HR-2019-832-A avsnitt 36.

handlingen trolig kan ha vært at han mistolket avslaget som en krenkelse. I så fall var motivet også her nokså spesielt, og ikke minst svært uforholdsmessig.

Motivene i disse sakene skiller seg vesentlig fra de vanlige motivene for drap i Norge, hvor krangler, konflikter og sjalusi står øverst på listen.³³⁷ Dette er motiver som forutsetter en viss tilknytning mellom gjerningsperson og offer, og gjerne kjennetegnes av at følelser, hevnlyst, grådighet eller vinningsmuligheter er sentrale elementer. Og selv om de aller fleste tar sterk avstand også fra drap med slike motiver, er motivene iallfall er lettere å forstå, enn der motivet bak en drapshandling er selve opplevelsen av å utføre den, eller der det foreligger stor uforholdsmessighet mellom motiv og handling. For eksempel beskrev retten handlingene i *Vulkan- og Vinstra-dommen* som «uforståelig[e]».³³⁸

Et femte moment som går igjen i dommene, er at lovbruddet er *utført på en brutal måte*.³³⁹ I *Vollen-dommen* hadde gjerningspersonen «strammet til» med et belte rundt offerets hals, helt til hun «mistet bevisstheten».³⁴⁰ Etterpå dro hun henne med seg inn i stuen og «hengte henne etter halsen på et håndtak, slik at hun ikke skulle få puste».³⁴¹ Retten la til grunn at hun «ønsket å avslutte drapet med kniv», så hun fant en kniv og «stakk henne en rekke ganger i halsen, i brystet og på en hånd», før hun «snudde nattevakten over på magen og knivstakk henne på nytt», fordi hun ifølge egen forklaring «også ville stikke henne i ryggen når hun 'først hadde muligheten'».

I *Vulkan-dommen* ble den brutale utførelsesmåten fremhevet uttrykkelig som et argument, da Høyesterett viste til tingrettens vurdering om at «[b]rutaliteten i voldshandlingen tiltalte utsatte fornærmede for» tilsa gjentakelsesfare.³⁴² Gjerningspersonen hadde slått fornærmede «med en flaske i bakhodet» slik at han falt på gulvet, og deretter begynte å stikke ham «med kniv på kroppen gjentatte ganger».³⁴³ Ett av stikkene «gikk inn i ryggmargen» slik at han ikke klarte å

---

³³⁷ F.eks. NOU 2010: 3 s. 40.

³³⁸ HR-2019-832-A avsnitt 81 og LE-2019-122942.

³³⁹ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

³⁴⁰ HR-2017-290-A avsnitt 27.

³⁴¹ HR-2017-290-A avsnitt 28.

³⁴² HR-2019-832-A avsnitt 36.

³⁴³ HR-2019-832-A avsnitt 14.

bevege underkroppen.³⁴⁴ Fornærmede «tryglet for sitt liv», og under knivstikkingen, «som pågikk over en viss tid», falt fornærmede «inn og ut av bevissthet».³⁴⁵ Fornærmede ble påført «i alt 53 knivstikk».³⁴⁶

Domfelte i *Voldtekt-dommen*, hvor de mest alvorlige handlingene var gjentatte tilfeller av voldtekt til samleie, hadde begått flere brutale handlinger som inkluderte «seksualisert vold» og bar preg av «sadistiske trekk».³⁴⁷ Ett eksempel var den såkalte ledning-episoden. Han hadde slått samboeren sin «en rekke ganger med knyttet hånd i hodet», slik at hun fikk «store smerter, og det dunket i hodet». Han «krevde at hun skulle kle av seg klærne, og slo/pisket henne deretter med en ledning brettet i to mens hun lå naken i fosterstilling på gulvet». Hun fikk «merker/brannsårl over hele kroppen». Hun forklarte for retten at hendelsen «følt som en evighet» og at hun «ikke trodde hun ville overleve». Piskingen og slagene opphørte ved at hun måtte utføre «en krenkende samleie hvor hun også ble utsatt for vold og kvelning».

En samlet analyse av dommene hvor særvilkåret har vært vurdert, viser at alvor, omfang, planlegging, overveielse, gjennomføringsevne og -vilje, motiv og brutalitet, er momenter ved det begåtte lovbruddet som har betydning for om barnet utgjør en fare som er «større enn det [som] skal til for å idømme forvaring for voksne».³⁴⁸

Momentene utgjør neppe en uttømmende liste, da deres aktualitet springer ut av de konkrete saksforholdene. Gjentakelsesfaren avgjøres ut fra en skjønnsmessig helhetsvurdering,³⁴⁹ hvor både *omfanget* av argumenter som taler for gjentakelsesfare, og *graden* av alvor, omfang, planlegging mv., har betydning. Vår oppfatning er at drap motivert av et ønske om å drepe, som er planlagt, og som utført med sterk gjennomføringsevne og -vilje, er en kombinasjon som må tilsi meget stor fare.

Ingen av momentene isolert sett virker å være *nødvendig* for å oppfylle særvilkåret. Verken Høyesterett eller noen av de øvrige domstolene har gitt uttrykk for at særskilte momenter knyttet til faren må være til stede for at det skal foreligge helt ekstraordinære omstendigheter. Den

---

³⁴⁴ Ibid.

³⁴⁵ Ibid.

³⁴⁶ HR-2019-832-A avsnitt 16.

³⁴⁷ LB-2020-34882.

³⁴⁸ HR-2019-832-A avsnitt 79.

³⁴⁹ Bl.a. Rt. 2005 s. 149 der en nærmere vurdering tilsa at det ikke forelå tilstrekkelig gjentakelsesfare.

mest konkrete retningslinjen Høyesterett har gitt, er uttalelsen om at det kreves «meget stor fare», «større enn det [som] skal til for å idømme forvaring for voksne».³⁵⁰

Det at ett eller flere av momentene er til stede er heller *ikke uten videre tilstrekkelig* for å oppfylle særvilkåret. Det vises for eksempel til *Lund-dommen*, hvor lagmannsretten ikke fant tilstrekkelig grunnlag for å konstatere at det forelå tilstrekkelig gjentakelsesfare, til tross for at tiltalen omfattet to drap utført på en «svært brutal måte», hvorav det første drapet hadde «klare elementer av forutgående planlegging», var «veloverveid» og motivert av «hat» for noe retten oppfattet som «en bagatell». Ifølge retten viste han ved sine handlinger en «lav terskel for å utøve massiv og dødelig vold», men ble altså likevel ikke idømt forvaring. Begrunnelsen for dette, kommer vi tilbake til i punkt 6.6.5.

6.6.3 Tidligere begåtte eller forsøkt begåtte alvorlig lovbrudd

I farevurderingen skal det i tillegg til det begåtte lovbruddet, blant annet legges «særlig» vekt på om «lovbryteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd», jf. § 40 fjerde ledd annet punktum.

«[T]idligere» begåtte eller forsøkt begåtte lovbrudd, omfatter lovbrudd fra tiden før det lovbruddet tiltalen gjelder.³⁵¹ Lovbrudd begått i ettertid faller utenfor, men kan fanges opp av «lovbryterens atferd», som behandles i neste punkt.

Ved å se på tidligere begåtte eller forsøkt begåtte alvorlige lovbrudd, har man – iallfall når det gjelder voksne – et godt grunnlag for å forutse ny alvorlig kriminalitet.³⁵² Det er ikke uvanlig at barn begår mindre alvorlige lovbrudd, se punkt 4.2. Men lovbrudd, spesielt voldslovbrudd, er en stor risikofaktor for å begå nye alvorlige lovbrudd, særlig dersom de er begått før fylte 14 år, se punkt 4.3.

I Rt. 2004 s. 209, som gjaldt spørsmål om forvaring av en voksen lovbrøyer, uttalte Høyesterett at det ikke er et vilkår at lovbrøyeren tidligere har vært ilagt en strafferettslig reaksjon for tidligere begåtte lovbrudd, men dersom lovbrøyeren ikke er dømt for lovbruddene, er utgangspunktet at kravet til bevis for lovbruddene vil være det samme som ved bevis for skyldspørsmålet.³⁵³

---

³⁵⁰ Ibid.

³⁵¹ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111.

³⁵² NOU 1990: 5 s. 105.

³⁵³ Rt. 2004 s. 209 avsnitt 14; Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111; Matningsdal og Bratholm (2003) s. 318.

I relasjon til dette uttalte Høyesterett i *Vulkan-dommen* at «det man der hadde i tankene er tilfeller hvor farevurderingen er avhengig av om det kan legges til grunn at tiltalte har gjort seg skyldig i en eller flere konkrete tidligere begåtte straffbare handlinger».³⁵⁴ De straffbare handlingene kan med andre ord vektlegges dersom de er tilstrekkelig bevist.³⁵⁵

Dette må også gjelde der handlingene er begått før lovbryteren har passert den strafferettslige lavalderen. Domfelte i *Vollen-dommen* hadde ikke vært ilagt noen strafferettslig reaksjon forut for drapet, noe som har sammenheng med at hun bare var 15 år og én måned på gjerningstidspunktet. I årene før drapet hadde «hatt et handlingsmønster med repeterende voldelig atferd, til dels av svært alvorlig karakter».³⁵⁶ Av de mest alvorlige hendelsene trekker retten frem et forsøk på å tenne på sengen til faren og hans samboer, og et angrep med machete på to ansatte og politifolk.³⁵⁷ Hendelsene kvalifiserte utvilsomt som alvorlige lovbrudd etter § 40 første ledd. Forsøket på å tenne på sengen til faren og hans samboer ble omtalt som «et alvorlig drapsforsøk».³⁵⁸

Domfelles forsvarer argumenterte med at det ikke kunne legges vekt på disse handlingene ettersom de ble begått før tiltalte hadde passert den strafferettslige lavalderen.³⁵⁹ Fornes har påpekt at en slik tilnærming til farevurderingen vil «avskjære Høyesterett fra et viktig moment i vurderingen av om det foreligger en reell risiko».³⁶⁰ Vi er enige i hennes syn. Sett i sammenheng med forskningen som er gjort på «tidligstartere», hvor antisosial atferd i barndommen og hyppige lovbrudd begått i ung alder er en betydelig risikofaktor for en fortsatt kriminell karriere, ville det ført til en upresis farevurdering dersom disse handlingene ikke kunne vektlegges, se punkt 4.3.

Hvorvidt man faktisk har blitt dømt og sonet for tidligere lovbrudd er et moment som kan ha betydning, selv der lovbruddet ikke er et lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd.³⁶¹ At den tiltalte ikke tidligere har vært ilagt noen strafferettslig reaksjon, og dermed «ikke fått den korreksjonen som ligger i en tidligere sonet straff», er et moment som har blitt trukket frem som et argument

---

³⁵⁴ HR-2019-832-A avsnitt 43.

³⁵⁵ Også Fornes (2021) s. 375.

³⁵⁶ HR-2017-290-A avsnitt 49.

³⁵⁷ HR-2017-290-A avsnitt 50.

³⁵⁸ HR-2017-290-A avsnitt 9.

³⁵⁹ Forsvarer Halvard Helle i Høyesterett 24. januar 2017.

³⁶⁰ Fornes (2021) s. 376.

³⁶¹ F.eks. Rt. 2014 s. 495, hvor Høyesterett la avgjørende vekt på «ung alder blir kombinert med at den domfelte ikke tidligere har sona straff» når det gjaldt spørsmålet om tiltalte skulle idømmes forvaring (avsnitt 44). Tiltalte var her 18 år på gjerningstidspunktet.

mot forvaring.³⁶² Dette var et argument som ble trukket frem i *Vollen-dommen*, selv om det ikke ble utslagsgivende i dommen.³⁶³

De domfelte i *Vulkan-* og *Voldtekt-dommen* er de eneste av barna i de åtte sakene hvor forvaring har vært vurdert, som tidligere hadde vært dømt for straffbare handlinger. Ingen av de tidligere domfellelsene gjaldt forhold som var så alvorlige at de kunne gi grunnlag for forvaring.³⁶⁴ Høyesterett uttalte imidlertid i *Vulkan-dommen* at også «mindre alvorlig kriminalitet kan [...] kaste lys over farevurderingen».³⁶⁵ Som for lovbrudd begått i ettertid av det lovbruddet tiltalen omfatter, er det nok her tale om at mindre alvorlig kriminalitet sier noe om *lovbryterens atferd*, se punkt 6.6.4.

Domfelte i *Vulkan-dommen* hadde tidligere to straffedommer mot seg. I den første dommen ble han idømt fem måneders betinget fengsel for drapstrusler og vold, utilbørlig atferd mot en politibetjent og bruk og besittelse av hasj.³⁶⁶ I den andre dommen, som ble avsagt drøyt to måneder før drapsforsøket, ble han idømt samfunnsstraff for vold mot politiet, vold mot sin lillebror, trusler mot en miljøarbeider og oppbevaring og salg av hasj.³⁶⁷ Domfelte i *Voldtekt-dommen* var tidligere dømt for kjøp av seksuelle tjenester og falsk anmeldelse.³⁶⁸ Ingen av lovbruddene er alvorlige nok til at de skal vektlegges som tidligere begåtte eller forsøkt begåtte lovbrudd som nevnt i § 40 første ledd.

Høyesterett la i *Vollen-*, *Vulkan-* og *Voldtekt-dommen* vekt på at de tiltalte hadde etablert et handlingsmønster kjennetegnet av voldelig atferd, der de tidligere begåtte lovbruddene var en del av det etablerte handlingsmønsteret.³⁶⁹ Dette var et momenter som ble tillagt vekt i vurderingen av om det forelå nærliggende fare for gjentakelse av alvorlige voldslovbrudd.³⁷⁰

Det at et barn har begått lovbrudd, er ikke i seg selv oppsiktsvekkende, se punkt 4.2. Men i tilfeller som disse, hvor lovbruddene er av alvorlig art og en del av et handlingsmønster, kan

---

³⁶² HR-2017-290-A avsnitt 79, med videre henvisninger til Rt. 2007 s. 791 avsnitt 33 og Rt. 2014 s. 495 avsnitt 39.

³⁶³ HR-2017-290-A avsnitt 79, også Rt. 2007 s. 791 avsnitt 33–34 og Rt. 2014 s. 495 avsnitt 39.

³⁶⁴ HR-2019-832-A avsnitt 40 og LB-2020-34882.

³⁶⁵ HR-2019-832-A avsnitt 40.

³⁶⁶ HR-2019-832-A avsnitt 49.

³⁶⁷ Ibid.

³⁶⁸ LB-2020-34882.

³⁶⁹ HR-2017-290-A avsnitt 49 og HR-2019-832-A avsnitt 34 flg. og LB-2020-34882.

³⁷⁰ Ibid.

det si noe om risikoen for at barnet vil begå flere alvorlige lovbrudd. Dette gjelder særlig voldslovbrudd, som er en av de største risikofaktorene for å begå drap og annen vold.³⁷¹

At lovbrøyteren *ikke* tidligere har begått alvorlige lovbrudd er likevel ikke ensbetydende med at det ikke er gjentakelsesfare. I Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) uttalte departementet at dersom

«lovbrøyteren har vist aggressiv atferd tidligere, som eventuelt har ledet til strafferettslige reaksjoner, er grunnlaget for å forutsi gjentakelsesfare større enn der den forbrytelsen tiltalen nå gjelder, er lovbrøyterens første volds- eller voldspregete handling. Men *det kan ikke utelukkes at farlighet kan konstateres allerede etter ett alvorlig lovbrudd.*»³⁷²

Ettersom barn har større potensial for modning og endring enn voksne, bør en likevel utvise mer varsomhet med hensyn til å konstatere stor gjentakelsesfare i tilfeller der barnet ikke tidligere har begått alvorlige lovbrudd.³⁷³

I *Sørlandssenter-dommen* fikk fravær av tidligere begåtte alvorlige lovbrudd betydning for at flertallet kom frem til at særvilkåret ikke var oppfylt.³⁷⁴ Det ble fremhevet som en «vesentlig forskjell» fra *Vollen-dommen*.³⁷⁵ Det samme var tilfellet i *Varhaug-* og *Vinstra-dommen*.³⁷⁶ I *Varhaug-dommen* uttalte lagmannsretten at dette isolert sett talte mot forvaring. I *Vinstra-dommen* uttalte lagmannsretten derimot at det ikke medførte at risikoen for nye lovbrudd vurderes mindre.³⁷⁷ Dette ble konkret begrunnet med at domfelte hadde en åpenbar fascinasjon for vold, som fremsto som en særinteresse og ikke hadde avtatt etter drapet.³⁷⁸ Uttalelsen kan ikke anses å ha noen generell overføringsverdi.

Avslutningsvis fremheves det at om lovbrøyteren tidligere har begått eller forsøkt å begå alvorlige lovbrudd, bare er et moment som taler for eller mot at det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Tidligere begåtte eller forsøkt begåtte alvorlige lovbrudd er ikke *nødvendig* for å oppfylle særvilkåret, se *Varhaug-* og *Vinstra-dommen*.³⁷⁹ Heller ikke er det noe som tyder

---

³⁷¹ Punkt 4.3.

³⁷² Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 107; vår kursivering.

³⁷³ NOU 2002: 4 s. 253.

³⁷⁴ LA-2018-112662.

³⁷⁵ Ibid.

³⁷⁶ LG-2019-105200 og LE-2019-122942.

³⁷⁷ LE-2019-122942.

³⁷⁸ Ibid.

³⁷⁹ LG-2019-105200 og LE-2019-122942.

på at det *uten videre er tilstrekkelig* for å oppfylle særvilkåret, til tross for at ingen av de domfelte i *Lund- Internatskole- og Sørlandssenter-dommen* tidligere hadde begått eller forsøkt å begå alvorlige lovbrudd.³⁸⁰

6.6.4 Lovbryterens atferd

Et tredje moment som skal vektlegges i farevurderingen er «lovbryterens atferd», jf. § 40 fjerde ledd første punktum. Som nevnt kan tidligere begåtte eller forsøkt begåtte lovbrudd som er en del av et etablert handlingsmønster si noe om lovbryterens atferd før det begåtte lovbruddet. Men også atferden i tiden etter det begåtte lovbruddet er av betydning.³⁸¹ Poenget er at atferden sier noe om hvor stor faren er for at lovbryteren begår nye alvorlige lovbrudd.

Drake viser til at det blant voksne lovbrytere som er dømt til forvaring, er «psykiatriske diagnoser, personlig utvikling, miljøtilhørighet og sosial situasjon, sammen med seksualitet og rusvaner» som gjennomgående er problematisk.³⁸² Hun peker videre på at den typen atferd som tilsier at nærliggende gjentakelsesfare for en voksen lovbryter, ikke nødvendigvis får det samme utfallet når lovbryteren er et barn.³⁸³ Farevurderingen mer usikker når lovbryteren er ung, på grunn av deres «potensial for modning og endring».³⁸⁴ Vi skal nå se på hvilken atferd domstolene har sett på som en indikator for gjentakelsesfare når det gjelder de forvaringsdømte barna.

Vurderingen av lovbryterens atferd skal «i første rekke baseres på opplysninger fra personundersøkelsen eller fra en rettspsykiatrisk undersøkelse».³⁸⁵ Vi ser også at retten ser hen til rapporter fra barnevernet og politiet, se særlig *Vulkan-dommen*.³⁸⁶

Politiet hadde sendt 43 bekymringsmeldinger til barnevernet over en periode på tre år før drapsforsøket, og henlagt 46 saker mot domfelte, fordi han var under den strafferettslige lavalderen.³⁸⁷ I en oppsummerende bekymringsrapport til barnevernet i 2015 omtalte politiet hans atferd blant annet ved at han fremstod som «svært aggressiv og lite mottakelig», lot seg «lett

---

³⁸⁰ LA-2017-112563, TKISA-2017-90977 og LA-2018-112662.

³⁸¹ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 107.

³⁸² Drake (2019) s. 303, med videre henvisninger til rettspraksis.

³⁸³ Ibid.

³⁸⁴ NOU 2002: 4 s. 253. Også HR-2017-290-A avsnitt 78 og Rt. 2006 s. 641 avsnitt 12.

³⁸⁵ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 111.

³⁸⁶ HR-2019-832-A avsnitt 40.

³⁸⁷ HR-2019-832-A avsnitt 46.

provosere» og at «temperamentet hans kan være så høyt at han agerer fysisk».³⁸⁸ I 2017 ble han i en ny bekymringsrapport fra politiet beskrevet som «svært utagerende», med «ingen impuls kontroll» og kunne «plutselig klikke».³⁸⁹

Han falt noe til ro da han ble varetektsfengslet, men Høyesterett fant ikke å kunne legge særlig vekt på den mulig positive utviklingen, fordi det var tale om en «relativt kort periode og – viktigere – i et beskyttet miljø i fengselet». Retten uttalte at domfeltes «atferdsmønster fra meget ung alder, og også etter at han 17 år gammel ble varetektsfengslet, gir holdepunkter for å konstatere en *usedvanlig stor fare* for gjentakelse av nye alvorlige voldshandlinger».³⁹⁰

Domfelte i *Vollen-dommen* hadde en intens interesse for vold og drap, og hadde selv vært tydelig på at hun ønsket å drepe.³⁹¹ Hun hadde i årene før drapshandlingen «hatt et handlingsmønster med repeterende voldelig atferd, til dels av svært alvorlig karakter».³⁹² Handlingene omfattet både vold mot henne selv i form av selvmordsforsøk, og vold mot andre, blant annet i form av angrep med øks mot sin far, og angrep med machete mot politi, dyremishandling, drapsforsøk og trusler om drap og vold.³⁹³

Som nevnt kan også atferden *etter* lovbruddet si noe om gjentakelsesfaren.³⁹⁴ Her ser vi et klart skille mellom de fengselsdømte barna i *Lund- Internatskole- og Sørlandssenter-dommen* på den ene siden,³⁹⁵ og de forvaringsdømte barna i *Vollen-, Vulkan-, Varhaug-, Vinstra- og Voldtekt-dommen* på den andre siden.³⁹⁶ Domfelte i *Sørlandssenter-dommen* hadde hatt en positiv utvikling de siste seks månedene frem mot domsavsigelsen, noe flertallet vektla da de kom til at særvilkåret ikke var oppfylt.³⁹⁷ Det ble pekt på at dersom den positive utviklingen fortsatte, ville gjentakelsesfaren reduseres.

Motsatt har negativ atferd etter lovbruddet talt for at særvilkåret var oppfylt. I *Vollen-dommen* ble det lagt vekt på at domfelte også etter drapet hadde opptrådt voldelig, først og fremst mot

---

³⁸⁸ HR-2019-832-A avsnitt 48.

³⁸⁹ HR-2019-832-A avsnitt 51.

³⁹⁰ HR-2019-832-A avsnitt 54; vår kursivering.

³⁹¹ HR-2017-290-A avsnitt 53 flg.

³⁹² HR-2017-290-A avsnitt 49.

³⁹³ HR-2017-290-A avsnitt 8 flg.

³⁹⁴ Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 107.

³⁹⁵ LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662.

³⁹⁶ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

³⁹⁷ LA-2018-112662.

seg selv, men også slik at det rammet andre.³⁹⁸ Også domfelte i *Vulkan-dommen* hadde utøvd vold og trusler mot ansatte ved ungdomsenheten hvor han satt varetektsfengslet etter drapsforsøket.³⁹⁹ De domfelte i de øvrige dommene hvor straffen hadde heller ikke hatt noen positiv utvikling. blant annet ble det i *Voldtekt-dommen* pekt på at det var en “ekstremt krevende, om ikke umulig oppgave, å få til en endring hos tiltalte”.

6.6.5 Lovbryterens sosiale og personlige funksjonsevne

Det siste momentet som skal vektlegges i farevurderingen er lovbryterens «sosiale og personlige funksjonsevne», jf. § 40 fjerde ledd første punktum. Det er funksjonsevnen både på gjernings- og domstidspunktet som skal vurderes.⁴⁰⁰ Eventuelle utsikter til en endring, hvilke sosiale forhold lovbryteren vil vende tilbake til, og hva slags støtteapparat som eventuelt vil være aktuelt, er også faktorer som må tas i betraktning.⁴⁰¹

Alle de fem forvaringsdømte barna ble underlagt rettspsykiatrisk undersøkelse, jf. straffeloven § 40 femte ledd. I domstolenes vurderinger av gjerningspersonens sosiale og personlige funksjonsevne, har de rettspsykiatrisk sakkyndiges erklæringer, herunder diagnostiseringer og prognostiske overveielser, fått stor eller enerådende plass.⁴⁰² Samtlige ble diagnostisert med flere psykiske lidelser og vurdert til å ha dårlige prognoser med behov for langvarig behandling.⁴⁰³ Disse forholdene anså retten som tungtveiende argumenter, både for at det var nærliggende fare for gjentakelse, og for at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter.⁴⁰⁴ Som Drake påpeker, indikerer dette at psykiske lidelser er en tungtveiende faktor i forvaringssspørsmålet.⁴⁰⁵

I *Vollen-dommen* uttalte Høyesterett at gjerningspersonens psykiske tilstand «bekrefte[t]» at det var nærliggende gjentakelsesfare, og i rettens samlede vurderingen av om det forelå helt ekstraordinære omstendigheter, var hennes «meget alvorlige psykiske tilstand» medvirkende til at det gjorde det.⁴⁰⁶ I *Vulkan-dommen* fremholdt retten, etter å ha gjennomgått gjerningspersonens diagnosebilde, at hans funksjonsevne «bestyrke[t]» inntrykket av at det var særlig nærliggende gjentakelsesfare, og i den samlede vurderingen av særvilkåret, var det blant annet

---

³⁹⁸ HR-2017-290-A avsnitt 30-31

³⁹⁹ HR-2019-832-A avsnitt 19

⁴⁰⁰ Ot.prp. nr. 46 (2000-2001) punkt 4.3.3.

⁴⁰¹ Ibid.

⁴⁰² HR-2017-290-A avsnitt 56-65, HR-2019-832-A avsnitt 55-64, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴⁰³ HR-2017-290-A avsnitt 56-65, HR-2019-832-A avsnitt 55-64, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴⁰⁴ HR-2017-290-A avsnitt 65 og 80, HR-2019-832-A avsnitt 64 og 83, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴⁰⁵ Drake (2019) s. 305.

⁴⁰⁶ HR-2017-290-A avsnitt 65 og 80.

omstendigheter ved hans «sosiale og personlige funksjonsevne» som ble avgjørende for at det var oppfylt.⁴⁰⁷ Det samme var tilfelle lagmannsrettdommene.⁴⁰⁸

Etter vår egen undersøkelse av forekomsten av psykiske lidelser hos forvaringsdømte, var de vanligste kategoriene av psykiske lidelser personlighetsforstyrrelser og ruslidelser.⁴⁰⁹ Én eller flere av disse kategoriene var til stede hos fire av de forvaringsdømte barna.⁴¹⁰ I *Vollen-dommen* var disse personlighetsforstyrrelse, i *Vulkan-* og *Varhaug-dommen* var det ruslidelser og i *Voldtekt-dommen* var det personlighetsforstyrrelse og ruslidelser.⁴¹¹ Retten har i disse sakene ikke eksplisitt adressert den forhøyede risikoen ved disse lidelsene, men den kan likevel sies å ha fått betydning for spørsmålet om det forelå helt ekstraordinære omstendigheter gjennom rettens vektlegging av lidelsenes symptomer, utslag og påvirkning på den enkeltes atferd og funksjonsevne.⁴¹²

Gjerningspersonen i *Voldtekt-dommen* oppfylte ifølge de rettspsykiatriske sakkyndige alle kriteriene for dyssosial personlighetsforstyrrelse, som er den typen personlighetsforstyrrelse som gir høyest risiko for å begå drap og annen alvorlig kriminalitet.⁴¹³

De sakkyndige *Vollen-dommen* mente at gjerningspersonen hadde trekk av dyssosialitet i sin personlighet, og i den sammenheng påpekte tingretten den økte risikoen for drap knyttet til dyssosial personlighetsforstyrrelse som ble funnet i Olsen-utvalgets undersøkelser, se punkt 4.4.⁴¹⁴ I farevurderingen ble det vist til legeerklæring fra den behandlingsansvarlige overlegen på Sandviken Sykehus, som mente at hun under oppholdet der hadde hatt en atferd som gjorde at det ikke kunne utelukkes at hun ved utskrivning ville oppfylle kriteriene for dyssosial personlighetsforstyrrelse.⁴¹⁵

---

⁴⁰⁷ HR-2019-832-A avsnitt 64 og 83.

⁴⁰⁸ LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴⁰⁹ Punkt 4.4.

⁴¹⁰ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200 og LB-2020-34882.

⁴¹¹ HR-2017-290-A, HR-2019-832-A, LG-2019-105200 og LB-2020-34882.

⁴¹² Som eksempel vises det til at retten i LB-2020-34882 blant annet beskrev manglende empati, impulsivitet, manipulerende og dominerende atferd, som er trekk som øker risiko for kriminalitet, og som kan forklares som symptomer på hans dyssosiale personlighetsforstyrrelse.

⁴¹³ LB-2020-34882; punkt 4.4.

⁴¹⁴ TAHER-2015-13241.

⁴¹⁵ HR-2017-290-A avsnitt 63.

Flere av trekkene i en dyssosial personlighetsforstyrrelse er de samme for psykopati.⁴¹⁶ Selv om psykopati ikke har status som diagnose, vurderte de sakkyndige i *Voldtekt-dommen* gjerningspersonen opp mot psykopatisjekkliste for unge, da de mente psykopati ga bedre grunnlag for å vurdere faren.⁴¹⁷ De sakkyndige la til grunn at han scoret høyt, og det ble fremhevet at det i tilfeller psykopati påvises tidlig, er prognosene dårligere og potensialet for endring begrenset.⁴¹⁸ Psykopati er en enda større risikofaktor for gjentakelse enn dyssosial personlighetsforstyrrelse, og trekker sterkere i retning av helt ekstraordinære omstendigheter.

Gjerningspersonen i *Vollen-dommen* ble diagnostisert med en annen personlighetsforstyrrelse, emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse.⁴¹⁹ Denne rangerer som nummer to på listen av personlighetsforstyrrelser som utgjør høyest risiko for å begå kriminalitet.⁴²⁰ I de sakkyndiges erklæring het det blant annet at hun hadde en «ekstremt alvorlig og gjennomgripende personlighetsmessig skjevutvikling».⁴²¹

Alle de fem forvaringsdømte barna ble diagnostisert med mer enn én psykisk lidelse.⁴²² Det vil si at det forelå komorbiditet. De fem dommene viser at behov for mer omfattende behandling enn det som kan tilbys i ordinært fengsel, er et ytterligere argument for forvaring. I *Vollen-dommen*, hvor gjerningspersonen hadde tre diagnoser, ble det lagt vekt på at riktig behandling ville være «ekstremt krevende» og at det var behov for «meget langvarig behandling».⁴²³ Også i *Vinstra-dommen*, hvor gjerningspersonen hadde to diagnoser, ble «behov for langvarig behandling» vektlagt.⁴²⁴ Gjerningspersonen i *Varhaug-dommen*, som hadde tre diagnoser, hadde ifølge retten «personlige trekk som kan være vanskelig eller umulig å behandle».⁴²⁵ Det samme var tilfellet for gjerningspersonen i *Voldtekt-dommen*, som hadde seks diagnoser, hvor retten uttalte at det ville være en «ekstremt krevende, om ikke umulig oppgave, å få til en endring» og arbeidet med dette ville «ta meget lang tid».⁴²⁶

---

⁴¹⁶ Grøndahl (2019) s. 71–72.

⁴¹⁷ LB-2020-34882.

⁴¹⁸ LB-2020-34882.

⁴¹⁹ HR-2019-290-A avsnitt 57.

⁴²⁰ Grøndahl (2019) kapittel 3.

⁴²¹ HR-2017-290-A avsnitt 58.

⁴²² HR-2017-290-A avsnitt 56-65, HR-2019-832-A avsnitt 55-64, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴²³ HR-2017-290-A avsnitt 59 og 60.

⁴²⁴ LE-2019-122942.

⁴²⁵ LG-2019-105200.

⁴²⁶ LB-2020-34882.

Kombinasjonen av dyssosial personlighetsforstyrrelse og ruslidelse er en kombinasjon som utgjør en betydelig risikofaktor for vold.⁴²⁷ Denne kombinasjonen var til stede hos gjerningspersonen i *Voldtekt-dommen*, i tillegg til flere andre psykiske lidelser.⁴²⁸ Den sakkyndige i saken mente at risikoen for fremtidig seksuell vold fra gjerningspersonens side var høy.⁴²⁹ Også flere av de andre barna hadde kombinasjoner av psykiske lidelser som gir en forhøyet risiko for alvorlig kriminalitet. I *Vollen-dommen* var dette personlighets- og atferdsforstyrrelse, i *Varhaug-dommen* var det ruslidelser og atferdsforstyrrelse og i *Voldtekt-dommen* var det ruslidelser, personlighets- og atferdsforstyrrelse.⁴³⁰

Psykisk lidelse hos gjerningspersonen er ikke et lovbestemt vilkår for å idømme forvaring, verken overfor gjerningspersoner som var voksne eller barn på gjerningstidspunktet.⁴³¹ Det er heller ikke i rettspraksis regnet som nødvendig for at det skal foreligge tilstrekkelig gjentakelsesfare for en voksen gjerningsperson, da det finnes mange eksempler på at voksne forvaringsdømte ikke har hatt en eneste psykisk lidelse.⁴³² Samtidig er det ingen av de forvaringsdømte barna som *ikke* har hatt psykiske lidelser. Bortsett fra dette er det to forhold som aktualiserer spørsmålet om psykisk lidelse er nødvendig for å idømme barn forvaring.

Det ene er at barn ikke er ferdig utviklet. Det begåtte lovbruddet kan være et resultat av underutviklet empati, planlegging, konsekvensforståelse og impuls kontroll, se punkt 4.2. I så fall vil gjentakelsesfaren reduseres i takt med utviklingen, og være borte når disse evnene er ferdig utviklet. Har vedkommende derimot en eller flere psykiske lidelser, kan det være tegn på at det begåtte lovbruddet ikke er et resultat av at hun eller han ikke er ferdig utviklet, men i stedet er et resultat av vedkommendes psykiske tilstand. Er det tilfellet, vil gjentakelsesfaren ikke reduseres i takt med at personen blir eldre, men være til stede så lenge den psykiske lidelsen er det, og dessuten muligens forstørres dersom den psykiske lidelsen skulle forverres.

Det andre er at det overfor gjerningspersoner som var barn på gjerningstidspunktet er dårligere grunnlag for å konstatere tilstrekkelig gjentakelsesfare på bakgrunn av tidligere begåtte lov-

---

⁴²⁷ Punkt 4.4.

⁴²⁸ LB-2020-34882.

⁴²⁹ LB-2020-34882.

⁴³⁰ HR-2017-290-A avsnitt 57, LG-2019-105200 og LB-2020-34882.

⁴³¹ Straffeloven § 40.

⁴³² HR-2018-2339-A; HR-2020-2137-A, hvor den fengselsdømte mannen ikke hadde noen diagnose på psykisk lidelse, og hvor Høyesterett for konklusjonen om at det forelå nærliggende gjentakelsesfare i vurderingen av forvaring fant det «tilstrekkeleg å vise til dei mange lovbrota hen er funnen skuldig i» (avsnitt 90).

brudd, enn det er for gjerningspersoner som var voksne. Selv om også barn kan ha begått alvorlige lovbrudd forut for det aktuelle lovbruddet, kan det overfor voksne være langt bedre grunnlag for voldelige og kriminelle atferdsmønstre. I tillegg er det mer sannsynlig at disse tidligere er straffet, og dermed har fått den korreksjon som i ligger i en straff.

Domstolene har riktignok ikke eksplisitt sagt at psykisk lidelse hos gjerningspersonen er nødvendig for at det skal foreligge helt ekstraordinære omstendigheter, men det at alle de fem forvaringsdømte barna hadde psykiske lidelser, og at det fikk betydelig vekt i domstolenes samlede vurderinger av om det forelå helt ekstraordinære omstendigheter, kan tyde på at det er tilnærmet nødvendig. Dette forsterkes av at ingen av gjerningspersonene i *Lund-* eller gjerningspersonen i *Sørlandssenter-dommen* ble diagnostisert med noen psykiske lidelser.⁴³³

Både *Lund-* og *Sørlandssenter-dommen* gjaldt ikke ett, men to svært alvorlige voldslovbrudd, henholdsvis to drap, og drap og drapsforsøk. Alle lovbruddene var forsettlig og begått under særdeles skjerpene omstendigheter. Det ble i den relasjon blant annet pekt på at lovbruddene ikke var impulshandlinger, men planlagte og veloverveide. I *Sørlandssenter-dommen* ble drapet vurdert til å være overlagt. I tillegg hadde begge vist sterk gjennomføringsevne og -vilje. I *Lund-dommen* var ofrene påført 28 og 32 knivstikk med «full kraft målrettet mot det han var seg bevisst var vitale organer» og handlingene ble beskrevet som «utført på en svært brutal måte», mens ofrene i *Sørlandssenter-dommen* var stukket «raskt og effektivt» med et 10-15 cm dypt stikk hver i mageregionen. Det ble også i skjerpene retning vist til deres motiver. I *Lund-dommen* var motivet for det planlagte drapet ifølge ham selv «hat», for noe retten oppfattet som «en bagatell», mens motivet for det andre drapet var å skjule det første drapet. Motivet i *Sørlandssenter-dommen* var å komme ut av barnevernets omsorg, og ofrene var tilfeldige. Her ble det også i skjerpene retning påpekt at angrepene fant sted på et kjøpesenter med mange personer til stede.

Vi ser altså klare likheter med sakene hvor forvaring ble idømt, med hensyn til flere forhold som gjorde at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter, herunder lovbruddenes alvor, planlegging, overveielse, gjennomføringsevne og -vilje, uvanlig motiv og brutalitet. Den største forskjellen mellom *Lund-* og *Sørlandssenter-dommen* på den ene siden og sakene hvor forvaring ble idømt, er at gjerningspersonene i de førstnevnte sakene ikke hadde noen diagnostisert psykisk lidelse. For gjerningspersonen i *Lund-dommen* sin del, fant ikke de sakkyndige

---

⁴³³ LA-2018-112662 og LA-2017-112563.

noe «påfallende eller unormalt med hans utvikling eller personlige egenskaper utover hva man eventuelt måtte mene å kunne utlede fra de handlinger» han hadde begått i saken. Gjerningspersonen i *Sørlandssenter-dommen* viste derimot trekk fra både emosjonelt ustabil, dyssosial og dramatiserende personlighetsforstyrrelse, men det var for tidlig å si noe det var den utviklingen hun gikk mot.

Det at straffen ikke ble forvaring i *Lund-og Sørlandssenter-dommen* kan imidlertid ikke alene tilskrives at barna ikke hadde psykiske lidelser. For det første var deres alder på 15 år og henholdsvis seks og syv måneder, ansett som såpass nært den strafferettslige lavalderen at det talte mot forvaring. For det andre var de også svært unge på domstidspunktet, han var 16 år og hun var 16 år og 10 måneder. For det tredje hadde ingen av dem tidligere begått alvorlige lovbrudd som kunne gi grunnlag for forvaring, hvilket etter § 40 fjerde ledd annet punkt «særlig» skal vektlegges, og som lagmannsretten i *Sørlandssenter-dommen* anså som en «vesentlig» forskjell fra *Vollen-dommen*. For det fjerde talte (potensial for) positiv utvikling mot forvaring. Barnet i *Lund-dommen* hadde startet psykologisk behandling mens han var varetektsfengslet, han hadde tidligere fullført eksamen fra ungdomsskolen og begynt i videregående opplæring med det endelige mål å få utdanning som elektriker. Barnet i *Sørlandssenter-dommen* hadde vist en positiv utvikling i form av at hun hadde fulgt opp tilbudet om skolegang, fått gode karakterer i flere fag, fremvist langt færre tilfeller av utagering og bidratt positivt i det sosiale miljøet i ungdomsenheten hun sonet i. Mens barnet i *Lund-dommen* i tillegg ble vurdert til å ha lav risiko for fremtidig vold, var det motsatte tilfellet for barnet i *Sørlandssenter-dommen*, men det ble antatt at risikoen ville reduseres, dersom den positive utviklingen fortsatte. For det femte var den alternative fengselsstraffen for begge betydelig lenger enn det forvaring ifølge lovgiver i hovedsak skulle anvendes for, slik at fengselsstraffens lengde på 11 og 12 år talte mot forvaring.⁴³⁴

Oppsummert er psykisk lidelse hos gjerningspersonen, særlig atferdsforstyrrelser, personlighetsforstyrrelser og ruslidelser, et tungtveiende argument både for spørsmålet om det foreligger nærliggende gjentakelsesfare, og for spørsmålet om det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Det er imidlertid ikke holdepunkter for å si at psykisk lidelse hos gjerningspersonen er nødvendig for å oppfylle særvilkåret, til tross for at alle de forvaringsdømte barna hadde flere psykiatriske diagnoser.

---

⁴³⁴ I Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) s. 86 uttalte departementet at forvaring i hovedsak vil kunne anvendes der den alternative fengselsstraffen er fra «noen måneder opp til 6–8 år», noe som ble lagt til grunn i HR-2020-976, se avsnitt 57. I LA-2017-112563 (*Lund*) ble fengselsstraffens lengde 11 år, mens fengselsstraffens lengde i LA-2018-112662 (*Sørlandssenter*) ble 12 år.

6.7 Helt ekstraordinære omstendigheter knyttet til samfunnsvernet

Vilkåret om samfunnsvernet innebærer at «fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet», jf. straffeloven § 40 første ledd første punktum, se også punkt 5.4. Vilkåret er skjerpet for barn ved at det må være «helt ekstraordinære omstendigheter» i saken. I rettspraksis er dette formulert som at forvaring må være «tvingende nødvendig» for å verne andre mot alvorlige fremtidige straffbare handlinger.⁴³⁵ Det er presisert at det ikke må være noen «realistisk mulighet» for å ivareta samfunnsvernet gjennom andre virkemidler enn forvaring.⁴³⁶

Vurderingen har likhetstrekk med farevurderingen, men tidspunktet for vurderingen forflyttes til løslatelsestidspunktet.⁴³⁷ Spørsmålet blir om hensynet til samfunnsvernet gjør at det er nødvendig å ha mulighet til å holde lovbryteren frihetsberøvet også etter at den eventuelle fengselsstraffen er utløpt.⁴³⁸ Lengden på den alternative fengselsstraffen har da betydning.⁴³⁹ Ettersom mindreårige lovbrytere skal ha kortere fengselsstraff enn voksne lovbrytere, kan hensynet til barnets unge alder paradoksalt nok komme i gjerningspersonens disfavør, ved at den korte alternative fengselsstraffen ikke er lang nok til å ivareta samfunnsvernet.⁴⁴⁰

I fire av de fem forvaringsdommene var de alternative fengselsstraffene nokså lange (mellom 9 og 13 år).⁴⁴¹ I *Vulkan-dommen* var den alternative fengselsstraffen derimot kun 4 år.⁴⁴² Førstvoterende i Høyesterett uttalte at «[e]tter mitt syn er det klart at samfunnsvernet her ikke kan ivaretas ved en ordinær tidsbestemt straff. Fordi det er tale om en forsøkshandling, og fordi domfelte er så vidt ung, vil en tidsbestemt straff måtte bli relativt kort».⁴⁴³ Det ble lagt til grunn at domfelte ved en alternativ fengselsstraff på fire år, ville bli løslatt etter to års tid, og at «[b]ehovet for samfunnsvern strekker seg utvilsomt betydelig utover de nærmeste to-tre årene».⁴⁴⁴ Paradoksalt nok ble dermed domfeltes unge alder indirekte et moment som talte i domfeltes disfavør. Lagmannsretten mente at en voksen person som hadde begått et tilsvarende

---

⁴³⁵ HR-2019-832-A avsnitt 78 og LB-2020-34882.

⁴³⁶ HR-2019-832-A avsnitt 79.

⁴³⁷ Punkt 5.4.

⁴³⁸ HR-2017-290-A avsnitt 66.

⁴³⁹ Punkt 5.4..

⁴⁴⁰ Drake (2019) s. 296 og s. 311–312. Også Holmboe (2020) s. 242.

⁴⁴¹ HR-2017-290-A, LE-2019-122942 og LG-2019-105200.

⁴⁴² HR-2019-832-A.

⁴⁴³ HR-2019-832-A avsnitt 67.

⁴⁴⁴ HR-2019-832-A avsnitt 68.

lovbrudd ville ha fått en fengselsstraff på 8 år.⁴⁴⁵ Det kan tenkes at domfelte i *Vulkan-dommen* ville ha vært idømt fengselsstraff i stedet for forvaring dersom den alternative fengselsstraffen hadde vært 8 år. I *Lund- og Sørlandssenter-dommen* var de alternative fengselsstraffene på 11 og 12 år ansett som tilstrekkelig for å ivareta hensynet til samfunnsvernet.⁴⁴⁶

I *Vollen-dommen* slo Høyesterett fast at særvilkåret «gjenspeiler de hensyn som er knesatt i Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen».⁴⁴⁷ Retten fulgte opp uttalelsen med en konkret vurdering av barnets beste.⁴⁴⁸ Hensynet til barnets beste er et grunnleggende prinsipp ved alle avgjørelser som berører barn.⁴⁴⁹ Det innebærer at hensynet til samfunnsvern må veie tyngre enn hensynet til barnets beste, for at forvaring skal kunne idømmes barn. I alminnelighet vil hensynet til barnets beste tale mot forvaring, som følge av den store belastningen og de uheldige virkningene forvaring kan ha for barn.⁴⁵⁰ I og med at forvaring er ment å ha et større innslag av rehabilitering enn fengselsstraff, kan det likevel stilles spørsmål ved om det kan finnes tilfeller der forvaring, i et valg mellom forvaring og fengselsstraff, kan være til barnets beste.

I *Vollen-dommen* uttalte Høyesterett at det ikke kunne legges til grunn at det ville være særlig forskjell i soningsforholdene for tiltalte, og at forskjellen mellom forvaring og fengselsstraff ligger i at forvaring i prinsippet er tidsubestemt og at tiltalte med en slik straff kan holdes fengslet ut over lengstetiden dersom vilkårene fortsatt er oppfylt, se straffeloven 1902 § 39 e første ledd, nå straffeloven § 43 første ledd.⁴⁵¹ Retten fulgte dette opp med å uttale at «[s]elv om det nok også kan være negativt for A å bli løslatt dersom hun utgjør en kvalifisert fare for omgivelsene, mener jeg samlet sett at det må anses mer belastende for henne å bli dømt til forvaring enn til fengselsstraff».⁴⁵²

Selv om standpunktet er konkret begrunnet, vil nok ekstrabelastningen ved det tidsubestemte elementet i forvaring, som ut fra barns tidsperspektiv utgjør en enda tyngre ekstrabelastning for barn, regelmessig tale mot at forvaring er til barnets beste. Således kan det hevdes at det som et klart utgangspunkt kreves at sakens omstendigheter er så ekstraordinære at hensynet til

---

⁴⁴⁵ LB-2018-89084.

⁴⁴⁶ LA-2017-112563 og LA-2018-112662.

⁴⁴⁷ HR-2017-290-A avsnitt 72.

⁴⁴⁸ HR-2017-290-A avsnitt 73.

⁴⁴⁹ Punkt 3.2.

⁴⁵⁰ Kapittel 4.

⁴⁵¹ HR-2017-290-A avsnitt 74.

⁴⁵² HR-2017-290-A avsnitt 75.

barnets beste må vike for hensynet til samfunnsvernet i det enkelte tilfellet. Ettersom Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 3 nr. 1 krever at barnets beste skal være «et grunnleggende» hensyn, ikke *det avgjørende*, er dette ikke uforenlig med bestemmelsene om barnets beste i Grunnloven eller Barnekonvensjonen.⁴⁵³

6.8 Betydningen av gjerningspersonens alder

6.8.1 Alderen på gjerningstidspunktet

Gjerningspersonens alder på gjerningstidspunktet er en forutsetning for at særvilkåret i det hele tatt skal komme til anvendelse. Spørsmålet er om gjerningspersonens alder på gjerningstidspunktet også har betydning når det gjelder spørsmålet om særvilkåret er oppfylt. I de åtte sakene hvor forvaring har vært vurdert har aldersspekteret vært vidt.⁴⁵⁴ Den yngste (*Vollen-dommen*), som for øvrig ble idømt forvaring, hadde så vidt passert den strafferettslige lavalderen, mens den eldste (*Varhaug-dommen*), som også ble idømt forvaring, bare var to måneder unna å bli dømt som en voksen.⁴⁵⁵

Som Drake påpeker, er det «uomtvistet at ung alder er et moment som skal inngå i vurderingen under straffeutmålingen».⁴⁵⁶ Ung alder på gjerningstidspunktet har blitt vektlagt i flere av forvaringsdommene. I *Sørlandssenter-dommen* var tiltaltes unge alder et av de momentene som var utslagsgivende for at hun ikke ble idømt forvaring, ettersom den unge alderen tilsa «at hun har større mulighet for endring enn en voksen».⁴⁵⁷

I *Vollen-dommen* var domfeltes alder på gjerningstidspunktet var et «meget tungt argument for ikke å dømme henne til forvaring».⁴⁵⁸ Alderen på gjerningstidspunktet var således en omstendighet som inngikk i vurderingen av særvilkåret. Alderen på gjerningstidspunktet som en relevant omstendighet, er fulgt opp i senere praksis. Da Høyesterett i *Vulkan-dommen* så hen til *Vollen-dommen*, ble aldersforskjellen mellom de domfelte i de respektive sakene påpekt: «mens domfelte i HR-2017-290-A var 15 år da hun begikk drapet, var A 17 år og tre måneder da han forsøkte å drepe B.» Det samme gjorde lagmannsretten i *Voldtekt-dommen*: «tiltalte i

---

⁴⁵³ Punkt 3.2.

⁴⁵⁴ HR-2017-290-A, LA-2017-112563, TKISA-2017-90977, LA-2018-112662, HR-2019-832-A, LG-2019-105200, LE-2019-122942 og LB-2020-34882.

⁴⁵⁵ HR-2017-290-A og LG-2019-105200.

⁴⁵⁶ Drake (2019) s. 295. Også Rt. 2006 s. 641, Rt. 2007 s. 791 og Rt 2011 s. 1717.

⁴⁵⁷ LA-2018-112662.

⁴⁵⁸ HR-2017-290-A avsnitt 77.

vår sak var eldre enn domfelte i HR-2017-290-A [...] men yngre enn domfelte i HR-2019-832-A». At alderen på gjerningstidspunktet er en omstendighet som inngår i vurderingen er dermed ganske klart. Dette kan ses i sammenheng med barnets skylddevne, som øker med alderen.⁴⁵⁹

6.8.2 Alderen på domstidspunktet

Vi vil nå se på hvilken betydning domfeltes alder på domstidspunktet har. I saker hvor forvaring er aktuelt er det tale om alvorlige lovbrudd, og selv i saker som omhandler barn tar det gjerne tid før en rettskraftig dom er på plass. Når det gjelder de fem forvaringsdommene mot barn, har tiden fra lovbrudd til rettskraftig dom vært på fra 1 år og 8 måneder helt opp mot 4 ½ år.⁴⁶⁰ Bare i *Vollen-dommen* var domfelte under 18 år da endelig dom på forvaring ble avsagt. I majoriteten av sakene var barna passert 18 da endelig dom på forvaring ble avsagt.

Med bakgrunn i hensynet til blant annet barnets beste og barnets sårbarhet overfor straff, kan man tenke seg at det at domfelte er over 18 år gjør at terskelen for å idømme forvaring er lavere, ettersom dette er hensyn som vil bli mindre fremtredende dess eldre lovbryteren er. En lignende tilnærming hadde Høyesterett i *Vulkan-dommen*, hvor retten så hen til at gjerningspersonen ville være nær 9 år gammel på domstidspunktet, og uttalte at det slik sett «ikke [er] et barn som i tilfelle idømmes forvaring».⁴⁶¹ Retten fortsatte med å si at «[s]elv om særvilkåret kommer til anvendelse [...] får de hensyn vilkåret hvilket på etter mitt syn noe mindre vekt når lovbyteren på domstidspunktet godt og vel har passert 18-årsdagen».⁴⁶²

Alderen på domstidspunktet ble også tillagt vekt i *Voldtekt-dommen*, hvor domfelte var nær 21 år på domstidspunktet. Lagmannsretten understreket at han ikke lenger var et barn, og uttalte følgelig at «de hensyn som begrunner særvilkåret om det må foreligge ekstraordinære omstendigheter for å idømme forvaring, blir noe mindre fremtredende».⁴⁶³ Domfeltes voksne alder ble tillagt vekt i retning av at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter.

Denne tilnærmingen har blitt kritisert av Holmboe, som påpeker at en slik tilnærming er uheldig med tanke på tiltaltes rett til å anke.⁴⁶⁴ Vi er enige i hans kritikk av vektleggingen av alderen

---

⁴⁵⁹ Punkt 3.3.

⁴⁶⁰ I HR-2017-290-A var tiden fra lovbrudd til rettskraftig dom godt over 2 år, i LB-2020-34882 4 ½ år, og i HR-2019-832-A, LG-2019-105200 og LE-2019-122942 ca 1 år og 8 måneder.

⁴⁶¹ HR-2019-832-A avsnitt 82.

⁴⁶² HR-2019-832-A avsnitt 82.

⁴⁶³ LB-2020-34882.

⁴⁶⁴ Holmboe (2020) s. 232–233 og 244–245

på domstidspunktet slik den er gjort i *Vulkan-dommen*. Der var tiltalte under 18 år da tingretten avsa dom.⁴⁶⁵ Det vil åpenbart være i strid med ankeretten dersom en anke vil være i tiltaltes ugunst ved at alderen ene og alene er et moment som gjør at terskelen for å idømmes forvaring blir lavere enn hva den var i den tidligere instansen.

Noe annet er at den tiltaltes atferd i tiden etter lovbruddet er av betydning når man skal vurdere gjentakelsesfaren.⁴⁶⁶ Som Holmboe påpeker «har ikke [gjerningspersonen] krav på at domstolen skal se bort fra informasjon om de mellomliggende år».⁴⁶⁷ Har det gått lang tid mellom lovbrudd og endelig dom, vil det være et bedre grunnlag for å si noe om atferden. Ved lengre tid mellom lovbrudd og endelig dom vil man ha bedre grunnlag for å si noe om gjentakelsesfaren, noe som enten kan tale til gjerningspersonens gunst eller ugunst. Men det er da følgelig ikke alderen i seg selv som er et moment av betydning.

6.8.3 Alderen på soningstidspunktet

I *Vollen-dommen* la Høyesterett til grunn at barn tilnærmet aldri skal idømmes forvaring, «selv om mesteparten av soningen vil skje etter at domfelte har fylt 18 år». Domfelte i saken var 17 år på domstidspunktet, og det aller meste av soningen ville derfor skje etter fylte 18 år. Et spørsmål er om tilfeller der mesteparten av soningen vil skje før fylte 18 år, er en omstendighet som kan vektlegges i retning av at særvilkåret er oppfylt. Dette har ennå ikke vært aktuelt å ta stilling til i rettspraksis. Det vil nok ytterst sjeldent finnes tilfeller der mesteparten av soningen vil skje som barn. I slike tilfeller vil det at mesteparten av soningen vil skje som barn slik vi ser det være et moment som taler sterkt mot idømmelse av forvaring.

---

⁴⁶⁵ TOSLO-2018-15517.

⁴⁶⁶ Punkt 5.3.

⁴⁶⁷ Holmboe (2020) s. 243.

Kapittel 7

Våre betraktninger

Forvaringsstraff mot barn er et omdiskutert tema, og under arbeidet med denne oppgaven var det uunngåelig ikke å gjøre seg opp noen betraktninger. I dette kapittelet vil vi kort analysere de sider av temaet som etter vår oppfatning er problematiske.

Den første funderingen vi gjorde oss under arbeidet var hvorfor så mange barn har blitt idømt forvaring *etter* innføringen av særvilkåret. Særlig sett i lys av at ingen barn tidligere hadde blitt idømt forvaring, selv om det var adgang til det.⁴⁶⁸ Vår første tanke var at terskelen for å idømme barn forvaring i realiteten må ha blitt senket, til tross for at det ikke var lovgivers intensjon.

Det kan imidlertid tenkes andre årsaker til at flere barn har blitt idømt forvaring etter innføringen av særvilkåret. Blant annet har Drake stilt spørsmål om «hvorvidt tilføyelsen av vilkåret kan ha virket som en påminnelse om at domstolene ikke er *avskåret* fra å dømme barn til forvaring».⁴⁶⁹ Fornes har videre påpekt at *Vollen-dommen* kan ha virket på samme måte.⁴⁷⁰ Hvis det er tilfellet, er det en uheldig effekt av det som var ment som et vern for mindreårige lov- brytere.

I kriminalomsorgens årsrapport fra 2019 ble det lagt til grunn at det hadde skjedd en utvikling de siste ti årene, hvor flere av de fengselsinnsatte under 25 år var dømt for alvorlige lovbrudd.⁴⁷¹ Dette kan tyde på at det har skjedd en opphopning med saker med barn som har begått svært alvorlige lovbrudd, noe som kan være en forklaring på økningen av forvaringsdømte barn de siste årene.⁴⁷² Ytterligere en annen mulig forklaring er at domstolene har lagt større vekt på samfunnsvernet de senere årene.⁴⁷³ Om terskelen er senket eller ei er vanskelig å si noe konkret

---

⁴⁶⁸ Punkt 1.1. og 2.2.

⁴⁶⁹ Drake (2019) s. 293 og 299.

⁴⁷⁰ Fornes (2021) s. 390; HR-2017-290-A.

⁴⁷¹ Kriminalomsorgen, «årsrapport 2019» s. 70.

⁴⁷² Fornes (2021) s. 390.

⁴⁷³ Ibid.

om, ettersom forvaringsstraff mot barn ikke har vært vurdert av domstolene i så stor grad tidligere, og det dermed ikke er lett å vurdere hvor terskelen har ligget tidligere.

En annen problematisk side, og det vi stiller oss mest kritiske til, er at forvaring hittil kun har blitt benyttet mot barn som er diagnostisert med alvorlige psykiske lidelser.⁴⁷⁴ Den økende bruken av forvaringsstraff mot barn, og da barn med alvorlige psykiske lidelser, være en oppvekker, særlig når det gjelder saker hvor barna ikke har fått den hjelpen og oppfølgingen av barneverntjenesten og helsetjenesten de har hatt behov for. Et tydelig eksempel på dette er *Sørlandssenteret-dommen*, hvor den domfelte etter et selvmordsforsøk «ønsket [...] å bli innlagt på sykehusets avdeling for barns og ungdoms psykiske helse – ABUP, men ble avvist».⁴⁷⁵ Da hun senere gjorde et nytt forsøk på å bli innlagt ble hun igjen avvist, denne gang grunnet manglende plass, og «tenkte da at det måtte skje en enda mer drastisk handling enn selvmordsforsøk for at hjelpeapparatet skulle kunne forstå at situasjonen hennes måtte endres».⁴⁷⁶ Den drastiske handlingen ble da et drap og et drapsforsøk på Sørlandssenteret. Hun ble riktignok ikke idømt forvaring, men saken er et eksempel på at alvorlige straffbare handlinger kunne ha vært unngått dersom barnet hadde fått den hjelpen hun ønsket og hadde behov for.

Et annet tydelig eksempel er *Vollen-dommen*, hvor det i to rapporter er slått fast at domfelte ikke hadde fått tilstrekkelig hjelp. Jentas forsvarer uttalte at jenta hadde blitt en «kasteball i behandlingssystemet».⁴⁷⁷ Det fremkom av rapportene at hun ikke hadde fått forsvarlig utredning av sin tilstand, og at hun heller ikke hadde fått forsvarlig behandling i barnevernsinstitusjonen.⁴⁷⁸ Fylkeslege Petter Schou uttrykte bekymring for at alvorlig syke barn ble tildelt opphold på barneverninstitusjon, mens det de i virkeligheten hadde behov for var et «langt mer alvorlig fremoverlent og proaktivt psykiatrisk tilbud».⁴⁷⁹ Også psykisk syke personer over 18 år, har begått alvorlige lovbrudd for å få strengest mulig straff, som en følge av at de ikke har fått den hjelpen de trenger.⁴⁸⁰

---

⁴⁷⁴ Punkt 6.6.5.

⁴⁷⁵ LA-2018-112662.

⁴⁷⁶ Ibid.

⁴⁷⁷ Christiansen, Lotten, Saksæther, Emilie, «Fylkesmannen: – Drapstiltalt 15-åring fikk ikke skikkelig behandling», *NRK*, 04.06.2015 (lest 29.05.2021).

⁴⁷⁸ Ibid.

⁴⁷⁹ Ibid.

⁴⁸⁰ Rostad, Ida Louise, «Dina (23) ville drepe barn – fordi det ga lengst straff», *NRK*, 27.01.2021 (lest 29.05.21).

Dette er barn som har hatt omfattende behov for hjelp, blir sviktet av systemet, og deretter blir idømt den strengeste straffen vi har i norsk straffelovgivning. Det er ikke tvil om at det er et sterkt behov for å verne samfunnet mot disse barna, men slik vi ser det må det finnes andre løsninger som kan ivareta samfunnsvernet i disse sakene. Vårt synspunkt er at adgangen til å bruke forvaring overfor barn må gjennomgå en ny vurdering, og at det heller må ses på andre muligheter for å ivareta samfunnsvernet. Ettersom det er snakk om barn med betydelige atferdsproblemer, og et åpenbart behov for hjelp som ikke er tilstrekkelig ivaretatt, mener vi at dette er barn som må bli ivaretatt på en bedre måte i barneverntjenesten og helsetjenesten, med et mål om at det ikke skal gå så langt at de havner i strafferettssystemet.

Flere av de forvaringsdømte barna hadde i tillegg ulike utviklingsforstyrrelser. FNs barnekomite har i General Comment No. 24 uttalt at barn med utviklingsforstyrrelser ikke bør høre til under ungdomsstrafferetten i det hele tatt.⁴⁸¹ I den samme uttalelsen ble barn på autismespekteret trukket frem som et spesifikt eksempel. To av barna som er dømt til forvaring har utviklingsforstyrrelser som hører inn under autismespekteret; Domfelte i *Vulkan-dommen* som var diagnostisert med barneautisme, en alvorlig form for autisme, og domfelte i *Vinstra-dommen* som var diagnostisert med aspergers syndrom, en mild type autismespekterforstyrrelse.⁴⁸² Også de andre barna som er idømt forvaring er diagnostisert med utviklingsforstyrrelser, herunder domfelte i *Voldtekt-dommen* ble diagnostisert med lettere psykisk utviklingshemming.⁴⁸³ Også domfelte i *Vulkan-dommen* hadde lettere psykisk utviklingshemming i tillegg til diagnosen barneautisme.⁴⁸⁴ Han ble vurdert til å ha en IQ på «noe over ... 55», noe som etter vedtakelsen av de nye utilregnelighetsreglene ville kvalifisert til utilregnelighet etter straffeloven § 20 annet ledd bokstav c).⁴⁸⁵ I norsk rett har vi ingen særregler som gjør at barn med utviklingsforstyrrelser ikke kan straffes, med mindre de er utilregnelige etter § 20, men dette er noe som kanskje bør vurderes.

Barnekomitéen har i samme kommentar uttalt at de «strongly recommends» at konvensjonsstatene avskaffer tidsubestemte straffer for alle lovbrudd begått av personer som var under 18 år på gjerningstidspunktet.⁴⁸⁶ I tillegg har barnekomitéen kommet med en anbefaling direkte

---

⁴⁸¹ General Comment No. 24 (2019) avsnitt 28.

⁴⁸² HR-2019-832-A avsnitt 56 flg., LE-2019-122942.

⁴⁸³ LB-2020-34882.

⁴⁸⁴ LE-2019-122942.

⁴⁸⁵ Frøberg (2020) s. 181–184; Endringslov 21. juni 2019 nr. 48 til straffeloven og straffeprosessloven del IV.

⁴⁸⁶ General Comment No. 24 (2019) avsnitt 81.

til Norge, hvor de anbefaler at Norge «[d]iscontinue preventive detention for children».⁴⁸⁷ Denne anbefalingen kom etter at *Vollen-dommen* falt. De generelle kommentarene og anbefalingene er riktignok ikke bindende for Norge, og det foreligger dermed ingen plikt til å avskaffe forvaringsstraff for barn. Det er likevel en sterk anbefaling, og sett i lys av at både den generelle kommentaren og anbefalingen direkte til Norge har kommet etter at den første forvaringsdommen mot et barn ble rettskraftig, anser vi det kritikkverdig at lovgiver ikke har tatt stilling til problemstillingen. Slik vi ser det vil et totalforbud mot forvaringsstraff av barn medføre at lovgiver blir tvunget til å gjøre endringer i lovgivningen innenfor barneverntjenesten og helse-tjenesten for å ivareta samfunnsvernet i saker som gjelder barn.

En tredje problematisk side ved bruk av forvaring overfor barn, er paradokset ved at ivareta-kelsen av hensynet til barnet fører til mildere straffer, herunder kortere fengselsstraffer, som igjen medfører at vilkåret om samfunnsvern lettere blir oppfylt i forvaringssakene som gjelder barn.⁴⁸⁸ Dette ble særlig tydelig i *Vulkan-dommen*, hvor den alternative fengselsstraffen var fire år, noe som ikke var tilstrekkelig for å verne samfunnet.⁴⁸⁹ Her ble altså kort fengselsstraff et av argumentene for forvaring. Det kan tenkes at en lengre fengselsstraff ville ha medført at vilkåret om at «fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet» ikke var oppfylt, og at forvaring ikke kunne idømmes. På den annen side er det heller ikke sikkert at en lengre fengselsstraff ville ha vært tilstrekkelig til å ivareta samfunnsvernet, særlig i saker hvor fremtidsutsiktene ikke er særlig lyse. I flere av de aktuelle forvaringsdommene mot barn ble det uttalt av de sakkyndige at det var behov for «langvarig behandling».⁴⁹⁰ I *Varhaug-dommen* ble det uttalt at den domfelte hadde personlige trekk som kunne være «vanskelig eller umulig å behandle».⁴⁹¹ Det er da mulig at vilkåret om samfunnsvern ville vært oppfylt selv om den alternative fengselsstraffen var like lang som den ville vært for en voksen lovbr-
ter. Holmboe argumenterer for at det «neppe [ville] være til barnets beste om man skulle er-
statte en forvaringsdom med en vesentlig lengre fengselsstraff», og at selv om usikkerheten
ved en forvaringsstraff kan være tung å bære, er det «mest sannsynlig at en forvaringsdom på
for eksempel 9 år vil føre til løslatelse tidligere enn en fengselsdom på 15 år».⁴⁹² Han mener
derfor at dette paradokset er noe man må leve med. Mens vi er enige i argumentasjonen om at

---

⁴⁸⁷ CRC/C/NOR/CO/5-6 (2018) avsnitt 35 bokstav a.

⁴⁸⁸ Punkt 6.4; Drake (2019) s. 311–312; Holmboe (2020) s. 242.

⁴⁸⁹ HR-2019-832-A.

⁴⁹⁰ HR-2017-290-A avsnitt 60 og LE-2019-122942.

⁴⁹¹ LG-2019-105200.

⁴⁹² Holmboe (2020) s. 242.

det ikke ville være til barnets beste med vesentlig lengre fengselsstraff, er vi ikke enige i at dette er et paradoks man må leve med. Slik vi ser det er dette paradokset ytterligere en grunn til at adgangen til å idømme barn forvaring bør revurderes, og at det heller bør finnes andre måter man kan verne samfunnet mot disse barna.

En fjerde problematisk side ved bruk av forvaring av barn, retter seg mot den skjønnsmessige og vage ordlyden i uttrykket «helt ekstraordinære omstendigheter». Som nevnt i punkt 6.3, medfører klarhetskravet etter barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b at det er et minimumskrav at lovteksten er utformet tilstrekkelig presist til å unngå vilkårlig tolkning og anvendelse. Utformingen av særvilkåret gir klare signaler om at terskelen for å idømme forvaring er hevet for barn, men utover det gir den sparsom veiledning med hensyn til i hvilke konkrete tilfeller forvaring er “riktig reaksjon” overfor et barn. Dersom det først skal være adgang til å idømme barn den strengeste straffen vi har i norsk rett, bør man sikte etter å ha regler som er så klare og entydige som mulig. Drake har stilt spørsmål ved hvorfor ikke adgangen til å idømme barn forvaring er regulert etter samme struktur som forvaring av lovbrøtere som har begått lovbrudd av mindre alvorlig art etter straffeloven § 40 tredje ledd.⁴⁹³ En slik lovteknisk løsning iallfall vært tydeligere og mindre skjønnsmessig enn den nåværende.

---

⁴⁹³ Drake (2019) s. 309–310.

Kilderegister

Lover og forskrifter

Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15. april 1687 (Norske Lov – NL)

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven – GrL.)

Lov 20. august 1842 nr. 12 om Forbrydelser (Kriminalloven – Krl.)

Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven 1902 - strl. 1902) (opph.)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven - mrl.)

Lov 18. mai 2001 nr. 21 (straffegjennomføringsloven - strgjfl.)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 (straffeloven - strl.)

Endringslov 2012 20. januar nr. 6 til straffeloven mv. hhv. del I og X

Endringslov 2019 21. juni nr. 48 til straffeloven og straffeprosessloven

Forskrift 5. mars 2004 nr. 481 om gjennomføring av særreaksjonen forvaring (forskrift om særreaksjonen forvaring)

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

NOU 1974: 17   Strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner

NOU 1990: 5   Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner,

Straffelovkommisjonens delutredning IV

- NOU 1983: 57   Straffelovgivningen under omforming Straffelovkommisjonens delutredning I
- NOU 2002: 4   Ny straffelov, Straffelovkommisjonens delutredning VII
- NOU 2008: 15   Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll
- NOU 2010: 3   Drap i Norge i perioden 2004–2009
- NOU 2014: 10   Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern
- NOU 2020: 4   Straffelovrådets utredning nr. 1, Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper
- Ot.prp. nr. 26 (1986-1987)   Om lov om endringer i straffeloven mm. (heving av den kriminelle lavalder)
- Ot.prp. nr. 87 (1993-1994)   Om lov om endringer i straffeloven m.v (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner)
- Ot.prp. nr. 46 (2000–2001)   Om lov om endringer i straffeloven og i enkelte andre lover (endring og ikraftsetting av strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner samt endringer i straffeloven §§ 238 og 239)
- Ot.prp. nr. 90 (2003-2004)   Om lov om straff (straffeloven)
- Prop. 135 L (2010–2011)   Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)
- Prop. 154 L (2016–2017)   Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldvne,

samfunnsvern og sakkyndighet)

- Innst. O. nr. 34 (1996–1997) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven m.v. (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner)
- Innst. O. nr. 72 (2004–2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven)
- Innst. 83 L (2011-2012) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)
- Dokument nr. 15: 1208 (2019–2020) Skriftlig spørsmål fra Kjersti Toppe (Sp) til justis- og beredskapsministeren

Dommer

Høyesterett

- Rt. 1840 s. 130
- Rt. 1885 s. 421
- Rt. 2002 s. 1673
- Rt. 2002 s. 1677
- Rt. 2003 s. 312
- Rt. 2003 s. 1778
- Rt. 2004 s. 209
- Rt. 2004 s. 804
- Rt. 2005 s. 149
- Rt. 2006 s. 641
- Rt. 2007 s. 183
- Rt. 2007 s. 187
- Rt. 2007 s. 791
- Rt. 2007 s. 1056

Rt. 2008 s. 1403
Rt. 2010 s. 1313
Rt. 2011 s. 1717
Rt. 2014 s. 495
Rt. 2014 s. 934
Rt. 2015 s. 93
HR-2016-1803-A
HR-2017-290-A
HR-2018-2339-A
HR-2019-832-A
HR-2020-976-A
HR-2020-1218-A
HR-2020-2137-A

Lagmannsretten

LA-2017-112563
LB-2018-89084
LA-2018-112662
LG-2019-105200
LE-2019-122942
LB-2020-34882

Tingretten

TOSLO-2011-188627-24
TAHER-2015-13241
TNHER-2015-125190
TKISA-2017-90977
TKISA-2018-53940
TAHER-2020-5113

Konvensjoner

Barnekonvensjonen

De forente nasjoners konvensjon om barnets rettigheter,

20. november 1989, i kraft 2. september 1990, vedlegg 8, menneskerettsloven

Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter

De forente nasjoners konvensjon om sivile og politiske rettigheter, 16. desember 1966, i kraft 23. mars 1976, vedlegg 6, menneskerettsloven

Generelle kommentarer, resolusjoner, FN-dokumenter mv.

General comment No. 10 (2007)

Committee on the Rights of the Child, General comment No. 10, Children's Rights in Juvenile Justice, 2007

General comment No. 14 (2013)

Committee on the Rights of the Child, General comment No. 14, The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, 2013

General comment No. 24 (2019)

Committee on the Rights of the Child, General comment No. 24, Children's rights in the child justice system, 2019

General comment No. 35 (2014)

UN Human Rights Committee, General Comment No. 35, Article 9 (Liberty and security of person), 2014

CRC/C/NOR/CO/5-6 (2018)

Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway, 2018

Litteratur

Bøker

Andenæs (2016)

Andenæs, Johs. m.fl., *Alminnelig strafferett*, 6. utg., Universitetsforlaget 2016

- Detrick (1999) Detrick, Sharon, *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers 1999.
- Eckhoff og Helgesen (2001) Eckhoff, Torstein, Helgesen, Jan E., *Rettskildelære*, 5. utg., Universitetsforlaget 2001.
- Fornes (2021) Fornes, Ingun, *Straff av barn: Frihetsstraffene og alternativene*, 1. utg., Gyldendal 2021
- Grøndahl (2019) Grøndahl, Pål, *Om drap*, 1. utg., Gyldendal 2019
- Gröning mfl. (2019) Gröning, Linda, Husabø, Erling Johannes og Jacobsen Jørn *Frihet, forbrytelse og straff*, 2. utg., Fagbokforlaget 2019
- Haugli (2020) Haugli, Trude, «Barnets beste» i *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), 4 utg, Universitetsforlaget 2020, s. 55–78
- Matningsdal og Bratholm (2003) Matningsdal, Magnus og Bratholm, Anders (red.), *Straffeloven: kommentarutgave. Første Del. Almindelige Bestemmelser*, 2. utg., Universitetsforlaget 2003
- Monsen (2012) Monsen, Erik, *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, 1. utg., Cappelen Damm Akademisk 2012.
- Persson (2017) Persson, Mareike, *Caught in the middle? Young offenders in the Swedish and German criminal justice system*, 1. utg, Faculty of Law, Lund University 2017
- Skeie (1937) Skeie, Jon, *Den norske Strafferett. Første bind. Den almindelig del*, Olaf Norlis Forlag 1937

- Von Hirsch og Ashworth (2005) Von Hirsch, Andrew og Ashworth, Andrew, *Proportionate Sentencing: Exploring the Principles*, Oxford University Press 2005
- Wegner (2015) Wegner, Rolf, *Strafferett: Alminnelig del*, 2. utg., Vigmostad & Bjørke AS 2015
- Artikler**
- Drake (2019) Drake, Kristine Breistein, «Forvaring av barn: En analyse av vilkåret om «helt ekstraordinære omstendigheter» i straffeloven § 40», *Tidsskrift for strafferett*, 2019, nr. 3, s. 288–312
- Fazel og Grann (2004) Fazel, Seena og Grann, Martin, «Psychiatric morbidity among homicide offenders», *American Journal of Psychiatry*, 2004, vol. 161, nr. 11, s. 2129–2131
- Frøberg (2020) Frøberg, Thomas, «De nye reglene om strafferettslig skyldevne», *Lov og Rett*, 2020, nr. 3, s. 166–184
- Hennum (2002) Hennum, Ragnhild, «Nye strafferettslige særreaksjoner», *Materialisten. Tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt*, 2002, vol. 30, nr. 1/2, s. 24–42
- Holmboe (2020) Holmboe, Morten, «Forvaring av unge lovbrøyttere – et ubehagelig aktuelt tema», *Tidsskrift for strafferett*, 2020, nr. 3, s. 227–252
- Mathiesen (1990) Mathiesen, Thomas, «Side et hundre og fem», *Hefte for Kritisk Juss*, 1990, vol. 16, nr. 3, s. 23–29
- Røstad (1974) Røstad, Helge, «Sikringsinstituttet i norsk rett», vedlegg nr. 3 til NOU 1974: 17 Strafferettslig utilregnelighet og strafferettslige særreaksjoner, 1974, s. 186–274

- Gerard m.fl. (2014) Gerard, F. Jeane m.fl., «An exploration of the current knowledge on young people who kill: a systematic review», *Aggression and violent behaviour*, 2014, vol. 19, nr. 3, s. 559–571
- Diamond (2013) Diamond, Adele, «Executive Functions», *Annual Review of Psychology*, 2013, Vol. 64, s. 135–168

Lovkommentarer

Matningsdal, Magnus, Lovkommentar, Straffeloven § 43, avsnitt 7.2. Juridika.no (lest 02.06.2021).

Internettadresser

Bakken, Anders, «Ungdata 2020. Nasjonale resultater», NOVA Rapport 16/20, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet - Storbyuniversitetet, 2020, [http://www.forebygging.no/Global/Ungdata-2020-Nasjonale-resultater-NOVA-Rapport%2016-20%20\(1\).pdf](http://www.forebygging.no/Global/Ungdata-2020-Nasjonale-resultater-NOVA-Rapport%2016-20%20(1).pdf) (lest 28.04.2021)

Christiansen, Lotten, Saksæther, Emilie, «Fylkesmannen: – Drapstiltalt 15-åring fikk ikke skikkelig behandling», *NRK*, 04.06.2015, <https://www.nrk.no/osloogviken/fylkesmannen---drapstiltalt-15-aring-fikk-ikke-skikkelig-behandling-1.12393633> (lest 29.05.2021)

Dommerud, Tine, «Høyesterett forkaster anken til jente som er dømt for Vollen-drapet», *Aftenposten* 09.02.2017, <https://www.aftenposten.no/norge/i/jy6mw/hoeyesterett-forkaster-anken-til-jenta-som-er-doemt-for-vollen-drapet> (lest 09.05.2021)

Erlandsen, Rune, «Frontallappen», 09.10.2020, lommelegen, <https://www.lommelegen.no/nervesystemet/artikkel/frontallappen/72908533> (lest 22.02.2021)

Fraser, Sofie og Fjellanger, Runa, «Forsker ut mot forvaringsdommer mot mindreårige: – Bekymringsverdig», *Verdens Gang*, 19.07.2019, <https://www.vg.no/nyheter/innen-riks/i/zGkOd5/forsker-ut-mot-forvaringsdommer-mot-mindreaarige-bekymringsverdig> (lest 05.05.2021)

Hanssen, Inge D. «Skal et barn dømmes til forvaring, bør dommen ha Høyesteretts stempel», *Aftenposten*, 07.10.2016, <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/mwy6E/skal-et-barn-doemmes-til-forvaring-boer-dommen-ha-hoeyesteretts-stempel> (lest 05.05.2021)

ICD-10: Den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer 2019, norsk versjon, Helsedirektoratet for e-helse, januar 2019, IE142, <https://ehelse.no/kodeverk/kodeverket-icd-10-og-icd-11> (lest 12.03.2021)

Ila fengsel og forvaringsanstalt, «informasjon til deg mellom 6 og 12 år», *Ilafengsel.no*, <https://www.ilafengsel.no/informasjon-til-deg-mellom-6-og-12-ar.html> (lest 20.05.2021)

Kriminalomsorgen, «årsrapport 2019» s. 70, <https://www.regjeringen.no/contentassets/b04b5cf8bb32490c990a82fd90fa05a0/arsrapport-2019-kdi.pdf?fbclid=IwAR31Wbs1sFcuSfID6VKovifd-Fpcwe96nHrG4-9v13hRcOy-hAK6EQHrz7PY> (lest 03.06.2021).

Kripos, Etterforskningsavdelingen, «Nasjonal drapsoversikt 2020. Drap i Norge 2011–2020», 18.01.2021, <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/drap/drapsoversikt-2020-.pdf> (lest 02.03.2021)

Leder i Stavanger Aftenblad, «Forvaring er ikke for barn», *Stavanger Aftenblad*, 5. juli 2017, <https://www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/GVO24/forvaring-er-ikke-for-barn> (lest 05.05.2021)

Malt, Ulrik og Aslaksen, Per, «Eksekutive funksjoner», *Store Norske Leksikon*, sist oppdatert 28. mai 2020, https://snl.no/eksekutive_funksjoner (lest 25.05.2021).

Moe, Dagfinn, «Unge bilister mangler selvkontroll», *SINTEF*, 31. mars 2014, <https://www.sintef.no/siste-nytt/2014/unge-bilister-mangler-selvkontroll/> (lest 13.03.2021)

Mykletun, Arnstein, Knudsen, Ann Kristin og Mathiesen, Kristin Schjelderup, «Rapport 2009: 8 Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv», Folkehelseinstituttet, 06.10.2009, oppdatert 12.04.2016, <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2009-og-eldre/rapport-20098-pdf-.pdf> (lest 06.04.2021)

Nettavisen «Riksadvokaten mer enn dobler foretaksboten til barnevernssenhet etter Vollen-drapet», 06.06.2018, <https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/riksadvokaten-mer-enn-dobler-foretaksboten-til-barnevernssenhet-etter-vollen-drapet/s/12-95-3423497380> (lest 19.05.2021)

Reder foto, «på innsiden – film», Ila fengsel og forvaringsanstalt, Ilafengsel.no, <https://www.ilafengsel.no/pa-innsiden---film.html> (sett 20.05.2021)

«Rettsmedisinske vurderinger av Anders Behring Breivik», *Wikipedia*, oppdatert 22.05.2021, https://no.wikipedia.org/wiki/Diskusjon:Rettsmedisinske_vurderinger_av_Anders_Behring_Breivik (lest 03.06.2021).

Rostad, Ida Louise, «Dina (23) ville drepe barn – fordi det ga lengst straff», NRK, 27.01.2021, <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/dina-23-ville-drepe-barn--fordi-det-ga-lengst-straft-1.15326798> (lest 29.05.21)

Statistisk sentralbyrå, «Tabell 10632: Straffede personer, hovedlovbruddstype, statistikkvariabel, år og alder», www.ssb.no/statbank/table/10632 (lest 16.02.2021)

Statistisk sentralbyrå, «Tabell 10624: Straffereaksjoner, etter reaksjonstype, hovedlovbruddstype, alder, statistikkvariabel og år», www.ssb.no/statbank/table/10624, (lest 16.02.2021)

Vedlegg 1

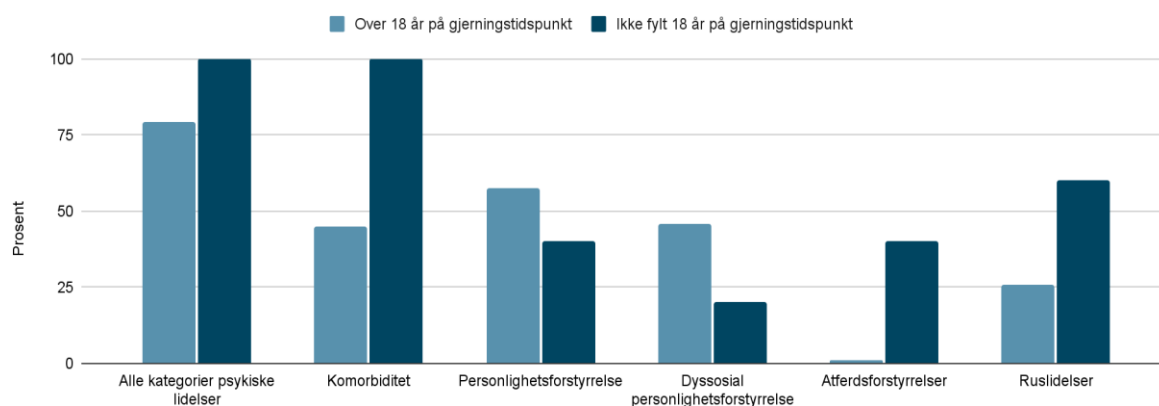
Undersøkelse av forekomsten av psykiske lidelser hos forvaringsdømte

Presentasjon av resultatene

Funnene fra undersøkelsen av forekomsten av psykiske lidelser hos forvaringsdømte, fordelt på domfelte som var over 18 år på gjerningstidspunktet, og de som var under 18 år på gjerningstidspunktet:

	Domfelte over 18 år på gjerningstidspunktet	Domfelte under 18 år på gjerningstidspunktet
Alle kategorier psykisk lidelse	181 stk (79,4 %)	5 stk (100 %)
Komorbiditet	100 stk (44,9 %)	5 stk (100 %)
Personlighetsforstyrrelse	131 (57,5 %)	2 stk (40 %)
Dyssosial personlighetsforstyrrelse	104 (45,6 %)	1 (20 %)
Atferdsforstyrrelser	2 stk (0,9 %)	2 stk (40 %)
Ruslidelser	59 (25,9 %)	3 stk (60 %)
Ingen psykiske lidelser	39 (17,1 %)	0 (0 %)

Forekomst av psykiske lidelser hos forvaringsdømte

Lister:

1) Personer som ble idømt forvaring

	Over 18 år på gjerningstidspunkt	Ikke fylt 18 år på gjernings- tidspunkt
Rettskraftige dommer	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2020-1218-A 2. HR-2020-976-A 3. HR-2018-2339-A 4. HR-2018-675-A 5. HR-2016-2261-A 6. LA-2020-90085 7. LA-2016-200539 8. LB-2020-175724 9. LB-2020-123697 10. LB-2019-172837 11. LB-2020-72071 12. LB-2020-13254 13. LB-2019-141353 14. LB-2019-153095 15. LB-2019-90880 16. LB-2019-51293 17. LB-2018-90791 18. LB-2018-147546 19. LB-2018-185174 20. LB-2018-94709 21. LB-2018-101328 22. LB-2018-30671 23. LB-2018-15045 (Person A) 24. LB-2017-150305 25. LB-2017-157299 26. LB-2017-70423 27. LB-2017-13102 28. LE-2020-55683 29. LE-2018-190193 30. LE-2018-190270 31. LE-2018-65702 32. LE-2017-183790 33. LE-2017-113238 34. LE-2017-7283	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2017-290-A 2. HR-2019-832-A 3. LG-2019-105200 4. LE-2019-122942 5. LB-2020-34882

	<p>35. LF-2020-180655 36. LF-2020-151535 37. LF-2019-187590 38. LF-2019-147603 39. LF-2019-169578 40. LF-2018-147243 41. LG-2020-19759 42. LG-2018-149036 43. LG-2018-46783 44. LG-2017-178811 45. LG-2017-107151 46. LG-2017-7861 47. LG-2017-74070 48. LG-2017-110645 49. LG-2017-52913 50. LG-2016-193684 51. LG-2016-180643 52. LG-2016-93678 53. LH-2020-113714 54. LH-2019-41985 55. LH-2019-53640 56. LH-2016-52372 57. TAHER-2020-5113 58. TAUTE-2017-124190 59. TJARE-2016-195814 60. TSOST-2016-133109 61. TNOHO-2016-44534 62. Rt-2014-495 63. Rt-2013-963 64. LB-2011-92814 65. Rt-2011-1717 66. Rt-2010-1595 67. Rt-2010-1424 68. Rt-2010-676 69. Rt-2008-1403 70. Rt-2007-1056 (NOKAS) (Person B) 71. Rt-2007-1056 (NOKAS) (Person D) 72. Rt-2007-490 73. Rt-2007-183</p>	
--	---	--

	<p>74. Rt-2006-309 75. Rt-2005-941 76. Rt-2005-301 77. Rt-2005-289 78. Rt-2004-541 79. LE-2006-116860 80. Rt-2002-1673 81. Rt-2002-1667 82. Rt-2002-889 83. LA-2019-34340 84. LA-2016-91452 85. LA-2015-175507 86. LA-2015-191855 87. LA-2015-178047 88. LA-2014-191764 89. LA-2012-100012 90. LA-2012-39605 91. LA-2011-102235 92. LA-2011-48629 93. LA-2007-176583 94. LA-2007-3334 95. LA-2006-115124 96. LA-2006-40428 97. LA-2005-181713 98. LA-2005-66114 99. LA-2004-102928 100.LA-2003-19597 101.LA-2003-12664 102.LA-2003-899 103.LA-2003-773 104.LA-2003-291 105.LA-2002-289 106.LA-2001-980-1 (Baneheia – Viggo) 107.LB-2016-112427 108.LB-2016-173448 109.LB-2016-76906 110.LB-2016-106521 111.LB-2016-44499 112.LB-2015-39183</p>	
--	--	--

	<p>113.LB-2015-106198 (Person 1) 114.LB-2015-106198 (Person 2) 115.LB-2015-165179 116.LB-2015-69446 117.LB-2014-169040 118.LB-2014-83655 119.LB-2013-202665 120.LB-2013-167977 121.LB-2013-53165 122.LB-2012-166189 123.LB-2012-207807 124.LB-2012-9531 125.LB-2012-75533 126.LB-2012-19214 127.LB-2011-153526 128.LB-2011-49927 129.LB-2011-48134 130.LB-2010-185863 131.LB-2011-40951 132.LB-2010-203885 133.LB-2010-206396 134.LB-2010-112316 135.LB-2010-104192 136.LB-2010-100717 137.LB-2009-198618 (Person A) 138.LB-2010-43895 139.LB-2009-196744 140.LB-2009-191072 141.LB-2009-37024 (A) 142.LB-2009-37024 (B) 143.LB-2008-194185 144.LB-2008-138374-2 145.LB-2008-89227 146.LB-2007-100368 147.LB-2007-78382 148.LB-2007-2205 149.LB-2006-102096 150.LB-2006-41175 151.LB-2005-138054</p>	
--	--	--

	152.LB-2005-132553	
	153.LE-2016-124404	
	154.LE-2016-99126	
	155.LE-2016-14310	
	156.LE-2015-168537	
	157.LE-2013-82017	
	158.LE-2013-67470	
	159.LE-2012-202037	
	160.LE-2012-84540	
	161.LE-2010-142917	
	162.LE-2003-7935	
	163.LF-2016-110206	
	164.LF-2014-154872	
	165.LF-2014-62414	
	166.LF-2012-182699	
	167.LF-2010-189122	
	168.LF-2007-155711	
	169.LF-2005-128005	
	170.LF-2003-8507	
	171.LF-2003-183	
	172.LF-2002-391	
	173.LF-2003-23	
	174.LF-2002-146	
	175.LG-2017-52913	
	176.LG-2016-50544	
	177.LG-2014-181555	
	178.LG-2013-207616	
	179.LG-2011-116723	
	180.LG-2010-193901	
	181.LG-2010-122342	
	182.LG-2010-44505	
	183.LG-2010-24938	
	184.LG-2009-154354	
	185.LG-2008-77668-2	
	186.LG-2008-144355	
	187.LG-2008-113700	
	188.LG-2008-99257	
	189.LG-2007-98732	
	190.LG-2007-78272	

	191.LG-2007-37842 192.LG-2006-162099 193.LG-2006-48976 194.LG-2005-184675 195.LG-2005-101344 196.LG-2005-39844 197.LG-2003-526 198.LG-2003-411 199.LG-2002-1124 200.LG-2002-1902 201.LG-2002-1623 202.LG-2002-258 203.LH-2016-17193 204.LH-2015-161183 205.LH-2013-104561 206.LH-2010-188095 207.LH-2010-40670 208.LH-2009-172885 209.LH-2006-6425 210.LH-2005-158108 211.LH-2005-79328 212.LH-2004-101717 213.LH-2004-33901 214.LH-2003-905 215.LH-2002-1096 216.LH-2002-239 217.TBERG-2016-23707 218.TOSLO-2014-119498-1 219.TSUMO-2013-189582 220.TSGUD-2012-199310 221.TOSLO-2011-188627-24 222.LE-2011-120581 223.THALD-2011-77372 224.LB-2011-100771 225.TOSLO-2004-30229 226.TOSLO-2003-6734 227.TOSLO-2003-758 228.TOSLO-2002-5537	
Totalt antall	228	5

2) Forvaringsdømte som hadde påvist psykisk lidelse

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjernings- tidspunktet
Rettskraftige dommer	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2020-1218-A 2. HR-2020-976-A 3. HR-2018-675-A 4. HR-2016-2261-A 5. LB-2018-147546 6. LB-2020-175724 7. LB-2020-123697 8. LB-2019-172837 9. LB-2020-72071 10. LB-2020-13254 11. LB-2019-141353 12. LB-2019-153095 13. LB-2019-90880 14. LB-2019-51293 15. LB-2018-90791 16. LB-2018-185174 17. LB-2018-94709 18. LB-2018-101328 19. LB-2018-30671 20. LB-2018-15045 (Person A) 21. LB-2017-150305 22. LB-2017-157299 23. LB-2017-70423 24. LB-2017-13102 25. LE-2020-55683 26. LE-2018-190193 27. LE-2018-190270 28. LE-2018-65702 29. LE-2017-183790 30. LE-2017-7283 31. LF-2020-180655 32. LF-2020-151535 33. LF-2019-187590 34. LF-2019-147603 	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2017-290-A 2. HR-2019-832-A 3. LG-2019-105200 4. LE-2019-122942 5. LB-2020-34882

	<p>35. LF-2019-169578</p> <p>36. LF-2018-147243</p> <p>37. LG-2020-19759</p> <p>38. LG-2018-149036</p> <p>39. LG-2018-46783</p> <p>40. LG-2017-178811</p> <p>41. LG-2017-107151</p> <p>42. LG-2017-7861</p> <p>43. LG-2017-74070</p> <p>44. LG-2017-110645</p> <p>45. LG-2017-52913</p> <p>46. LG-2016-193684</p> <p>47. LG-2016-180643</p> <p>48. LG-2016-93678</p> <p>49. LH-2020-113714</p> <p>50. LH-2019-41985</p> <p>51. LH-2019-53640</p> <p>52. LH-2016-52372</p> <p>53. TAUTE-2017-124190</p> <p>54. TJARE-2016-195814</p> <p>55. TSOST-2016-133109</p> <p>56. TNOHO-2016-44534</p> <p>57. Rt-2014-495</p> <p>58. Rt-2013-963</p> <p>59. LB-2011-92814</p> <p>60. Rt-2010-1595</p> <p>61. Rt-2010-1424</p> <p>62. Rt-2010-676</p> <p>63. Rt-2008-1403</p> <p>64. Rt-2007-490</p> <p>65. Rt-2007-183</p> <p>66. Rt-2005-941</p> <p>67. Rt-2005-289</p> <p>68. Rt-2004-541</p> <p>69. LE-2006-116860</p> <p>70. Rt-2002-1673</p> <p>71. Rt-2002-1667</p> <p>72. Rt-2002-889</p> <p>73. LA-2019-34340</p>	
--	---	--

	<p>74. LA-2016-91452</p> <p>75. LA-2015-175507</p> <p>76. LA-2015-191855</p> <p>77. LA-2015-178047</p> <p>78. LA-2014-191764</p> <p>79. LA-2011-102235</p> <p>80. LA-2007-176583</p> <p>81. LA-2007-3334</p> <p>82. LA-2006-115124</p> <p>83. LA-2006-40428</p> <p>84. LA-2005-66114</p> <p>85. LA-2004-102928</p> <p>86. LA-2003-19597</p> <p>87. LA-2003-12664</p> <p>88. LA-2003-773</p> <p>89. LA-2002-289</p> <p>90. LA-2001-980-1 (Person A)</p> <p>91. LB-2016-112427</p> <p>92. LB-2016-173448</p> <p>93. LB-2016-76906</p> <p>94. LB-2016-106521</p> <p>95. LB-2016-44499</p> <p>96. LB-2015-39183</p> <p>97. LB-2015-106198 (person 1)</p> <p>98. LB-2015-106198 (person 2)</p> <p>99. LB-2015-69446</p> <p>100. LB-2014-169040</p> <p>101. LB-2014-83655</p> <p>102. LB-2013-202665</p> <p>103. LB-2013-53165</p> <p>104. LB-2012-166189</p> <p>105. LB-2012-207807</p> <p>106. LB-2012-9531</p> <p>107. LB-2012-75533</p> <p>108. LB-2011-153526</p> <p>109. LB-2011-48134</p> <p>110. LB-2010-185863</p> <p>111. LB-2010-203885</p> <p>112. LB-2010-206396</p>	
--	---	--

	<p>113.LB-2010-112316 114.LB-2010-104192 115.LB-2010-100717 116.LB-2009-198618 117.LB-2010-43895 118.LB-2009-191072 119.LB-2009-37024 (A) 120.LB-2009-37024 (B) 121.LB-2008-138374-2 122.LB-2007-100368 123.LB-2007-2205 124.LB-2006-102096 125.LB-2005-138054 126.LB-2005-132553 127.LE-2016-124404 128.LE-2016-99126 129.LE-2016-14310 130.LE-2015-168537 131.LE-2013-82017 132.LE-2012-202037 133.LE-2012-84540 134.LE-2010-142917 135.LE-2003-7935 136.LF-2016-110206 137.LF-2014-154872 138.LF-2014-62414 139.LF-2012-182699 140.LF-2010-189122 141.LF-2007-155711 142.LF-2005-128005 143.LF-2003-8507 144.LF-2003-183 145.LF-2002-391 146.LF-2003-23 147.LF-2002-146 148.LG-2017-52913 149.LG-2016-50544 150.LG-2014-181555 151.LG-2011-116723</p>	
--	--	--

	<p>152.LG-2010-193901</p> <p>153.LG-2010-122342</p> <p>154.LG-2010-44505</p> <p>155.LG-2010-24938</p> <p>156.LG-2008-144355</p> <p>157.LG-2008-113700</p> <p>158.LG-2007-98732</p> <p>159.LG-2005-184675</p> <p>160.LG-2005-101344</p> <p>161.LG-2005-39844</p> <p>162.LG-2003-526</p> <p>163.LG-2003-411</p> <p>164.LG-2002-1124</p> <p>165.LG-2002-1902</p> <p>166.LG-2002-1623</p> <p>167.LG-2002-258</p> <p>168.LH-2015-161183</p> <p>169.LH-2013-104561</p> <p>170.LH-2010-188095</p> <p>171.LH-2010-40670</p> <p>172.LH-2006-6425</p> <p>173.LH-2005-79328</p> <p>174.LH-2004-33901</p> <p>175.LH-2003-905</p> <p>176.LH-2002-1096</p> <p>177.TOSLO-2014-119498-1</p> <p>178.TSUMO-2013-189582</p> <p>179.LE-2011-120581</p> <p>180.THALD-2011-77372</p> <p>181.TOSLO-2002-5537</p>	
Antall	181	5
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	79,4 %	100 %

3) Forvaringsdømte som hadde påvist komorbiditet

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjernings- tidspunktet
Rettskraftige dommer	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2020-1218-A 2. HR-2020-976-A 3. HR-2016-2261-A 4. LB-2018-147546 5. LB-2020-123697 6. LB-2020-72071 7. LB-2019-90880 8. LB-2018-90791 9. LB-2018-15045 (Person A) 10. LB-2017-70423 11. LE-2020-55683 12. LE-2018-190270 13. LF-2020-151535 14. LF-2019-187590 15. LF-2019-147603 16. LF-2019-169578 17. LF-2018-147243 18. LG-2018-149036 19. LG-2018-46783 20. LG-2017-7861 21. LG-2017-74070 22. LG-2017-110645 23. LG-2016-193684 24. LG-2016-180643 25. LH-2020-113714 26. LH-2016-52372 27. TAUTE-2017-124190 28. TJARE-2016-195814 29. Rt-2014-495 30. LB-2011-92814 31. Rt-2010-676 32. Rt-2007-490 33. Rt-2004-541 34. LE-2006-116860 	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2017-290-A 2. HR-2019-832-A 3. LG-2019-105200 4. LE-2019-122942 5. LB-2020-34882

	<ol style="list-style-type: none"> 35. Rt-2002-1667 36. Rt-2002-889 37. LA-2019-34340 38. LA-2016-91452 39. LA-2007-176583 40. LA-2007-3334 41. LA-2006-115124 42. LA-2003-19597 43. LA-2002-289 44. LA-2001-980-1 (Baneheia – Viggo) 45. LB-2016-112427 46. LB-2016-76906 47. LB-2016-106521 48. LB-2016-44499 49. LB-2015-106198 (person 1) 50. LB-2015-106198 (person 2) 51. LB-2015-69446 52. LB-2014-169040 53. LB-2013-202665 54. LB-2013-53165 55. LB-2012-207807 56. LB-2010-185863 57. LB-2009-198618 58. LB-2010-43895 59. LB-2009-37024 (Person A) 60. LB-2009-37024 (Person B) 61. LB-2007-100368 62. LE-2016-124404 63. LE-2016-99126 64. LE-2013-82017 65. LE-2012-202037 66. LE-2012-84540 67. LE-2003-7935 68. LF-2014-154872 69. LF-2014-62414 70. LF-2012-182699 71. LF-2010-189122 72. LF-2005-128005 73. LF-2003-183	
--	---	--

	74. LF-2003-23 75. LF-2002-146 76. LG-2014-181555 77. LG-2011-116723 78. LG-2010-193901 79. LG-2010-122342 80. LG-2010-44505 81. LG-2008-144355 82. LG-2008-113700 83. LG-2007-98732 84. LG-2005-101344 85. LG-2003-526 86. LG-2002-1124 87. LG-2002-1902 88. LG-2002-1623 89. LG-2002-258 90. LH-2015-161183 91. LH-2010-188095 92. LH-2010-40670 93. LH-2006-6425 94. LH-2005-158108 95. LH-2005-79328 96. LH-2004-33901 97. LH-2003-905 98. TOSLO-2014-119498-1 99. TSUMO-2013-189582 100.LE-2011-120581	
Totalt antall	100	5
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	44,9 %	100 %

4) Forvaringsdømte som hadde påvist personlighetsforstyrrelse

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjerningstidspunktet
Rettskraftige dommer	1. HR-2020-1218-A	1. HR- 2017-290-A

	<ol style="list-style-type: none"> 2. HR-2020-976-A 3. HR-2018-675-A 4. HR-2016-2261-A 5. LB-2020-175724 6. LB-2020-123697 7. LB-2019-172837 8. LB-2020-72071 9. LB-2020-13254 10. LB-2019-141353 11. LB-2019-90880 12. LB-2019-51293 13. LB-2018-90791 14. LB-2018-101328 15. LB-2018-30671 16. LB-2018-15045 (Person A) 17. LB-2017-150305 18. LB-2017-70423 19. LB-2017-13102 20. LE-2020-55683 21. LE-2018-190193 22. LE-2018-190270 23. LF-2020-180655 24. LF-2020-151535 25. LF-2019-187590 26. LF-2019-147603 27. LF-2019-169578 28. LF-2018-147243 29. LG-2018-149036 30. LG-2018-46783 31. LG-2017-107151 32. LG-2017-7861 33. LG-2017-110645 34. LG-2016-193684 35. LH-2020-113714 36. LH-2019-53640 37. LH-2016-52372 38. TJARE-2016-195814 39. TNOHO-2016-44534 40. Rt-2014-495 	<ol style="list-style-type: none"> 2. LB-2020-34882
--	--	--

	<p>41. LB-2011-92814 42. Rt-2010-1595 43. Rt-2010-676 44. Rt-2007-490 45. Rt-2007-183 46. Rt-2005-289 47. Rt-2004-541 48. LE-2006-116860 49. Rt-2002-1673 50. Rt-2002-1667 51. Rt-2002-889 52. LA-2019-34340 53. LB-2018-147546 54. LA-2015-175507 55. LA-2015-178047 56. LA-2014-191764 57. LA-2007-3334 58. LA-2006-115124 59. LA-2005-66114 60. LA-2004-102928 61. LA-2003-19597 62. LA-2003-12664 63. LA-2003-773 64. LA-2002-289 65. LA-2001-980-1 (Baneheia – Viggo) 66. LB-2016-112427 67. LB-2016-76906 68. LB-2016-106521 69. LB-2016-44499 70. LB-2015-39183 71. LB-2015-69446 72. LB-2014-169040 73. LB-2014-83655 74. LB-2013-202665 75. LB-2013-53165 76. LB-2012-207807 77. LB-2011-153526 78. LB-2011-48134 79. LB-2010-185863</p>	
--	---	--

	<p>80. LB-2010-203885 81. LB-2010-206396 82. LB-2015-106198 (person 1) 83. LB-2015-106198 (person 2) 84. LB-2010-43895 85. LB-2009-196744 86. LB-2009-191072 87. LB-2008-138374-2 88. LB-2007-100368 89. LE-2016-124404 90. LE-2016-99126 91. LE-2012-202037 92. LF-2016-110206 93. LF-2014-62414 94. LF-2010-189122 95. LF-2007-155711 96. LF-2002-391 97. LF-2002-146 98. LG-2016-50544 99. LG-2014-181555 100.LG-2011-116723 101.LB-2005-138054 102.LE-2013-82017 103.LE-2003-7935 104.LF-2014-154872 105.LF-2012-182699 106.LF-2003-8507 107.LF-2003-23 108.LG-2010-122342 109.LG-2010-44505 110.LG-2008-144355 111.LG-2008-113700 112.LG-2007-98732 113.LG-2006-162099 114.LG-2005-184675 115.LG-2005-101344 116.LG-2005-39844 117.LG-2003-411 118.LG-2002-1902</p>	
--	--	--

	119.LG-2002-1623 120.LG-2002-258 121.LH-2013-104561 122.LH-2010-40670 123.LH-2006-6425 124.LH-2005-158108 125.LH-2005-79328 126.LH-2004-33901 127.TOSLO-2014-119498-1 128.TSUMO-2013-189582 129.LE-2011-120581 130.THALD-2011-77372 131.TOSLO-2002-5537	
Totalt antall	131	2
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	57,5 %	40%

5) Personer som hadde påvist dyssosial personlighetsforstyrrelse

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjerningstidspunktet
Rettskraftige dommer	1. HR-2020-1218-A 2. HR-2018-675-A 3. HR-2016-2261-A 4. LB-2020-175724 5. LB-2020-123697 6. LB-2019-172837 7. LB-2020-72071 8. LB-2020-13254 9. LB-2019-141353 10. LB-2019-90880 11. LB-2019-51293 12. LB-2018-101328 13. LB-2018-15045 (Person A) 14. LB-2017-150305	1. LB-2020-34882

	<ol style="list-style-type: none"> 15. LB-2017-70423 16. LB-2017-13102 17. LE-2020-55683 18. LE-2018-190193 19. LE-2018-190270 20. LF-2018-147243 21. LG-2018-149036 22. LG-2018-46783 23. LG-2017-107151 24. LG-2017-7861 25. LG-2017-110645 26. LH-2020-113714 27. LH-2019-53640 28. LH-2016-52372 29. TJARE-2016-195814 30. TNOHO-2016-44534 31. Rt-2014-495 32. LB-2011-92814 33. Rt-2010-1595 34. Rt-2007-183 35. Rt-2004-541 36. LE-2006-116860 37. Rt-2002-1673 38. Rt-2002-1667 39. Rt-2002-889 40. LA-2019-34340 41. LB-2018-147546 42. LA-2015-175507 43. LA-2014-191764 44. LA-2006-115124 45. LA-2004-102928 46. LA-2003-19597 47. LA-2003-773 48. LA-2002-289 49. LB-2016-112427 50. LB-2016-76906 51. LB-2016-106521 52. LB-2016-44499 53. LB-2015-69446	
--	---	--

	<p>54. LB-2014-83655 55. LB-2013-202665 56. LB-2013-53165 57. LB-2012-207807 58. LB-2011-48134 59. LB-2010-185863 60. LB-2010-203885 61. LB-2010-206396 62. LB-2015-106198 (person 1) 63. LB-2015-106198 (person 2) 64. LB-2009-196744 65. LB-2009-191072 66. LB-2008-138374-2 67. LB-2007-100368 68. LE-2016-124404 69. LE-2016-99126 70. LE-2012-202037 71. LF-2016-110206 72. LF-2014-62414 73. LF-2010-189122 74. LF-2007-155711 75. LF-2002-391 76. LG-2014-181555 77. LG-2011-116723 78. LB-2005-138054 79. LE-2013-82017 80. LF-2014-154872 81. LF-2012-182699 82. LF-2003-8507 83. LG-2010-122342 84. LG-2010-44505 85. LG-2008-144355 86. LG-2007-98732 87. LG-2006-162099 88. LG-2005-184675 89. LG-2005-101344 90. LG-2005-39844 91. LG-2003-411 92. LG-2002-1902</p>	
--	--	--

	93. LG-2002-1623 94. LG-2002-258 95. LH-2013-104561 96. LH-2010-40670 97. LH-2006-6425 98. LH-2005-79328 99. LH-2004-33901 100.TOSLO-2014-119498-1 101.TSUMO-2013-189582 102.LE-2011-120581 103.THALD-2011-77372 104.TOSLO-2002-5537	
Totalt antall	104	1
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	45,6 %	20 %

6) Forvaringsdømte som hadde påvist atferdsforstyrrelse

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjerningstidspunktet
Rettskraftige dommer	1. Rt-2010-676 2. LA-2006-115124	1. HR-2017-290-A 2. LB-2020-34882.
Totalt antall	2	2
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	0,9 %	40 %

7) Forvaringsdømte som hadde påvist ruslidelse

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjerningstidspunktet
Rettskraftige dommer	1. HR-2020-1218-A 2. HR-2020-976-A 3. LB-2020-123697	1. HR-2019-832-A 2. LG-2019-105200 3. LB-2020-34882

	<ol style="list-style-type: none"> 4. LB-2017-157299 5. LB-2017-70423 6. LE-2018-190270 7. LF-2020-151535 8. LF-2019-187590 9. LF-2018-147243 10. LG-2018-46783 11. LG-2017-7861 12. LG-2017-74070 13. LG-2017-110645 14. LG-2017-52913 15. LG-2016-193684 16. LG-2016-180643 17. LH-2020-113714 18. LH-2016-52372 19. TJARE-2016-195814 20. Rt-2007-490 21. Rt-2005-941 22. LE-2006-116860 23. Rt-2002-1667 24. LB-2018-147546 25. LA-2011-102235 26. LA-2007-3334 27. LA-2006-115124 28. LA-2003-19597 29. LB-2016-76906 30. LB-2016-44499 31. LB-2015-69446 32. LB-2013-202665 33. LB-2012-207807 34. LB-2010-185863 35. LB-2010-100717 36. LB-2009-198618 37. LB-2010-43895 38. LB-2006-41175 39. LE-2016-124404 40. LE-2015-168537 41. LE-2013-82017 42. LE-2012-202037	
--	---	--

	43. LF-2014-62414 44. LF-2003-23 45. LG-2017-52913 46. LG-2014-181555 47. LG-2011-116723 48. LG-2010-193901 49. LG-2010-44505 50. LG-2008-144355 51. LG-2007-98732 52. LG-2002-1623 53. LG-2002-258 54. LH-2006-6425 55. LH-2005-158108 56. LH-2004-33901 57. TBERG-2016-23707 58. TOSLO-2014-119498-1 59. TSUMO-2013-189582	
Totalt antall	59	3
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	25,9 %	60%

8) Forvaringsdømte som ikke hadde påvist psykiske lidelser

	Over 18 år på gjerningstidspunktet	Ikke fylt 18 år på gjerningstidspunktet
Rettskraftige dommer	<ol style="list-style-type: none"> 1. HR-2018-2339-A 2. LA-2020-90085 3. LA-2016-200539 4. LE-2017-113238 5. TAHER-2020-5113 6. Rt-2011-1717 7. Rt-2007-1056 (NOKAS) (Person B) 8. Rt-2007-1056 (NOKAS) (Person D) 9. Rt-2006-309 	

	<p>10. Rt-2005-301</p> <p>11. LA-2012-100012</p> <p>12. LA-2012-39605</p> <p>13. LA-2005-181713</p> <p>14. LA-2003-899</p> <p>15. LA-2003-291</p> <p>16. LB-2015-165179</p> <p>17. LB-2013-167977</p> <p>18. LB-2012-19214</p> <p>19. LB-2011-49927</p> <p>20. LB-2011-40951</p> <p>21. LB-2008-194185</p> <p>22. LB-2008-89227</p> <p>23. LB-2007-78382</p> <p>24. LE-2013-67470</p> <p>25. LG-2013-207616</p> <p>26. LG-2008-77668-2</p> <p>27. LG-2008-99257</p> <p>28. LG-2007-78272</p> <p>29. LG-2007-37842</p> <p>30. LG-2006-48976</p> <p>31. LH-2016-17193</p> <p>32. LH-2009-172885</p> <p>33. LH-2004-101717</p> <p>34. LH-2002-239</p> <p>35. TSGUD-2012-199310</p> <p>36. LB-2011-100771</p> <p>37. TOSLO-2004-30229</p> <p>38. TOSLO-2003-6734</p> <p>39. TOSLO-2003-758</p>	
Totalt antall	39	0
Prosent av totalt antall forvaringsdømte	17,1 %	0 %